

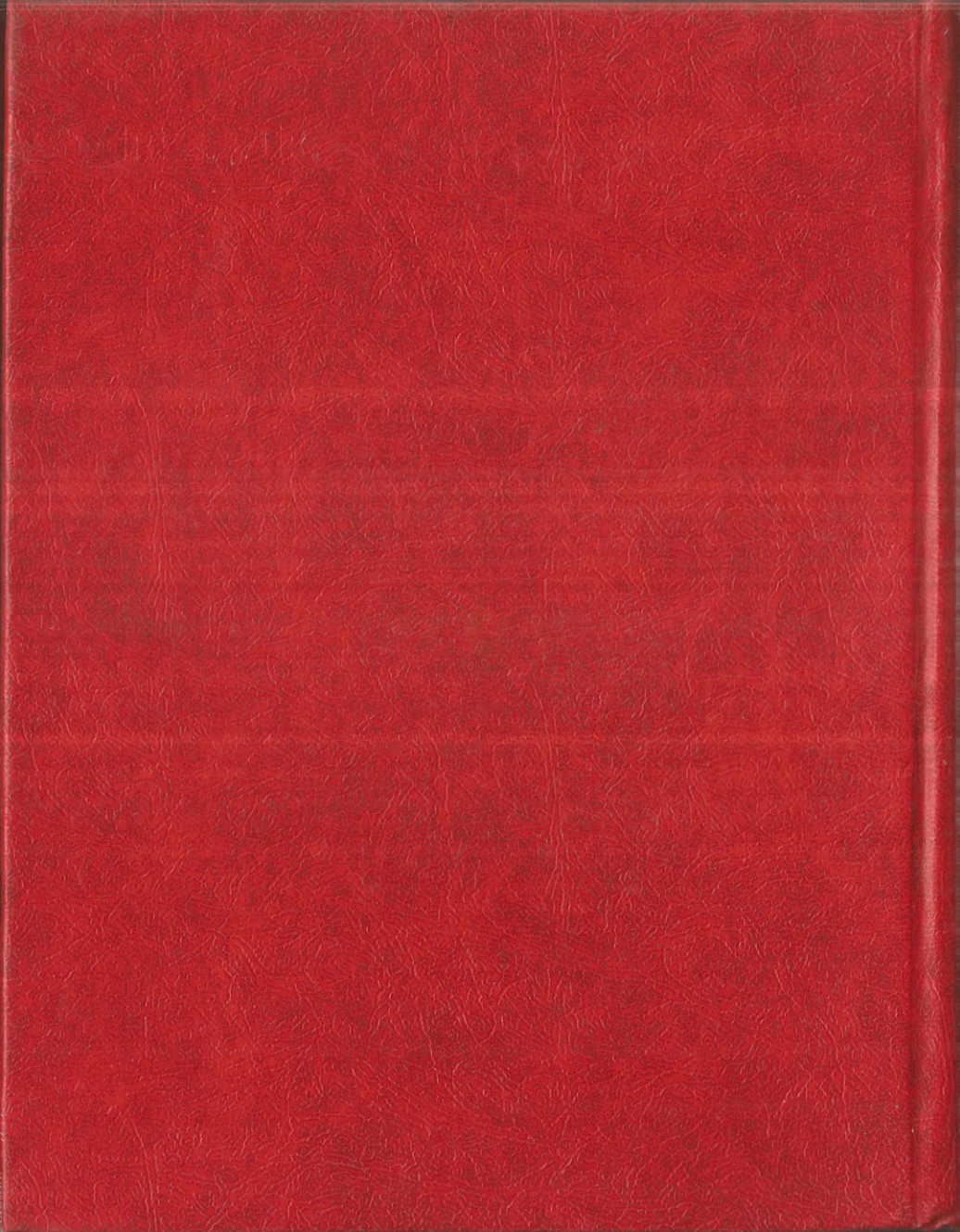
THE
MAGAZINE
OF
THE
MAGAZINE

1

THE
MAGAZINE
OF
THE
MAGAZINE

с 84.44КР
Н16

Микола
Нагнибіда

Микола Нагнибіда

ТВОРИ В ТРЬОХ ТОМАХ

ТОМ
I

ЛІРИКА. БАЛАДИ

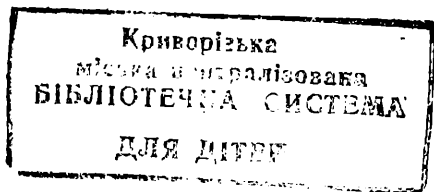
КНІВ
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»

1981

В первый том произведений
известного современного украинского поэта,
лауреата Государственной премии СССР
и Государственной премии УССР имени Т. Г. Шевченко
вошли лирические стихотворения
и баллады 1940—1973 годов.

Вступна стаття Ельвіри Мартипової

Рецензент Л. М. Вишеславський

Н 70403—081 передплатне. 4702590200
М205(04)—81

© Видавництво «Дніпро», 1981 р.

ЩЕДРЕ СЕРЦЕ ПОЕТА

Про творчість видатного українського поета Миколи Нагнибіди написано багато статей, розвідок, видаю окремі книжки. І поміж численних авторів, які сказали добре слово про поета, ми читаємо імена уславлених майстрів літератури — Павла Тичини, Максима Рильського, Олександра Прокоф'єва, Максима Танка, Михайла Луконіна, Аркадія Куляшова та багатьох інших. Всі вони сходились на тому, що поезія Миколи Нагнибіди соціально значима, глибоко лірична, мужня. В його віршах б'ється схвильоване серце громадянина, живе краса і правда художнього світосприймання.

Понад п'ятдесят років триває щира розмова Миколи Нагнибіди зі своїм читачем. Багато доброго сказав він людям за ці літа у своїх поетичних книгах, а вийшло їх різними мовами більше шістдесяти. Ім'я поета — лауреата Державної премії СРСР та лауреата Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка сьогодні звучить далеко за межами його рідної України, за межами Радянської Вітчизни.

Життєва й письменницька доля Миколи Нагнибіди типова для того покоління поетів нашої багатонаціональної літератури, творчий шлях яких починався на рибствуваннях перших п'ятирічок, де романтика праці і поезії були нероздільними. Молодий поет не тільки оспівував Дніпрельстан, але й сам будував його, — «брав в бетон могутчі води», «зводив гордий город на Дніпрі», — не тільки писав про море й моряків, але й сам жив і працював у столиці чорноморського флоту — в Севастополі. Відтоді — від перших збірок поета і до нині — злилися воедино доля поета і його пісні.

Не один десяток років проминув від дня виходу першої поетичної збірки Миколи Нагнибіди, але й сьогодні він перебуває на активній творчій позиції, а його вірші повняться новою енергією, мудрістю досвіду, пристрасстю громадянина. Тому такий характерний для його поезії вірш «Немає щастя вічного, немає»,

рядки якого містять поетичне кредо Миколи Нагнибіди, розкривають його нерозривний зв'язок з долею народною:

Немає щастя вічного, немає,
Є вічний бій за щастя для усіх,
І тільки той в бою перемагає,
Хто всю Вітчизну в душу взяли зміг...

* * *

Микола Львович Нагнибіда народився 20 вересня 1911 року в селі Смирновка Запорізької області в родині сільського фельдшера. Дитинство майбутнього поета пройшло в краях, де не змоває пі на хвилину «степу і моря вічна розмова». Після закінчення семирічки Микола Нагнибіда павчається в ФЗУ, працює слюсарем на харківських заводах і по комсомольській путівці їде на будівництво металургійного велетня «Запоріжсталь», а ще через кілька років комсомол відряджає поета на Чорноморський флот.

Працюючи в Харкові на ХПЗ (тепер завод ім. Малишева), Микола Нагнибіда стає членом літературної студії і разом з товаришами створює єдиний на той час у країні заводський багатотиражний літературний журнал «Новий цех». На його сторінках друкувалися твори робітничих поетів-початківців, згодом відомих письменників — Героя Радянського Союзу Сергія Борзенка, Івана Шутова, Івана Каляника, Ігоря Муратова, Бориса Котлярова, а також оповідання, уривки з романів тоді вже відомих українських письменників. Саме в цей час у заводських газетах, центральних журналах почали з'являтися перші вірші поета. Його лірика дихала енергією молодого покоління, оспівувала силу і велич колективної праці, в ній пульсувало життя, ентузіазм перших п'ятирічок, романтика творення «щастя для всіх». Юність і молодість Миколи Нагнибіди тісно пов'язані з містами праці та героїки — Харковом, Севастополем, Запоріжжям. Саме там — коріння не тільки перших віршів поета, а й багатьох книг, написаних протягом усього життя. Романтично-героїчний пафос, властивий поезії Миколи Нагнибіди, бере свій початок з революційних традицій робітничого Харкова, з відваги й дерзання дніпробудівців, з овіяної легендами історії Севастополя. Розвиткові романтично-героїчного характеру творчості поета сприяла також і багаторічна журналістська робота, яка відкривала перед ним безліч доріг до людей, дарувала цікаві зустрічі на неосяжних просторах рідної країни, де колективна праця перетворювала світ і самих людей. В ті роки слідом за першими збірками побачили світ книги «Зерна» (1933), «Поезії» (1934), «Дорога на південь» (1940). Вже в цих книгах виявився ліричний характер поетичного обдаровання Миколи

Пагнибіди, увага до духовного світу сучасника, його переживань і устремлінь, до героїчних та драматичних фактів і явищ життя.

В останній передвоєнній збірці «Дорога на південь» особливо відчутний героїчний лад творчості поета. Миколу Пагнибіду захопила тема громадянської війни, її герої — люди сильних характерів, люди ленінського гарту. Він створює маленькі поеми «Ковалиха», «Лист до Будьонного», балади «Пам'ятник очаківцям», «Малахів курган», «Седов», та багато хвилюючих поезій.

В роки Великої Вітчизняної війни Микола Пагнибіда працює на українських радіостанціях та в редакціях республіканських газет. На сторінках центральних і фронтових газет друкуються його бойові вірші та публіцистичні нариси. Багато тогочасних віршів поета стали бойовими піснями, як, наприклад, «Далеко в тумані Малахів курган», що лунала в дні оборони Севастополя. Радісно, схвилювано і мужньо звучить голос поета у віршах збірки «Здрастуй, Харків!», виданої 1943 року в щойно звільненому місті. Балади, ліричні та героїчні вірші, написані поетом у роки війни, згодом увійшли до книг «Незабутнє» (1946), «Морські балади» (1947), «Правий берег» (1948).

Критики неодноразово відзначали героїко-романтичне спрямування творчості Миколи Пагнибіди. Та чи не найкраще сказав про це Максим Рильський у «Листі до друга-поета»: «Ви романтик, дорогий Миколо,— писав він,— романтик у тому розумінні, як рідні наші Олександр Довженко і Юрій Яновський. Ви романтик у своєму пристрасному баченні світу, в своїй жадобі яскравого, високого, прекрасного, в умінні бачити на землі те яскраве, високе і прекрасне. Тому Ви так любляєте жанр балади. Але романтичне у вас завжди засноване на реальному, на земному, на правді. Степ і море, краса і правда, людина і праця — ось та вісь, навколо якої обертається Ваша поезія. Хороша, міцна вісь, дорогий мій друже!»*.

Романтичний нафос, що глибоко проймає всю творчість Миколи Пагнибіди, найвиразніше відчувається у темі моря. Образи морського простору, синього неба, стрімкого вітрила зустрічаємо у багатьох його віршах. Особливо яскравий романтичний образ вітрила, що розкриває буремний характер ліричного героя поезії Миколи Пагнибіди, створив поет у вірші «Сорочка»:

Я ніколи у долі
Ще не проспів
Ні хвилини для серця свого
Супокою,

* Максим Рильський. Лист до друга-поета. У кн.: Про Миколу Пагнибіду. К., «Радянський письменник», 1971, с. 10.

Бо сорочка, пошита з морських парусів,
Прагне вітру, просторів, прибою.

В останніх рядках відчувається подих бентежного лермонтовського вітрила. Вірш «Сорочка» надзвичайно характерний і важливий для розуміння настрою і тональності усієї поезії Миколи Нагнибіді.

У критиці вже якось відзначалося, що романтичні образи моря у Миколи Нагнибіді настільки яскраві, що нагадують образи, створені таким співцем моря, як О. Гріц, а поетові «морські» метафори здаються невичерпними:

...Через снігі перевали
Ми летіли на вітрилі,
Гпались чайки, не догнали
І попадали безсилі!..

Я подумав: справу хитру
Рибаків у морі знають,—
Паловили в парус вітру,
Ще й піснями поганяють.

(«У морі»)

Але море для Миколи Нагнибіді — не тільки краса природи, праця корабелів, мореходів, рибалок. Тема моря у поета тісно пов'язана з темою Великої Вітчизняної війни, глибокий ліризм — з героїкою і романтичним пафосом. Це легко простежити на прикладі таких балад, як «Комуністи», «Чорноморець», «Севастопольський бастион», «Балада про майора», «Останній лист», «Дупайська балада», «Балада про двох моряків» та ін.

Широко популярна, перекладена багатьма мовами «Балада про двох моряків». Її герої, старшина-українець і матрос-сибіряк, ведуть смертельний бій з ворожим батальйоном. У сибіряка на Іртиші сім'я, діти, і старшина пропонує йому вийти з бою, пробитись до своїх. Але матрос не погоджується: «Я не піду, я теж моряк, і доля в нас одна». Тоді старшина наказує. І, соромлячись сліз, матрос починає відходити, але, почувши, що кулемет старшини замовк, кидається назад:

— Прощай, Іртиш,— тоді сказав
В чагарнику моряк,
І кинувся, на сто — одип,
В атаку сибіряк.

Невелика балада, а як багато сказано у ній про бойове побратимство, відданість Вітчизні, кількома виразними штрихами створено типові характери.

Трагедійний сюжет у баладі «Останній лист»: смертельно поранений матрос відправляє з госпітальному своєму синові чорноморську стрічку, ов'язану вітрами битви, і просить сестру допомогти йому підвестись, бо «чорноморцю смертну муку легше стоячи приймати».

Надзвичайно поетична «Дунайська балада». Відлтий з бронзи український моряк Олекса Гримучий стоїть на кручі над Дунаєм. Угорці створили легенду, начебто східсонця до моряка прилітає чайка і сідає на бронзове плече. І «хто слухає серцем», той почує, як вона оповідає хлопцеві про його рідну Україну, про те, що болгарські матроси співають про нього пісні, що його ім'ям названо корабель, а бойовий моряк у Ізмаїльському порту викликає його на перевірку... У легенді стверджується безсмертя героя, ідея інтернаціональної дружби.

В глибокому мистецькому осягненні дійсності поету сприяв не тільки великий досвід життя і активної участі в ньому, а й те ліричне відчуття духу народного, яким пройнята поезія Миколи Нагнибіди. Документальні події, факти, збагачені поетичним баченням митця і втілені в художні образи, набувають великої узагальнюючої сили, як, наприклад, у баладах «Комуністи», «Сестри», «Чорноморець», «Балада про майора», в котрій відображено подвиг письменника, фронтового кореспондента, Героя Радянського Союзу Сергія Борзенка.

Ратній славі чорноморців присвятив Микола Нагнибіда «Севастопольську поему», багато віршів, і серед них «На Сапун-горі» — справжній поетичний пам'ятник бойовим морякам, душі яких з простріляних тільняшок переселилися в граніт обелісків.

Героїчний Севастополь став для поета «літописом мужності, що навчатиме сто поколінь», уособленням побратимства і матроської дружби, «благородства високих стремлень»...

Микола Нагнибіда досконало володіє епічною формою поезії, що засвідчують такі поеми, як «Полтавчанка», «Правий берег», «Васпльок», «Севастопольська поема», «Ромашка», «Подвиг», «Батько», «Біляна», «Вечірній сніг», «Матерям з Росонів», «Спогад про Малєєвку», «Дзвони Хатини» та інші.

У поемі «Полтавчанка», написаній в основному як монолог героїні, розкривається образ комсомолки-підпільниці Лялі Убийвовк, оспівується її подвиг, нескореність і краса її душі. Незважаючи на трагічний фінал поеми, цей твір сповнений віри в перемогу над фашизмом. Героїня вірить у те, «що добрі зерна, зерна наші помножить в колосі рідля». Світлий образ юної патріотки, створений у поемі, уособлює силу, стійкість і висоту духовних устремлень нашого народу.

Життєвий факт ліг і в основу героїко-романтичної поеми «Правий берег». Фашисти заклали в патерну дніпрогесівської греблі кілька вагонів вибухівки, що мала висадити в повітря греблю, як тільки наші війська почнуть форсувати Дніпро. Радянським саперам необхідно було знайти і перерізати дріт, що веде до заряду. Добровольцеві, який піде на виконання цього завдання, загрожує смерть. Безсмертний подвиг капітана Радянської Армії і став основою поеми. Сюжет її побудовано своєрідно, з багатьма ліричними відступами — згадками про хвилюючі дні будівництва Дніпрельстану, з мріями про грядущі післявоєнні літа. Героїчний вчинок капітана показаний крізь тривогу, переживання багатьох близьких і рідних йому людей. Поетові вдалося розкрити джерела героїзму і подвигу, діалектику життя і смерті. Поема зігріта глибоким ліризмом, схвильованістю поета: йому, колишньому дніпробудівцю, особливо близька і дорога легендарна людина з серцем Данко.

Ще рельєфніше, повніше розкрито в поемі образ Галини Радчук — дружини капітана, доля якої характерна для всіх наших солдаток, які одразу по слідах війни піднімали з пожарищ поруйноване ворогом господарство. Крізь почуття Галини, її спомини, працю, любов до всього прекрасного постає привабливий жіночий образ, який, випромінюючи високе благородство, освітлює ним і образ Гордія.

У поемі «Правий берег» чітко проступає дуже характерна для всієї творчості Миколи Нагнибіди ідея споріднення ратного і трудового подвигу. І зовсім не випадково на підніпровському пам'ятнику Гордію висічено ім'я і Галини Радчук. І людям, які дивляться на пам'ятник, здається, що воїн ще піде з Галиною бригадою будувати, прикрашати землю садами, засівати її добром, і «комунізму чисті зорі світити людуству на просторі».

Утвердження трудової доблесті, як продовження подвигу ратного ми зустрічаємо вже в одному з перших віршів поета — у «Пісні про бригадира»; праця колишнього вершника революції у заводському цеху постає перед нами як продовження його бойових справ на Сиваші. Так само натхненну роботу юнака з поеми «Васильок» ми сприймаємо як спадок флотського старшини Івана Левчука, який врятував колись хлопця, всиновив, а сам загинув у бою: «І добра слава Левчукова в моєму славилась труді...»

Особливо виразно цей мотив звучить у баладі «Сестри», де, як і в багатьох творах Миколи Нагнибіди, він органічно поєднаний з мотивами дружби і братерства наших народів. За селом у степу є солдатська могила, у якій спить русокосий сержант — трактористка з-під Орла. Вона загинула, визволяючи від фашистів українську землю. Місцеві дівчата-колгоспниці назвали свою ланку її ім'ям. На тисячі верст «розгулялася слава про ту Ліду Сквор-

пову і подруг її». Долетіла та слава і до Орловщини. Земляки-орловці запрошують Ліду в гості:

«Як засієм поля,—
Відписали з артілі,—
І зберем на Україні
Нові врожаї,
В путь-дорогу пов'яжемо
Хусточки білі.
Ми приїдемо в гості,
Ми — сестри її».

У художньому арсеналі поета є ряд поетичних образів, які проходять крізь усю його творчість. До них належить і образ зерна як символу життя, сили, безсмертя, миру. В багатьох епічних творах, в ліриці зерно стає мірою всього красивого, доброго, корисного, що зробив для щастя народу ліричний герой Миколи Нагнибіди.

Образ зерна використаний поетом і для художнього відображення визвольної місії радянських воїнів, які несли народам Європи мир і свободу. Балада «Зерно» була високо оцінена читачами, літераторами і зокрема Аркадієм Куляшовим, який переклав її на білоруську мову. «Буває і так,— писав він,— що навіть окремі вірші стають значним явищем поезії не тільки на протязі кількох років, а на весь час їх існування. Згадаймо «Гренаду» М. Светлова, поезії Янки Купали «Льон», «Олеся», «Як у гості син приїхав», відому пісню «Бувайте здорові», написану як вірш Адамом Русаком до Великої Вітчизняної війни. Згадаві твори живуть і до наших днів, і цінність їх у тому, що вони прокладали в свій час нові, ще не ходжені шляхи у дійсність. Прокладали свіжо й талановито. Своєю появою вони відкривали першу сторінку у нові для поезії теми. Я завжди вважав, що балада «Зерно» М. Нагнибіди належить, безумовно, до числа таких творів. Вона, на мою думку, з'явилась і для самого Миколи Нагнибіди тією знахідкою, тим щасливим зерном, яке в подальшому помножило його здобутки і заколосилося багатим урожаєм, який можна з повним правом віднести до досягнень всієї радянської поезії...»*

Багато доріг пройшов Микола Нагнибіда з героями своїх творів, і завжди ці герої — люди чистого, мужнього серця. Вони ростять хліб, варять сталь, видобувають вугілля, насаджують сади. Гаряча любов до людини-творця здавна опромінює творчість поета, і не випадково він так схвильовано пише про мелітопольсько-

* Аркадзь Куляшов. Слово про товариша. У кн.: Про Миколу Нагнибіду, с. 83.

го мічурінця Івана Галушку, який залишив світлий слід на землі:
«Його серце в садах, сам — при Волзі лежить».

Такі ж хвилюючі образи закоханих у свою справу людей зустрічаємо у віршах «Іван Лотко», «Лист садівнику», «Прощання з садоводом» та інших, створених так само на документальній основі.

А як романтично, піднесено показана праця сталеварів Запоріжжя, легендарного міста, яке удостоїло поета званням свого Почесного громадянина:

Що за сонце вночі над Дніпром?
Чи в степах пломеніють стожари,
Чи жар-птиця вїснула крилом?
Варять сталь сталевари!

(«Сталевари»)

Романтичне, незвичайне Микола Нагнибіда знаходить у нашому щоденному, у звичайному, яке він уміє окрипити, піднести над буденністю, одягти в живі, трепетні слова. Красномовною ілюстрацією сказаного є вірші «Корабелам», «Про що говорив садівник», «Тесля», «Я не боюся сивини», «Напис на обеліску», «Порада» та «Херсонським ткалям». Працю ткаль поет показує як чародійство, а їх самих змальовує чарівницями, по волі яких па полотна колишуться трави, розквітає ромашка, розливається зоряна ніч:

Ткалі, ткалі,
 немов чарівниці.
Все підвладне і все їм дано:
Забажають — злітаються птиці
У цехи на нове полотно.
А, бува, засумують русяві
В сподіванні кохання і стріч,
На шовках заколишуться трави
І розлітеться зоряна ніч...

З кожною повою книгою зростає поетична майстерність Миколи Нагнибіди, урізноманітнюється його мистецька палітра, поглиблюється громадянський пафос його поезій. Красномовним свідченням цього стала книга «Поезії» (1952), відзначена Державною премією СРСР.

Прагнення всебічно проаналізувати явища сучасного життя, простежити його складні духовні процеси приводить до поглиблення філософської основи лірики Миколи Нагнибіди, внаслідок чого народжується поезія глибоких роздумів і мудрості. Чи не про це вірш з характерною назвою «І тиша мудрості...»:

І тиша мудрості,
І спокій дозрівання,
І золотаві пасма сивини,
І кризь тумани теплого світання
Прощання журавлине з далини,—
Ось владна сила вічного тяжіння,
Що все верта до рідної землі...
Достиглі яблука зарядами пасіння
Посіялись під вітами ріллі.

Напружений пульс нашої епохи, її тривоги і звершення відчуваються у всій поезії Миколи Нагнибіди. Плин часу, риси часу, його зміст вимірюється діяннями поколінь, щоденним подвигом кожної людини. І ліричний герой поета все частіше думає про те, «що встиг зробити у житті, що серце й руки людям дарували». І хоча він ніколи не відав спокою, і «з юнацтва піт росив чоло», він просить, щоб всевладний час повернув йому несповна прожиті дні і години, щоб наповнити їх працею в ім'я людей:

Верни, віддай!
Я їх пасажу,
Папну в діянні, мов струну,
Щоб кожна хвилька забриніла
В твою бездонну глибину.
(«Верни мені прожиті марно...»)

Лауреат Ленінської премії, Герой Соціалістичної Праці Олександр Прокоф'єв писав про поета:

«Микола Нагнибіда — поет боротьби і краси життя. Про що б він не писав, до чого б не доторкнулось його поетичне перо і його гострий погляд громадянина України Рад,— він у всьому іде від життя і в ім'я життя. Він закоханий в життя. Можливо, тому його поезія не носить на собі рис безпредметності чи обмеженості... Коли читаєш вірші М. Нагнибіди, в душу вливається дух впевненості і, я б сказав, міцності буття. Відчуваєш, що стоїш обома ногами на рідній землі і ніяким ворогам з цієї землі тебе не зіпхнути. Коли ж доводиться кому і померти за цю землю, то люди у М. Нагнибіди вмирають як герої, і кличуть на боротьбу, і своєю смертю стверджують життя...»*.

Взірцем служіння народу, ідеалом людини нової епохи виступає у поезії Миколи Нагнибіди В. І. Ленін. Він — символ добра і

* Олександр Прокоф'єв. Поет боротьби і краси життя. У кн.: Про Миколу Нагнибіду, с. 16.

правди, «совість наша і присяга». Свою Ленініану поет створює протягом багатьох років. Цикл віршів «Риси рідного обличчя», яким відкривається книга «На полі битви», удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка за 1970 рік — рік, коли все прогресивне людство відзначило століття з дня народження Леніна.

«Зустріч у Горках», «Балтійська балада», «Ленін», «Найдорожче», «Ідуть літа, десятиліття», «Перед портретом», «Оповідання балтійця», «Він з нами скрізь» — у цих та багатьох інших творах розкриваються різні грані образу вождя, його душевність, мудрість, справедливість, відданість революції і народу. Поет благословляє землю і матір, які «відкрили білий світ» тому, хто «па знаменах наших і в серцях».

Ім'я Леніна найдорожче серед всіх титанів світу:

В людській історії
Безсмертні імена,
Що стали серцем, розумом народу.
Їх не затьмарить навіть давнина,
Їх не забудуть люди і в негоду.

І поміж тих
Нетлінних вже імен
Є найдорожче — світле і прекрасне,
Яке ми пишемо на полум'ї знамен,
Яке в душі не в'яне і не гасне.

(«В людській історії...»)

В одному з віршів поет оспівує Ленінську вулицю: по ній він пішов уперше до школи, на ній варять сталь і будують кораблі. Але це не тільки вулиця його рідного міста, а — «світлий міст братання», що пролягає через усю нашу державу, через цілий світ. Вулиця Леніна — символ нової епохи. Вона рідна «трудящим всього світу, що Ленінською йдуть». Так від конкретного художнього образу поет іде до великого соціального узагальнення.

Про що б не писав Микола Нагнибіда, у його поезії завжди уособлені найтиповіші прояви духовного життя радянської людини. Так, крізь всю творчість поета проходить ідея дружби і братерства народів. Вона живе у поезіях про Росію і Грузію, Казахстан і Молдавію, Вірменію і Литву та інші республіки країни, де побував поет, у багатьох зверненнях до людей, з якими зустрічався в дорозі, в глибокій пошані до діячів культури і мистецтва, до історії перейдених земель: «В душі вмістилась вся моя земля, а я увесь-увесь — її відгомін...»

І тут варто згадати слова Павла Тичини, який, відзначаючи, що Микола Нагнибіда високо підносить ідею дружби народів, підкреслював: йому, «більш як кому з наших поетів, властиве постійне почуття вітчизняних просторів. Нема, здається, жодного такого куточка нашої радянської неосаяжної землі, де б він не побував і про який не сказав би радо свого слова»*.

Одна з доріг дружби привела поета на землю Білорусії і здружила поета з людьми, історією і культурою братньої республіки. Платон Воронько писав у передмові до двотомника вибраних поезій М. Нагнибіди:

«Я навіть не уявляв, як глибоко наш поет вріс в літературу братнього народу. Повсюди, де ми бували, Миколу Львовича приймали як свого земляка, як члена своєї літературної сім'ї... Я щиро радів за свого товариша, бо ввійти в коло іншого народу так близько — це дуже велике щастя, це розширення свого духовного світу до таких широт, що людина подвоює свої людські скарби — глибини душі».**

Прийнявши естафету від Володимира Сосюри і Максима Рильського, Микола Нагнибіда став активним популяризатором білоруської поезії на Україні. Він переклав твори багатьох білоруських поетів, редагував двотомну антологію «Білоруська радянська поезія», яка вийшла в Києві. Ця діяльність М. Нагнибіди була відзначена Почесною грамотою республіки та присвоєнням українському поетові звання Заслуженого діяча культури Білорусії.

Сина степу і моря навічно заповонив край лісів і озер. Поезія Миколи Нагнибіди про землю Янки Купали і Якуба Коласа, про її людей стала яскравою сторінкою його творчості, збагатила її емоційний світ. І це переконливо засвідчує білоруська лірика Миколи Нагнибіди і зокрема поезії «Над Березиною», «Білоруським лісам», «Перед пам'ятником Янки Купали», «Калі ласка», «Чи то спилось мені», «Децугат», «Легенди лісу» та багато інших.

Героїзм білоруського народу у роки Великої Вітчизняної війни надихнув поета на створення монументальних за своїм звучанням поем «Матерям з Росонів» та «Дзвони Хатині». В цих поемах багато спільного: звернення до теми Великої Вітчизняної війни, гармонічне поєднання епічної і ліричної течії, вдале використання в поезиї обох творів принципів музичного симфонізму, зокрема лейтмотивів у розгортанні провідної думки.

За своєю ліричною експресією, силою почуттів поема «Дзвони Хатині» стоїть поряд з такими видатними творами, як «Похорон

* Павло Тичина. Співець щастя. У кн.: Про Миколу Нагнибіду, с. 4—5.

** Платон Воронько. Щастя поета. У кн.: Микола Нагнибіда. Вибране в двох томах, том 1, с. 18—19.

друга» П. Тичини, «Реквієм» Р. Рождественського. Поява цієї поеми М. Нагнибіди — значна подія у радянській поезії. Вона одразу ж була перекладена на російську та білоруську мови. Читачі і критики були одноставні: це новий творчий успіх одного з провідних українських поетів.

«До глибини душі проїнявшись горем братнього народу,— писав у «Правде» Борис Олійник,— поет зумів з трагічного локального епізоду війни звести обеліск пам'яті всім полеглим за честь і волю Вітчизни».

І не випадково інший поет називає поему священним горнилом пам'яті. В ній крізь долі окремих людей постає трагедія народу. І Хатинь — символ сотень і тисяч спалених сіл, замучених людей. Ми чуємо схвилюваний голос автора — то скорботний, то гнівний, відчуваємо його біль, його очима бачимо маленьких хатниць, разом з ними чуємо, як шепоче листя хатинських лісів: «Не прощай! Не прощай! Не прощай!» Твір звучить мужньо, життєствердно: неможливо знищити життя, пам'ять людська нетлінна, і скорботно-тривожне звучання хатинських дзвонів, звернене в сьогодні і майбутнє. Як нагадування, як нересторога сприймаються заключні рядки твору:

Не прощально б'є дзвін,
Не смиренно б'є дзвін,
А на сполох б'є він!
А на пильність б'є він.

Поема «Дзвони Хатині» сприймається як твір, написаний одним подихом. Микола Нагнибіда згадує, як у травні 1972 р. — уже не вперше — був у Хатині: «Ішов дощ. Краплини котилися гранітом, як сльози, а серце краєв дзвін, що линує із символічних коминів: вони стояли на місці спалених хат, в яких колись жили прекрасні люди — хлібороби, майстри на всі руки...

Дзвони і травневий дощ — скорбота і торжество життя забриніли, обнявшись у душі першими рядками:

Веселий дощ,
Весняний дощ
Лле на скорботне диво...

Події широкого епічного звучання знайшли яскраве ліричне втілення в іншій поезії Миколи Нагнибіди, присвяченій висоті людського духу, незламності волі білорусів. Поема «Матерям з Росонів» так само має документальну основу. Росонські матері — совість рідної землі, не тільки благословляли на подвиг своїх дітей, а й самі боролися «по материнському праву», «по вічно святому пародшому праву».

Героїня поеми — Дарина Петрівна Машерова, мати керівника партизанського руху — уособлення ніжності й мужності. У її передсмертних словах — світле пророцтво матерів, які йшли на подвиг в ім'я того, щоб знов колосилось жито, голубів льон, щоб діти й онуки їхні не знали горя війни. Глибина людських характерів розкрита поетом з джерельною прозорістю, а найвищі почуття перелиті в художнє слово без гучних вигуків. Сповнені ліричної експресії рядки звернення поета до білоруських матерів:

О матері партизанів,
О білоруські гордині,
В серці народу кохані,
З ним у судьбі — єдині.
Як ваші душі страждали?
Як вам серця боліли?
Як ви той біль долали,
Де ви черпали сили?

Поема знайшла широкий читацький відгук в багатьох республіках і в першу чергу — в Білорусії, де була перекладена двома майстрами слова — народним поетом Білорусії Пимом Панченком та Анатолієм Вялюгіним.

За останнє десятиріччя Микола Нагнибіда створив поетичні книги «На полі битви», «Пригорщ землі», «Мое серце в степах», «Вам присвячую», «День побачення», «Криниці край дороги», «Висота», «Благословенна будь» та інші. Книжки його виходили в Москві і Мінську, окремі твори друкувалися в періодиці союзних республік та за кордоном. Поет бере активну участь у сучасному літературному процесі.

За великі заслуги у розвитку радянської літератури Миколу Нагнибіду нагороджено орденом Леніна і орденом Трудового Червоного Прапора.

Пам'ятаючи про високе покликання літератури, він вважає справжньою поезією ту, «яка іде від серця, поезію, в якій поєдналися назавжди комуністична переконаність і сила справжнього натхнення», і часто звертається у своїх творах до теми про відповідальність поета перед народом, перед прийдешнім («Творчість», «Чом не гримлять, як грім, балади» і інші). Поезія Миколи Нагнибіди позначена багатством барв мистецької палітри — від чудових ліричних мініатюр з циклів «Спалахи», «Щоденник» чи «Забіліли сади лебединою зграєю» до таких публіцистично загострених віршів, як «Голос Америки», «Продажним брехунам», «Наклепникам», «Тривожусь я», «Розмова з юнаком», «Я вірю» та ін.

У поезії Миколи Нагнибіди нероздільні філософський роздум та безпосереднє ліричне висловлення, відчутна гармонія почуттів

і мислі, емоціонального й раціонального. Естетична змістовність мистецького образу нерозривно пов'язана з його етичним наповненням, яке ґрунтується на поняттях обов'язку, справедливості, добра, благородства, виплеканих народом протягом століть. А звідси — пошана до людей праці і зневага до всіх тих, що «не сіячи жнуть», таврування душевної порожнечі, бездуховності, звідси — гуманізм Миколи Нагнибіди, звернений до всіх народів, які борються за соціальне і національне визволення. В цьому переконують вірші «Поету повстанців Анголи», «Патріотам Греції», «Жубинська балада», «Останній вірш Пезвала», поема «Білана».

В творчості Миколи Нагнибіди щасливо поєдналися особисте й громадянське, загальнонародне. Це яскраво відчувається і в поезіях останніх років, і в давніх (згадаймо цикл «Розмова з дочками»). За словами Максима Рильського, деякі місця циклу «ніби вечірнім сонцем, освітлені прозорим смутком, тою життєстверджуючою печаллю, про яку Пушкін сказав «печаль моя светла»...

В душі і в творчості Миколи Нагнибіди живе глибока повага до діячів культури, мистецтва, до своїх вчителів і побратимів. Він створює вірші про Шевченка, Пушкіна, Котляревського, І. Франка, О. Блока, В. Маяковського, Янку Купалу і Якуба Коласа, про П. Тичину і В. Сосюру, про М. Лукопіна, М. Каріма, друкує ліричні цикли «Пам'яті сивого друга» (присвячений М. Рильському) та «Малишкові човни під яворами». В книзі «Моє серце в степах» вміщено чудовий вірш «З лугів зелених друзі в даль ідуть». Автор не називає дорогих йому людей, яким судилося зірками світити над рідною землею, але читач прочитає їхні імена у глибині рядка:

...А та, блакитна, он тремтливою сльозою,
Мов зачарована, милується Десною.

А ще дві зірки сяють у зеніті,
Одним вінком любові оповиті,
Бо наспівали щедро для планети
Троянди, й виноград, і сонячні кларнети,
І побратимства ставили мости...

У вірші «Я жив серед славних поетів» Микола Нагнибіда з вдячністю каже: «І спалахом їхніх злетів світили вершини мені». В першу чергу це стосується наших видатних поетів, зокрема М. Рильського, ілюстрація якого особливо вгадується у віршах, які можна назвати сьогоднішньою класикою, — «Пригорщ землі», «Схід-сонця», «Священність хліба, матері й землі», «Благословенний дар світання», «Не дай мені, доле, дітей пережити» та інші, в тому числі вірш «Мов лелеки до гнізд»:

Мов лелеки до гнізд,
Літаки вечорові
Пролітають в останньому промені дня,
І полошяться птиці в дніпровській діброві,
Літаків вечорових крилата рідня.
Пролітають,
Сурмлять наді мною, сріблясті,
З дальніх рейсів
Вертають у рідні порти,
На їх крилах радіють в єдиному щасті
Дух мандрівок далеких і дух висоти.
Як ви схожі на серце моє, що рушає
Досвіт в мандри вабливі
На крилах стремлінь...
Чи воно вантажів, пасажирів не має?!
Чи воно не закохане у височінь?!
Чи воно застраховане від небезпеки?!
А хіба у польоті воно не сурмить?!
Літаки вечорові, неначе лелеки,
Повертаючи з рейсів,
Даліють в блакить...
А моє розтривожене серце
У кліт
Поряд з ними летить.

Микола Нагнибіда пише завжди про те, що його глибоко хвилює, а тому в його поезії — природність, свіжість, життєвість художніх образів, а це народжує багатство кольорів і звуків, образних деталей, оригінальність метафор, особливо у пейзажних малюнках. Вони можуть бути яскраво романтичними, як у «Хорватській баладі», а часом за своєю ніжністю конкурують з найтоншими акварелями:

...Зоріють десь в гущавині
Озера вечорові.
І позбиралися круг них
Берізки — ледве мріють,—
Стоять в сорочечках лялиних
І білі ніжки микють,—

А східсонця там, на лузі,
Усміхнувшись, роси сплять
Тихо, тихо так, що чутно,
Як метелики летять.

Поезії Миколи Нагнибиди останнього десятиріччя властива філософська заглибленість, посилена увага до медитативної лірики. На її характері позначився і власний — життєвий та художній — досвід поета, і загальні тенденції зміцнення філософічності в сучасній поезії.

Микола Нагнибіда, як і раніше, приділяє велику увагу сюжетним творам і особливо жанру поеми, про що свідчать поеми останніх років: «Батько», «Біляна», «Вечірній сніг», «Подвиг», «Ромашка», «Матерям з Росонів». Разом з тим він все частіше й частіше вдається до класичних форм лірики — прямого ліричного звертання, безпосереднього висловлення почуттів. Сторінки його останніх книг наповнені тривогами і радощами наших днів. І сьогодні, говорячи словами А. Куляшова, в його поезії «сподується свіжість образного мислення з глибокою думкою і молодим почуттям, нафос публіциста з сердечною лірикою». І хоча проминуло багато літ, ліричний герой Миколи Нагнибиди такий же невтомний, поривний, — мимоволі згадуєш вірш «Сорочка», коли читаєш «Штурміть у груди, всі моря» з книжки «Висота»:

...Штурміть, неспокої, в мені,
Ще дайте вмерти спразі...
Немає щастя в тишині
Ні вірі, ні відвазі.

А водпочас до ліричного героя прийшли мудрі, глибокі роздуми, як, наприклад, у філософській зосередженості віршів з книги «Висота» — «Благословенний дар світання», «Житейське море», «Доброта», у поезіях сповідальної тональності з циклу «Урочисті строфи», віршах «Навідує мене на самоті», «Чи згадував, чи снів» та ін.

Поет згадує все пережите, «трудне і прекрасне», все, що подолав на своїй довгій життєвій дорозі, задивляється вперед, кличе:

...Який прекрасний шлях на висоту
Людської гідності,
Братерства і відваги,
Коли закоханий безмежно у мету,
В свої розвітрені
Високі стяги.

Справжніми перлинами інтимної лірики Миколи Нагнибиди хочеться назвати поезії «Видіння», «Не дай мені, доле», «Мов лелеки до гнізд». За глибиною почуттів, майстерністю втілення їх у слово, за силою натхнення, ці вірші — кращі в сучасній радянській ліриці. Як і попередні книги «Пригорщ землі», «Моє серце в сте-

пах», «Вам присвячую», збірка лірики «Висота», безумовно, етапна в творчості Миколи Нагнибіді. Це та висота, східцями до якої були численні книги поета, і сама вона — сходина до нових книг і поетичних відкрить. І цілком справедливо критик називає цю книгу висотою душі, бо в ній глибина людяності, грандіозність діянь нашого сучасника,— у цьому суть поетичного образу висоти, що став серцевиною нової книги лірики.

Велике щастя для поета щедрого серця бути в лавах тих, хто творить нову історію і зберігає її патхенний образ для наступних поколінь у поетичному літопису. І, говорячи про це, хочеться закінчити слово про поезію Миколи Нагнибіді рядками з статті лауреата Ленінської премії, поета-академіка Максима Танка:

«Є у мого чудового друга Миколи Нагнибіді вірш під назвою «На верховині». У ньому сказано про те, як солдат, зійшовши на гірську вершину, зняв шапку, щоб оглянутись і краще почути і побачити майбуття.

Творчість поета Миколи Нагнибіді — така ж творча вершина, вершина багатьох літ натхненної праці.

І в тієї вершини видно перейдені шляхи, що пролягли крізь всі шторми і бурі, в яких мужніли, повнілися силою пісні поета. І найбільша радість в тому, що з вершини цієї гори ми бачимо ще яскравіше майбуття Батьківщини поета і його пісень».

Ельвіра МАРТИНОВА

ЛІРИКА

БАЛАДИ

МАЛАХІВ КУРГАН

Шоломом велетня лежить при морі —
Над бухтою Південною курган.
Там на шпилі ізвечора в дозорі,
На синім зорянім просторі,
Завмер моряк, вдивляючись в туман.

Опівночі піду йому на зміну...
Між bastionів давніх і руїн
Із ядер пам'ятник матросові зустріну,
Який поліг отут за Батьківщину,
І зупинюсь під зорями один.

А вдалині, внизу за маяками,
На якорях ескадра спочива.
У бухті замкнута плавучі брами,
І кочегари стежать за парами,
А на шпилі шепочеться трава.

І ядра димляться туманами нічними.
Завмер, мов перед штурмом, bastion,
І моряками руськими, стрункими
Ген кипариси, а за ними —
Долини чорноморської розгон.

Я прислухаюся...
З далекого прибою
Мені вчувається військовий барабаш...
Нахімов бронзовий гука до бою...
І дихає на мене давниною
Огорнутий легендами курган.

Я прислухаюся...
Багнет наготові.
Вдивляюся за море, вдалину...

Встає зоря, і віти калипові
Над бастионом, в сонячній обнові,
Гойдаються, здригаються зі сну.

А поміж скель виблискують гармати.
А море — чаша синьої снаги...
Спокійно спить в Малаховім, солдати,
Вгорнувшись в прострелені бушлати,—
Матрос вартує рідні береги.

1940

ІВАН БУСЛЯР

Побідний прапор запалав
На висоті, мов жар.
Під ним, вмираючи,
 лежав

Боець Іван Бусляр.
І, важко зводячись на мить,
Вдивлявся крізь туман,
Вслухався воїн,
 як шумить

Розбуджений Хасан.
Він посміхнувся, щось згадав
І ледве шепотів:
— Так у Дніпрі шумить вода
У час весняних злив.
Там є село у вишняках,
Таких нема віде.
Поля безмежні наші, птах
Не пролетить — впаде.
Приймали там мене в селі
До комсомольських лав,
І я на сонячній землі

Вітчизні присягав.
Увічнена присяга та,
Бо клявся більшовик.
Хай Заозерна висота
Про це співає вік.
А на Україні,
 комісар,
Ти землякам скажи,
Що їхній син Іван Бусляр
Поліг на рубежі,
Що міцно кімівський квиток
У битвах я тримав,
Що кров моя ввійшла в пісок —
І він гранітом став...

1940

НА ВИЗВОЛЕННЯ БУКОВИНИ

Умившись в гірському потоці,
Простягшись в пахучій долині,
Під голову гору поклавши,
Спочину в краю буковинським.

І серце увійде у землю,
І руки сплетуться з корінням
Лісів, що стоять в передгір'ї
Безмовні, аж чорні вночі.

Почую, як бук виростає,
Оживлений кров'ю моєю,
Як десь під землею, в глибинах,
Помножиться серце стократ.

Як, сили моєї напившись,
Мене зчарувавши красою,
Коханою, другом, сестрою
Стає мені ця сторона.

1940,
Чернівці

СЕДОВ

Він умирав, простягши мерзлі руки
Вперед, до Полюса, вдивляючись в пургу.
Лежав щоденник, писаний у муках,
І корабельний компас на снігу.

Прощальних слів промовити не в силі,
Він ще підводився
і пробував іти
Вперед, до Полюса, в простори мертво-білі,
Хоч серця стук донести до мети.

Два свідки смерті, зморені матроси
«Святого Фоки»,

плакали над ним.

Далеко десь, закутий у тороси,
Спав корабель під снігом віковим.

А капітан без почестей, без варті
Лежав один...

Крізь вітер злий
Голодні пси, запряжені у нарти,
В останню путь Седова повезли.

І хто згадає серце одиноке,
І хто героя
з честю пом'яне?

Два моряки на мисові Бророке
Його на ложі клали кам'яне.

Зв'язали лжі — хрест йому зробили —
Й пішли назад

печальні моряки.

Пурга змела сліди його могили,
Зрівняли все навкруг льодовики...

І хто гадав, що в дикому просторі,
Як богатир,

боротиметься знов,

Вперед ітима, плаватиме в морі
Дослідник Арктики суворої — «Сєдов»?!

1940

ЯБЛУКА

На щоглах під зорями
Сяли вогні,
І дудка програла «сбор», —
До штурмана нашого
В гості сестра
Приїхала на лінкор.

Ми стріли дівчину
Так, як і слід
Зустрінути морякам.
Як лебідь, по палубі
Йшла вона
І посміхалася нам.

Солом'яний кошик
Несла в руках

І оглядала нас.
І, мабуть,
Тисячам моряків
Сподобалася враз.

Моряцький килим —
Шорсткий брезент —
Ми понесли на ют.
І баяністи на поклик наш
Виходили з кают.
Сім'єю одною
Сіли ми в круг.
А з кошиком в центрі —
Гість.

Що ж то грузинка розкаже нам,
Яку подарує вість?

А за кормою
Здіймалась вода —
Котився зелений грім.
І братові
Гостя розповіла
Про матір
І рідний дім.

Ми чули:
«Багатство несе урожай...»
І щастю всміхався брат.
І кожен згадав
Батьківщину свою:
Красивих,
Веселих дівчат.

Ми чули:
«Тебе паречепа чека...»

І усміхався брат.
І кожен згадав
Наречену свою,
Як може згадати солдат.

Звелася дівчина,
Кошик взяла:
«Це — подарунок вам!»
Рожеві яблука витяга
І роздає морякам.

Ой, яблука славні
В грузинських садах!..
Я дівчину в танець узяв,
Вселий хлопчина —
Наш баяніст —
«Яблучко» враз
Нам заграв.

Пішли танцювати.
А з нами — вона,
Немов у польоті птах.
І кожен «яблучко» танцював
Із яблуком у руках.

Ой, жаль нам було
Розлучатися, жаль!
По трапу зійшла униз.
Махнула хустиною,
І катерок
На берег її повіз...

1940

БАГРЯНЕ ЛІТО БУКОВИНИ

Якраз тоді маки цвіли,
розквітали —
На схилах жаріли,
у долах палали.
І дике каміння укрилося квітом —
Було в Буковині багряним те літо.

Здавен, мабуть,
поле таїло жарини,
Роздуті вітрами з Дніпра, з України,
Ураз загорілись,
помножились яро
І ген спалахнули по краю пожегом.

І першим дарунком бійцям
на кордоні
Несли буковинці букети червоні,
І перша хатина,
побачена нами,
До самої стріхи жаріла вінками.

Цвітуть буковинські верхів'я і доли!
Так землі оці не раділи ніколи!
Ми перші солдати, що бажані всюди,—
Побідою нашою щасніють люди.

Давай же, земляче,
у червні щороку
Збиратись на радість
в долину широку
І день прикрашати полум'яним квітом,—
Він перший всміхнувся солдату привітом.

1940, Чернівці

ДІВЧИНІ З КОЛОМИЇ

Тоді ще Львів війною дихав,
Полки проходили якраз...
В дорозі, зморена і тиха,
Ти все розпитувала нас.

І я розказував про землю,
Для тебе жадану, нову,
Яку від серця не від'ємлю,
Яку Вітчизною зову.

Оповідуючи, я бачив:
В очах твоїх мигтіли сні,
Казки проходили дитячі,
Найкращі спогади весні...

І от негадано я знову
У ріднім Харкові зустрів
Тебе, струнку і чорноброву,
Веселу в колі земляків.

Жаріла стрічка у петлиці,
Букет дарований горів,
І над тобою срібні птиці
Переганяли журавлів.

Парад від пориву аж гримав,
Здригалась площа від колон,
А ти розкритими очима
Дивилася свій кращий сон.

1940

ПЕРЕДЧУТТЯ

Моя прославлена країна
Ще до зорі встає — не спить.
Як дружна з'єднана родина,
Одним живе, одним горить.

І я помітив, що частіше
На обрій дивиться комбат,
Про дальні води часто пише
З Кронштадта мій молодший брат.

І чайка, линучи у хмари,
Мені здається літаком,
І грому першого удари —
Гарматним залпом за бортом.

І серед ночі штормової
Мов бачу битву наяву...
Вітчизни воїн перед боєм,
Бажанням подвигу живу.

1940

* *
 *
 *

Я не забув,
 нічого не забув...
Все, до билини, серцем пам'ятаю:
Бистрінь Дніпра,
 Херсонщину безкраю,
Де я щасливим і веселим був.

Я не забув чумацьких тих могил,
Що давниною голубіють в полі.

І досі чую тихий сум тополі
І на лимані розграї вітрил.

Я не забув,
як у човні мій дід
Оповідав легенди Запоріжжя,
Як солодко у вечір пахло збіжжя
І за веслом займавсь багрянний слід.

Я не забув,
як в хаті за Дніпром
Печальна мати в путь благословила,
Як вишня низько віти нахилила
І в серце ластівка ударила крилом.

І відтоді іде зі мною спомин,
В боях,
в походах віру окриля.
В душі вмістилася уся моя земля,
А я увесь — її відгомін.

1941

* *
*

Далеко в тумані Малахів курган...
Злітають орли до вершини.
В могилі героїв спочив капітан,
Безстрашний моряк з України.

Він свій Севастополь, як лев, боровив,
Мов лев, умирав на кургані...
І кажуть матроси: до їх бліндажів
Нахімов прийшов на світанні.

І бронзову руку герою подав,
І став перед ним на коліно...
І чули матроси — Нахімов сказав:
«Гордись моряком, Україно!»

1942

* *
*

І печально мені, і журливо...
Вже летять журавлі... А куди?
Звеселію ні з меду, ні з пива —
От з Дніпра б зачерпнути води...

1942

МОРСЬКА ПІХОТА

Вже скелю на скалки розбито,
Вже тліють на хлопцях бушлати,
А губи матросів забитих
Живим ще шепочуть:

— Стояти!

Стояти!

Стояти!

1942

В ЗЕМЛЯНЦІ

Полкам на штурм рушати вранці,
Уже зорі неясний слід...
Гуртом зібравшись у землянці,
Бійці співають «Заповіт».

Блищать штики в тісному колі,
Здрига в куточку каганець.
Примружив карі і поволі
Про ті лани широкополі
Виводить тенором боєць.

Мете пурга, віконцем стука,
Зоря в наметах ожива.
І в серце воїна-онука
Гримлять Тарасові слова.

Гармати б'ють. Горить віконце.
І завмира в землянці спів.
Благослови, Тарасе-сонце,
Священним гнівом земляків!

1942

КОБЗА

*До 30-х роковин
з дня смерті М. Коцюбинського*

Я чую серцем повінь на Десні,
Чернігів чорний димле туманами,
Ліси безлисті, наче уві сні,
Плач журавлів над мертвими ланами.

Я бачу серцем: Болдина гора¹,
Мов шапка велетня, знялася пад водою,
І на шпилі скажений вітер гра,
Бринить гримучою струною.

¹ Болдина гора в Чернігові,
де поховано М. М. Коцюбинського.

Там, на горі, поховано співця,
Що від Тараса добру кобзу має.
Гримить гора, співає без кінця,
На сполох б'є і земляків скликає.

А вольний вітер полем повіва
І гнівний спів несе до верховини,—
Дарує міць душа співця жива
Дочкам, синам моєї України.

Я бачу серцем: месник у лісах
Вбива чужинця, напува Десною.
То ж Марко Гуца, Гуца у боях
За рідний край підносить чесну зброю.

Я чую серцем кобзу золоту:
Чужинцю смерть! А пам цвісти і жити!
Фашист стоклятий рие гору ту,
Безсилий в злобі кобзу задушити.

А кобза гра, а кобза гра
На смерть чужинцеві, якому не здолати
Той край, де Болдина гора,
Тарасів Капів і Франка Карпати.

1943

ЖУРАВЛІ

Розтанув сніг...

Навколо бліндажів

Розквітли проліски,

як у моєму краю

У задніпрянському,

де я родився, жив,

Який я з радістю завжди згадаю.

Розтанув сніг...

Над фронтом журавлі
Летять у млі із сторони моєї,
Мов у Дніпро — потоки по землі...
Зігріті сонцем,
дихають траншеї.

Оце б у нас...

У полі орачі...
Дівчата вже співали б у долині...
«Кру-кру, кру-кру!» —
над шанцями ключі
Пливуть у млі мандрівні,
журавлині.

«Кру-кру, кру-кру!» — фашисти на Дніпрі.
«Кру-кру, кру-кру!» — твій край в журбі
і в горі.

«Кру-кру, кру-кру!» — затьмарились вгорі
В димах пожеж одвічно ясні зорі.

«Кру-кру!» —

лунає поклик журавлів,
І слід по них в німому небі тале.
І вітер з-за Дінця,
з неораних ланів,
Полоще знамено,
неначе кров, багряне.

І біля нього вже стоїть сурмач...
Не терпить серце — грай-но, мідь гримуча!
Хай стихне в битві стогін серця, плач,
Розвіється над нашим краєм туча!

Заграй, сурмач,
заграй, сурмач, мерщій,—

Згорить і камінь в нашім правім гніві.
Полки визволення,
поринувши у бій,
На Захід пройдуть,
правдою щасливі!

1943

ЗДРАСТУЙ, ХАРКІВ!

Здрастуй, Харків — красеню мій,
Місто юності України.
Ще лунає навколо бій,
Ще жаріють, мов рани, руїни.

Та, змужнілі на полі війни,
З сталінградським запалом у серці,
Через площі проходять сини,
Що тебе відстояли у герці.

Харків, Харків! Радіє земля,
На устах мільйонів це слово,
Над тобою вже зорі Кремля
Розгоряються знов малиново.

Харків, Харків — весняний спів,
Віща ластівка перемоги.
Хай від тебе кров'ю катів
Аж за Одер чорніють дороги.

1943

* *
*

Місто юності моєї!
Тільки я закрию очі,—
Зашумлять сади, алеї,
Солов'їні твої ночі.

Тільки я пройду майданом,
Де будівлі з скла і сталі,—
Безконечним океаном
Голубіють всюди далі.

Малинові враз пожари
В пєбі Петіпки заграють,—
Наші сиві сталевари
Видають дарунок краю.

Тільки очі я закрию,—
Дні юнацтва пригадаю,
Я тебе, кохане місто,
Серцем, серцем пам'ятаю.

Золоті дуби могуті
Пахли лісом на будові,
І вставали в самі тучі
Цілі вулиці в облові.

Скільки дум було загадано
Тут, в студентському районі!
Ти, мов те вітрило жадане,
Нас підносило в розгоні.

І куди я не погляну,
Я про молодість згадаю,—

Рідне місто, свіжу рану
Я в своєму серці маю.

Твоє горе, твої муки
Ще зріднили нас з тобою,—
В час суворої розлуки
Вони кликали до бою.

Розгорялись в серці рани
В племін'я ярї відплати,
З Сталінграда, мов титани,
На твій клич ішли солдати.

Через битву, крізь руїну
В Харків слалися дороги.
І повіяв на Україну
Віщий вітер перемоги.

1943

* *
*

Я знов у тих краях,
де народилась ти.
Благословенний край в душі моїй навіки!
Фашистом зрубані,
лежать навкруг сади,
Не сріблом — кров'ю сповнилися ріки.

Шукав я дім,
де з материних рук
Зійшла і вперше ти на землю стала.
Кружляв над згарищем у чистім небі крук,
Немов над сногадом святим моїм потала.

Я далі йшов:
у гай,
де вперше тебе стрів,
Де, сильні юністю,
ми вдвох стрічали ранки...
Поміж сухих, безлистих яворів
Розстріляні лежали партизанки.

Я зняв кашкет...
Печаль моя, і гнів,
І спогад мій в чуття єдине злиті.
За все,
за все,
що вистраждав, любив,
Стократ заплатите, кати несамовиті!

І все навкруг озвалося:
«Стократ!»
Моему серцеві земля твоя сказала:
«Звитяжцем, месником іди вперед, солдат,
За ту любов, що я подарувала!»

1943, Дніпропетровщина

ЧАСТО СНЯТЬСЯ МЕНІ КАРПАТИ

Часто сняться мені Карпати:
В долах маки жаріють рясні,
І гуцулка в саду, біля хати:
Вишиває сорочку мені.

Білу-білу, як сніг на вершині,
На яку і орел не сідав,
Та барвисту, як квіти в долині
Після зливи у килимі трав.

А ще сняться мені Карпати:
Довбуш месників з гір веде.
Не дає йому помста спати —
Не сховається ворог ніде!

А ще сняться мені Карпати:
Під вітрами смереки гудуть,
Із порослих могил солдати —
Росіяни, українці — встають

І, вдивляючись вниз, на долину,
Крізь колючі іржаві дрогови,
Шепотять вони: «Сину, сину,
Ти фашистам й за нас відплати».

А ще сняться мені Карпати:
У Ворохті пісні та пісні,
І не знає від радості мати,
Що сказати назустріч мені...

1943

НЕЗАБУТНЄ

Я не забуду днів, коли
На волзьких берегах
У журних думках нам цвіли
Волошки в бліндажах.
Коли за птицею душа
Летіла в отчий край,
Коли, здавалось, в комшях
Течуть Дніпро, Дунай...
А навкруги котився грім —
Був сталінградський бій.
І мрію вбитого про дім

У битву ніс живий.
І хто б не був отой солдат —
Земляк мені чи ні, —
Він прагнув серцем до Карпат,
Співав мої пісні.
І так самісінько, як я,
Він гнів і смуток мав,
І вірою в тяжких боях
Він рани лікував.
І він радів у дні, коли
Прийшов з Москви наказ, —
І з Волги маршали вели
На Україну нас.

1944

БАЛАДА ПРО ДВОХ МОРЯКІВ

Два чорноморці в бліндажі
Лишилися в живих...
Не вперше вражий батальйон
В атаку йде на них.

Вже котрий день горить, гримить
Курган береговий.
Матроси наші знов і знов
Ведуть нерівний бій.

Фашисти сунуться назад,
Повзуть, мов ті вужі...
Біля бійниці моряки
Сидять у бліндажі...

— Нам, побратиме, знов щастить,
Нас куля обмина, —

Сказав, штовхнувши моряка,
Плечистий старшина.

— Давай я люльку докурю,
А ти — допий вино.
Тютюн і флягу на той світ
Не візьмем все одно.

У нас є стрічка й кулемет,
Є по гранаті нам...
Скажи, товаришу, мені,
Ти звідки родом сам?

Вкладає стрічку в кулемет,
Відказує моряк:
— Іртиш, Іртиш — ти чув колись?
Я звідти — сибіряк.

Там двоє діточок моїх,
Дружина молода...
І тиха мати край вікна
На захід погляда.

Усе питалася в листах,
Чи скінчиться війна?
А ти з якої сторони,
Товариш старшина?

— Я з тих країв, де над Дніпром
Цвінуть, шумлять гаї,
Де з дня народження мені
Співали солов'ї.

І зажурився старшина...
Та згодом звеселів
І тихим свистом нагадав
Дніпровських солов'їв.

— Бери гранату, до своїх
Пробийся по горі...
Колись згадаєш у сім'ї,
У рідному дворі.

Розкажеш дітям і жоні,
Що друг був отакий,
Який на себе одного
Прийняв смертельний бій.

— Я не піду! Я теж моряк,
І доля в нас одна.
— А я наказую! — сказав
Суворий старшина.

Зняв безкозирку сибіряк,
І чуб змахнув з очей,
І руку лагідно поклав
На другове плече.

— Прощай,— промовив, одвернувшись —
Соромився він сліз...
Поміж каміннями моряк
В чагарники поліз.

— Щастя тобі,— сказав услід
Суворий старшина.—
Щастя побачити Іртиш,
Як скінчиться війна...

Година... Друга... Старшина
Біля бійниці жде.
За морем сонце осіда
Затьмарене, руде.

А чи побачить завтра він
Над хвилями туман?..

Та знов здригається, горить
Атакою курган.

Один бліндаж. Один моряк
Закрив у гори путь.
Та замовкає кулемет,
А німці йдуть і йдуть...

— Прощай, Іртиш! — тоді сказав
В чагарнику моряк.
І кинувся на сто — один
В атаку сибіряк.

1944

В ПУТІ

Моряк, ти знаєш, як в путі,
Стомившись, в хуртовину
Шукать віконця золоті
І вибрати хатину.

Я не злічу доріг, хатин
Од Волги до Дунаю,
І скрізь я був як брат, як син,
Бо я людей кохаю.

Чи сто, чи більш разів мені
Селянки сіно слали
І на веселому вогні
Вечерю готували.

Не раз до мене діввора
Сідала на коліна.
І, рада гостеві, стара
Шталася про сина,

А з вій котилася сльоза:
— Веселий був в роботі...—
І я, на радість їй, казав:
— Та він у нашій роті,
Багато має орденів,
Дай боже всім таких синів!

Отак десь мати і моя
Притулок дасть солдату,
Заплаче з радості — мов я
Прийшов у рідну хату.

1944

СЕВАСТОПОЛЬСЬКИЙ БАСТІОН

Вишневі вітрила зоря напинає,
Багряні скривавлені хвилі ревуть:
— Що вас, матроси, сьогодні чекає,
Яка вам позначена путь?

— Розтануть тумани, і битва заграє,
Незламні ми рушимо в бій.
У нас у серцях яро гнів закипає,
Як у сипучих пісках буревій.

— Та ворога ж більше удвоє, утроє,
Аж темно навкруг од ворожих колон,
А чи до зорі вечорової встоїть
Ваш, моряки, бастіон?

Димить Севастополь, увесь пламеніє,
Танки ідуть на Приморський майдан.
Хто ж ваші очі, матроси, закриє,
Хто вам насипле курган?

Кров проступає крізь чорні бушлати,
Скелі на порох стирає фугас.
Що ж вашим ньькам, матроси, сказати,
Що передати од вас?

Мов буря, звелися в атаку матроси,
У кожного в'язка гранат.
— За наш Севастополь! — лиш вітер доносить
І не вертає назад...

1944

ОСТАННІЙ ЛИСТ

Сплять матроси у палаті,
За вікном ущухла злива...
Тихо в білому халаті
Походжа сестра журлива.
Сплять матроси...

Лиш одному
Перед вічним сном не спитьсья.
Він зове сестру:

— Додому
Напиши листа, сестрице.
Хай дружина у скорботі
Гордо людям гляне в вічі, —
Я пройшов в морській піхоті
Усю землю нашу двічі.
Напиши, як командори
Йшли в атаку по долині,
Як нам снилися простори
Чорноморські на Україні,
Як фашиста ми карали
В славнім місті Сталінграді,
Як Дніпро перепливали

У холоднім листопаді.
Досі бачу на прибої
Севастопольські зірницї...
Що це, дівчино, з тобою?
Ти не плач, пиши, сестрице,
Що любов свою безкраю
Я віддав за Батьківщину,
Що в листі я посилаю
Чорноморську стрічку сину.
Ніби крила ті чайні,
Стрічку маяв наді мною
Димвий вітер України,
Вітер битви під Москвою...

Сестро, сестро, дай-бо руку,
Поможи на ноги стати!
Чорноморцю смертну муку
Легше стоячи приймати.

На Дунаї, 1944

СПІВАЙ, МІЙ ДРУЖЕ

Веселу пісню зачинай,
Рибалко й садівник!
Я полобив дунайський край,
До нього серцем звик.

Гукни сусідів, розкажи,
Частуючи вином,
Як ти в Будьонного служив
Безвусим юнаком...

Співай, мій друже, прославляй
Свій роботящий рід
І повноводий свій Дунай,—
Хай слухає сусід!

Хай п'є хмільне твоє вино
І зна, хто садівник!..
Раніше сонця все одно
Проснешся, трудівник.

Ти зореш лан, і аж тоді
Запломеніє схід.
Невістки прийдуть молоді
Засіяти услід.

Зоря полине до ріки,
І проведеш ти в ряд
Рибальські бистрі каюки
Солдаток і дівчат.

А в полудень, веселий мій,
Змайструєш для селян
У слободі береговій
Нової хати план.

І залунає по землі
Сокири срібний спів...
— Скільком, рибалко, у селі
Просторі хати звів?

— Усі вздовж берега — мої:
Новенькі, певна річ!
Прийдуть з фронту хазяї,
Поставлять могорич.

Обійме батька дівтора,
І неньку втішить син...
На новосілля тесляра
Покличе не один!

1944

БАЛАДА ПРО МАЙОРА

С. Борзенкові

Опівночі в море пливли мотоботи...
П'ятсот добровольців з морської піхоти,
Обнявшись, як рідні, сиділи в мовчанні,
У хвилях зникали причали Тамані,
Гарячі мотори гули від роботи.
Опівночі в море пливли мотоботи...

І плив з моряками майор синьоокий —
Душею моряк, хоч в плечах не широкий.
На третьому боті веселі пригоди
Розказував хлопцям, що знали походи.
Сміялись матроси, взявшись за боки:
— Солоний ти хлопець, майор синьоокий!

А хвилі на гребнях приносили зорі,
На палубу кидали, шикли у морі...
Далеко, далеко, у чорнім тумані,
Там керченський берег завмер у чеканні,
Ой, чайки затужать сьогодні у горі...
А хвилі на палубу кидали зорі!..

Уже і на третьому сміх замовкає.
Ой море тривожне, ой море безкрає!..
Виблискує з хвилі гримуча зірниця,
І стогне розтерзана мінами криця,
І перших двох ботів на морі немає...
На третьому боті команда лунає:

— За мною, за мною пливіть, чорномори!
По курсу видніються Керченські гори...—
І чути — у темряві брязкає зброя,
Хоробрі вслухаються в голос героя.
Земля! І заглухли гарячі мотори,
На берег, як хвиля, летять чорномори.

Ревуть їм назустріч ворожі гармати,
На синім прибої чорніють бушлати.
Попереду — ворог, за спиною — море...
І чути по ряду: «Наказуй, майоре!
Не личить матросам в пісках умирати!..»
Та б'ють їм назустріч ворожі гармати.

Бійцям не забути на довгі роки,
Як в сяїві ракети майор синьоокий
Підвівся велично, один на кургані,
І кинувсь в атаку. В диму і тумані
За ним — чорноморців могутні потоки...
Живим не забути ці грізні роки...

Як матір, шанують одвагу матроси,
Їм легко іти за майором у грози,
Далеко од моря зорю зустрічати,
Зайти до рибальської білої хати,
Хвилину спочити, упавши у роси...
Як матір, шанують одвагу матроси.

...Ніхто з них не відав, що той синьоокий,
З яким побратались на хвилях затоки,
Хто вів їх на битву у сяїві ракети,
Що він — журналіст фронтової газети.

1944

* *
*

Йдуть полонянки з-за Дунаю,
Простоволосі, йдуть гуртом.
На ріднім березі стрічають
Їх хлібом-сіллю і вином.

— Не треба, годі, сестри рідні,
Сльозам на radoцax не час,
Як передвісники побідні,
Летить, мов ластівки, до нас!

1944

ТЕСЛЯ

Ще не розвіявся битви дим
Над згарищем села,
Ще кров'ю вражою сплива
Під вербами Сула.
Полтавським шляхом бій іде,
Видніється пожега,
А до села уже прийшов
З сокирою тесляр.

З пожеги люльку запалив,
На чорний глянув дуб,
Рукава вище засукав,
Поклав на попіл зруб,
І заспівала сталь дзвінка,
І вітер підхопив...
Односельчани із лісів
Прийшли, зачувши спів.

Їх сивий майстер привітав
І теше, теше знов...
Хто теслю сивого не зна?
Багато він пройшов
По Україні в добрий час
З сокирою в руках
Гаями тихої Десни,
Дорогами в степах.

З душею легкою він скрізь
Переступав поріг,—
Він добру славу для синів
В народові зберіг...
Співає сталь, співає сталь
Воскрешення руїн,
А на Полтавському шляху
Б'є гітлерівців син.

І день і ніч лунає бій.
Не завмирає й стук:
Сокири вірної тесляр
Не випускає з рук.
Дивіться, люди: з попелищ
Підвівся перший дім!
Вдовиця там звила гніздо
Сирітонькам своїм.

Дивіться, люди: ще один
У ряді височить.
А майстер далі перейшов,—
Вже котру він вершить?
— Спасибі, тесле,— гомонять
Старі і молоді.
А майстер теше та співа,
Закоханий в труді.

І прагне думами, летить
Дорогами війни,
Де захищають рідний край
Усі його сини.

А майстрові за ними йти
З сокирою в руках
Гаями тихої Десни,
Дорогами в степах.

1944

Сорочки вишивайте, дунайські дівчата,
Нареченим своїм і братам!
Візерунок шовковий на грудях солдата
Оживе, усміхаючись вам.

Оживе полотно — у ряду з косарями
Стане воїн в жита золоті.
І земля розцвіте, засміється гаями
В урочисті хвилини оті.

Навесні, карооки, чекайте солдата...
Скільки буде весіль на землі...
Сорочки вишивайте скоріше, дівчата,
Бо курличуть уже журавлі.

1944

БАЛАДА ПРО РІЗЬБЯРА

Сильні руки парубочі
До верби були прикуті...
І фашисти ясні очі
Засліпили Ворокуті...
І при синьому Дунаї
Полохливих чайок зграї
З плачем билися над ним.

Уночі прийшли селяни
Ворокуту виручати.
У Дунаї змили рани,
Понесли його до хати
І поклали на ряднині...

Що ж робитимеш віднині,
Людом славлений різьбяр?

— В Ворокути стане сили
Людам вилити всю душу...—
Ковалі різці зробили,
І стару зрубали грушу,
І колоду з деревини
Внесли теслі до хатини,
Як просив сліпий різьбяр.

В льох селяни заховали
Од чужинців Ворокуту.
(Вдень немов не помічали
Хату спалену, забуту).
По ночах його водили
Зачерпнути серцем сили
В полі чистім, у вітрів.

Він звертав на схід зіниці,
Наче бачив відблиск бою.
В Акермані громовиці,
Пахне димом і весною.
— Вже недовго волі ждати,
Довгождані йдуть солдати,—
Ворокута шепотів.

І полки прийшли зі сходу.
Стали табором у місті,
І з Дунаю синю воду
Брали відрами танкісти.
І співали на майдані
Прапори полків багрянні,
І стояв між них різьбяр.

Бойові оркестри грали...
Скільки струн в душі і струнок!

І приймали генерали
З рук сліпого подарунок:
Із вогнем душі живої
Глянув вирізьблений воїн,
Що створив сліпий різьбяр.

*Татарбунари — Київ,
1945*

* *
*

Як зійшов на карпатські верхів'я солдат,
Як поглянув орлино назад...
Перед ним у долині — кохана земля,
Наче чаша вина золотого — поля,
І як хмара — ліси, і озера ясні —
Наче проліски ті навесні.

Скинув каску солдат, і стояв, і стояв,
І примчали до гір із Вітчизни вітри;
І над снігом одвічним гірських переправ
Зашуміли зелені бори.

І почув у вітрах з України солдат
Солов'їні пісні задніпрянських дівчат,
Подих праці з полтавських степів,
Дзенькіт сталі в краю шахтарів...
Україна вставала з пожарів, жила,
І солдату в дарунок лунала хвала.

1945

* *
*

В зелених чохлах задрімали гармати,
Сплять під брезентами танки в тиші,
Прийшли вже сапери доми будувати,
І в кузнях танкісти кують лемеші.

У снах їм шепоче карпатська смерека,
Чайка дунайська над боєм зліта...
З Волги на Одер дорога далека,
По ній ми ходили в буремні літа.

І воїн сьогодні, уклавши цеглину
В будівлю, що прагне верхів'ям до хмар,
Згада перемоги травневу годину,
Бої в Братіславі, в Берліні пожар.

По землях отих наша слава ходила,
Вона не зів'яне навік по війні,
Бо навіть найдальша братерська могила
Недремним солдатом стоїть в чужині.

1945

* *
*

Квітує жито на Україні,
А далі — тихі та ясні;
Безсмертник сходить на руїні,
Дніпровські води ясно-сині
Течуть в казковій стороні.

Гуляє червень на приволлі
І злотом сипле в ярині...

Земля ще димлеться поволі,
Де заросли окопи в полі...

Чи так приснилося мені?

1945

* *
*

Цвітуть сади на Дніпрельстані,
Віщує цвіт нові плоди...
Десь за садами у тумані —
Мові юності сліди.

Цвітуть сади, набравши сили, —
Прийшла їх мужності пора.
Ми юнаками їх садили
На правім березі Дніпра.

І от тепер, після розлуки, —
Я ж тут не був з десяток літ, —
Гілля дерев, неначе руки,
До мене тягнеться — привіт!

І у садах я стрінув друзів,
Що не зігнулися в бою...
Ми у тісному, дружнім крузі
Згадали молодість свою,

Що ці дерева насадила
І будувала рідний край,
Яка за Одером ходила,
Понесла волю за Дунай.

1945

* *
 *

Тут буде пам'ятник стояти:
Смагливий, бронзовий солдат
Століття буде умирати,
Ледь похитнувшись назад.

А перед ним — дніпрові кручі,
Степів глибока далина.
Його з Тамбова в дні гримучі
Сюди покликала війна.

Таврійських вечорів заграви
Запалить очі юнака.
Він перший став на берег правий,
Край вогневої переправи,
Де кров'ю пішилась ріка.

І тепла бронза все розкаже
Через десятки, сотні літ...
На цій землі, на кожному сажні
Поставить пам'ятники слід!

1945

* *
 *

Цей сад я знаю.
Він не раз
У снах шумів мені, крилатий.
Тут садівник уперше нас
Навчав, як землю прикрашати.

Тут дикий степ лежав тоді,
А нам — грядущого картини...
І піт в схвильованім труді
Солодким був у ті години.

Ми на суботниках у ряд
Дерева: юні садовили,
І нам здавалося, — вже сад
Шумить, шумить, набравши сили.

Добро, як мрія, окриля,
Буттям крізь роки оживає!
Щаслив, хто в парості гілля
Сади грядущого читає.

Благословенна та земля,
В якій зерно не умирає.

1945

* *
*

Дівчина з синім значком Дніпробуду
В морськім батальйоні служила сестрою...
Ластівко, я тебе вік не забуду,
Хоч і не стрінуся, певно, з тобою.

Ти ж нам, бувало, дівча, на привалі,
Очі примруживши, тихо співала
Про озеро Леніна, синії далі,
Про греблю, яку ти колись будувала.

І снились матросам на волзькій рівнині
Картини, розбуджені співом твоїм, —

Хортиці скелі, і гнізда орлині,
І щогли високі, і батьківський дім.

Ми тебе, ластівко, часто просили:
«Ану, Марусино, іще заспівай!
Спогадом добрим помпож наші сили,
Скорше в оспіваний вернемось край».

Ластівко, ластівко з берега рідного,
Дівчино з синім значком Дніпробуду,
Подруго вірна походу побідного,
Я тебе, ластівко, вік не забуду.

1945

* *
*

Після років розлуки з тобою
Я, забувши ясну твою вроду,
Повернусь і скажу: будь такою,
Яку вимріяв я у негоду.

Будь зі мною суворою, щирою,
Наче воїнська дружба в поході,
Кров'ю зрошена, скріплена вірою
І оспівана щёдро в народі.

Будь такою, як в спеку крипиця
Для бійця після смертного бою —
П'є він, п'є і не може напиться,
Зачарований чистотою...

1945

ЩАСТЯ

Радіють води Бескидів
на схилах бистро-сипі,
Лісами Чорногора
шумить на верховині.
А квіту, скільки квіту
розлито у долині!
Чи то не мрія давнішня
пробилася з глибин?
Усі дороги в Ужгород
збігаються співучі.
Гірські орли сполохані
злетіли аж за тучі,
І гори груди випнули,
зазеленіли кручі,
Врочисто возвеличені
у цей казковий день.
І струми заgrimіли
у злагоді на святі,
І пісня відгукнулася
у серці в кожній хаті.
З верха на верх пугає
в далекім Закарпатті —
Хвалу, подяку партії
складає там народ
За те, що зерна мріяні
принесла щастя-доля
І мудрістю своєю
в вінок єдиний волі
Із Києвом щасливим,
що квітне на приволлі,
З'єднала Буковину,
і Ужгород, і Львів.
Радіють води Бескидів
на схилах бистро-сині,

Лісами Чорногора
шумить на верховині.
А квіту, скільки квіту
розлито у долині!
То мрія давня-давнішня
пробилася з глибин.

1945

МІЙ КОРАБЕЛЬ

Мій корабель лежить на дні...
«Чотири міни у броне», —
Казав нам водолаз.
Матроси досі в глибині
Стоять на вахті довгі дні,
Стоять на вічний час.
І навіть прапор на кормі
Іде жаріє у шітьмі —
Не порудів, не згас!

Мій корабель лежить на дні,
Та кріпить троси вже стальні
До нього водолаз.
І корабель вже скоро мій,
З глибин підвівшися,
в прибії
Побачить синь-блакить.
На Корабельній стороні
Загоять рани у броні,
І дизель заgrimить.
Команда прийде молода,
І заспіває вслід вода
Матросам добру путь...

Мій корабель лежить на дні,
Чотири міни у броні —
Ударили у бік.
А поруч видно ув імлі
Чотири вражі кораблі,
Поховані навік...

1946

СОРОЧКА

Мені мати сорочку пошила
З морських парусів.
Сестри вишили шовком
Малюнок хрещатий.
Я з юнацтва донині її не зносив,
І присмпо на грудях її відчувати.

І добряча сорочка
З того полотна,
Яке сонцем і сіллю
Побілено чисто.
Диха вітром на грудях у мене вона
І співає азовських пісень голосисто.

А бува, засумую
В негоду якусь,
Полотно забринить,
Як в буремну годину,
Я душею, як парус, тоді розвернусь
І на гребені сиві безстрашно полину.

Я ніколи у долі
Іще не просив .

Ні хвилини для серця свого
Супокою,
Бо сорочка, пошита з морських парусів,
Прагне вітру, просторів, прибою.

1946

* *
 *

Коли займаються вогні
Над рідною столицею,
Дніпро ввижається мені
Ясною блискавицею,
Яка упала на ліси,
На степові простори,
І розітнула навскоси
Стрімкі зелені гори.
А пароплави плюють димки,
Прощаючись з столицею,
Летять,
 летять мої думки
Понад землею птицею.
Україна — радісна земля
Стає на виднокрузі,—
Вросла у російські поля
І в пущі Білорусі,—
Вінок сплела з Дінця, Десни
І з синього Дунаю,
Послала килими весни
На широчінь безкраю.
Неначе варту, на путі
Звела Карпати сині...
Дзвенять врожаї золоті
По всій моїй країні.

На півдні плещуться моря.
— В путь добру, пароплави!
А он — Донеччини зоря,—
Над домнами заграви.
І видно, сяють корпуси
У Харкові, у Львові,
І чути юні голоси
На молодії будові,
І знову славиться земля
Сім'єю трудовою...
Я чую, Київ розмовля
Опівночі з Москвою!

Київ, 1946

У МОРІ

Ще малим мене за руку
До рибалок дід повів.
— Покажіть,— сказав,— онуку,
Як то ловлять окунів.

І рибалки бронзолиці
Узяли мене з собою...
Весла, наче блискавиці,
Спалахнули над водою.

І як вдарили по хвилі,
Аж схопилися із піни
Многосяйні, легкокрилі,
Мов метелики, краплини,
Політали, покружляли
І веселкою засяли.

Ой, яка ж вона чудесна
На блакитному просторі!
І подумав я: то ж весла
Дістають казки із моря.

Я за борт перехилився
І дивлюсь, як море грає...
— Гей, Миколо, стережися! —
Чую, дід з корми гукає.

Одійшли від щогли люди,
Заскрипіла щогла стиха,
І тоді на повні груди
Парус трепетний задихав.

Через сині перевали
Ми летіли на вітрилі,
Гнались чайки, не догнали
І попадали безсилі!..

Я подумав: справу хитру
Рибак у морі знають, —
Наловили в парус вітру,
Ще й піснями поганяють.

Скільки житиму на світі,
Не забуду, як в прибої
Потягли рибалки сіті,
Повні риби золотої.

Як шаланда нахилилась,
Коли сіті вибирали,
Як на днищі риба билась —
Срібло, золото, корали.

І тоді сказав я діду,
Що на берег не поїду,
Що я хочу жити в морі
Під вітрами, на просторі.

1946

ТАК БУДЕ...

Століття Жовтня день настане,
І заспіває в світлий час
Знамено, правдою багряне,
Пісні нащадкові про нас.

І на Москви ясні майдани,
До наших гордих прапорів,
Усі моря і океани
Нам принесуть букет вітрів.

І ми зустрінемося на святі
І в щасті станемо уряд,
Майстри і воїни завзяті...
І нам зрадіє Сталінград,

Кавказькі гори і Карпати
Постеляться до наших ніг,
Дніпро гукне: привіт, солдати,
Герої доблесних доріг!

А ми з легенди на дороги
З нащадком вийдемо отам,
Де ні пожари, ні тривоги
Не заступили сонця нам.

Де, вірні партії, серцями
Грядущого почули спів,

На землях, вславлених боями,
Заклали сотні городів.

І ми впізнаємо усюди
Своєї молодості путь.
І все найкраще в світі люди
Іменням нашим назовуть.

1947

РОСІЇ

І думою важко обняти,
Росіє, простори твої.
О неба безкрайого шати,
Степи полуденні багаті,
Далекі сибірські гаї!
О, є де розкинути крила
Віграм у твоїй стороні!

Почни від Чукотського брила,
Лісами, тайгою по схилах
Лети на уральські вогні.
Шуми на горах, у діброві,
На волзькій рівнині гуляй,
Берези цілуй у Тамбові,
На трави смоленські шовкові
Отак, погулявши, лягай.

Росіє, Росіє,— як мати,
Ти братнім народам дала
Свій простір безмежний багатий,
І силу, яку не здолати,
І гордість, і крила орла.

Пишайся, Росіє, синами.
Ти бачила їх у бою,
Як бились вони з ворогами,
Як гордо несли над полями
Немеркнучу славу твою.

І де б не були у поході
Росії хоробрі сини,—
Вклонялись здаля твоїй вроді
І пісню солдатську у згоді
Співали врочисто вони.

1947

КОРАБЛІ

Коли над Камчаткою ранок багряний —
Зорі стоять в чорноморським краю...
Тринадцять морів і два океани
Омивають державу мою!

З півночі, з півдня, заходу й сходу
Віють одвічно солоні вітри.
Наче троянди, в вінку небозводу
Яро горять кораблів прапори.

Йдуть і ідуть голубі каравани
З рідних портів у дорогу свою...
Тринадцять морів і два океани
Омивають державу мою!

Звідали все: і тумани, і грози —
В битвах гартовані ті кораблі.
Вахту несуть героїчну матроси —
Плем'я орлине моєї землі...

Мужві на тих кораблях капітани,—
Честь свою кров'ю звіряли в бою.
Тринадцять морів і два океани
Омивають державу мою!

Всесвіт увесь кораблі облітали,
Всюди жаріють ясні вимпели.
Сходу і Заходу бухти, причали
Чули, як російські співи пливли.

Множтесь, пливіть, голубі каравани!
Флоти майбуття у вас пізнаю...
Тринадцять морів і два океани
Омивають державу мою!

1947

* *
*

Я сходив гірських доріг немало,
Знаю всі ущелини і кручі,
Полошив орлів над перевалом,
На Говерлу пробивавсь крізь тучі.

Хліб і сіль ділив я з чабанами,
З лісорубами братався у діброві,
В Рахові з старими різьбярми
Візерунки вимріяв казкові.

Я радів, коли селянські діти
Йшли до школи рідної, нової.
Як волали гори молодіти
З радості великої, людської!

Верховинця чув слова я щирі,
Він казав, вдивляючись у далі:
— Зорі слави сяють на Памірі,
На Ельбрусі сяють, на Уралі...

Ужгород, 1947

КАРПАТСЬКІ АКВАРЕЛІ

1

За Хустом тихим у долині
Співали пісню косарі...
Я чув її на Полтавщині
Не раз, не двічі на зорі.
Я від дитинства пам'ятаю
Її слова, її мотив.
У нас її в степу співають
У золотавий місяць жнив.
І, як землячку, за горами
Я стрів її... і заспівав
З своїми рідними братами
В шовковому розливі трав.

2

Цілу ніч шуміла злива,
З гір збігала ручаями.
Білогрива, говірлива,
Грає Тиса з плотарями.
— Гей, хлоп'ята бронзолиці,
Гей, керманичі могуті!
Ви з сестриці Лотариці
Привели плоти скрипучі.
Ви були гарячі в праці!

Що збудують з того лісу?
— На Дніпрі нові палаци
І мости на бистру Тису!

3

На карпатській верховині,
Під смерекою густою,
Поховали ковпаківці
Партизана після бою.
В головах — уламок скелі,
На граніті напис строгий:
«Подолав одважний хлопець
З Ковпаком усі дороги.
Народився на Десні він,
Двадцяти не жив на світі...»
Та літа, ним не дожиті,
Вже безсмертником повіті!

4

З гір в долину — на простори —
Верховинця йде родина.
— Прощайте, сині гори!
— Здрастуй, світлая хатина!
Я давно про тебе мрію —
У долині нова хата.
Землю радістю засію,
Будеш щастям ти багата.
Побратаються віднині
У новій моїй оселі
Труд натхненний на рівнині
І пісні нові, веселі.

1947

Ви чули — співають пили
І пада смерека найвища?
Ви кашу колись варили,
Вечеряли біля кострища?

Коли,
 обминаючи кручі,
Карпатські ідуть ешелони,
Вам щось нагадають пахучі
Смерек золотаві колони?

А я лише гляну на зруби —
Відчую дихання смереки...
І кличуть мене лісоруби —
Друзі в Карпати далекі.

Кличуть в ліси дрімучі,
Кличуть в бригаду в гості:
В хижі нові,
 пахучі
Над Тисою,
 у високості.

Там сталь у лісах не змовкає —
Чи буря гуля,
 чи пороша.

І часто туди заглядає
З містечка старий листоноша.

Ви бачили їхні очі.
Як сяє юнацька відрода?
Листа їм прислали робочі —
Теслі із Сталінграда...

Хіба лісоруби з вами
Листів не читали ні разу,

Як їх називали братами
Кріпильники із Донбасу?

Я й дотепер не забуду
Тих вісників доброї слави —
В Карпати листи з Дніпробуду,
В Карпати листи з Полтави...

1947

СЕСТРИ

За селом, у степу,
Є солдатська могила,
А повз неї на захід
Дорога лягла.
Спить дівчина,
Що землю мою боронила.
Кажуть люди: вона
Трактористка з Орла.

Кажуть люди: отам
Йшли бійці по траншеї,—
Їх в косичках сержант
У атаку повів...
Після бою солдати
Стояли круг неї,
І прощальний салют
У степу прогрімів.

На могилі гармату
Вкопали солдати,
Написали вони
На зеленій броні:
«Будем, Лідо Скворцова,

Тебе пам'ятати
У походах, в боях,
У чужій стороні».

Ті солдати пройшли
Бранденбурзькі ворота...
І у нашім краю
Їм весна розцвіла.
Отоді ряд за рядом,
Неначе піхота,
Йшли у поле дівчата
З колгоспу, з села.

А навкруг і ліси,
І озера, і луки,
Тихий Тетерів наш,
Яблуневі сади
Зустрічали дівчат
Після років розлуки,
Заспівали на всі
На весняні лади.

Йшли дівчата у поле...
А день — ніби чаша,
Повна сонця живого,
Вітрів і тепла...
Зупинились дівчата:
— Тут подруга наша
Спить далеко від дому,—
Вона із Орла.

— Здрастуй, Лідо Скворцова!
Поглянь, які шати
Після бою ясніють
У нашім краю.
Сумно Ліді Скворцовій

Одній тут лежати,
Візьмем Ліду Скворцову
У ланку свою.

Будеш, Лідо, ти з нами
І сіяти, й жати,
На врожайному святі
Накриєш столи... —
І отак у степу
Порішили дівчата:
Свою ланку ім'ям
Дорогим нарекли.

І на полі священнім,
Де Ліда Скворцова —
Русокосе дівча —
Боронила наш край,
Трос літ виростає
Велика обнова —
Ще не бачений досі
Шумить урожай.

Кажуть люди: немає
Дружніших в артілі,
Як дівчата із ланки
Скворцової... Ні!
Як за діло взялись —
Не зупиняться в ділі,
А як пісню зачнуть —
Солов'їні пісні.

А зерно у тій ланці —
Неначе заграва,
На току потече —
Золоті ручаї.
І на тисячу верст

Розгулялася слава
Про ту Ліду Скворцову
І подруг її.

А весною цією,
По добрій годині,
Звістка в синім конверті
В артіль прибула...
«Здрастуй, Лідо Скворцова!
Ти живеш на Україні,
То хоч в гості до нас
Завітай до Орла.

Наші мирні ліси
І озера прозорі,
Земляки твої рідні,
Колгоспні лани,
Наші тихі орловські
Замріяні зорі
Вже давно виглядають
Тебе із війни...»

«Як засієм поля,—
Відписали з артілі,—
І зберем на Україні
Нові врожаї,
В путь-дорогу пов'яжемо
Хусточки білі.
Ми приїдемо в гості,
Ми — сестри її».

1948

ЗЕМЛЯКАМ

О безкраї степи у моїй стороні!
О багряні сади у осіннім вогні!
Хлібороб вас прославив
натхненним трудом.
Кожній хаті вклоняюсь:
чолом вам, чолом!

Кожній жниці радію, наначе сестрі,
Тисну руки, брати,— сівачі, косарі.
У піснях і легендах
згадають не раз
Про походи в степах,
що прославили вас!

І легенда розкаже, як вдень і вночі
Засівали простори добром сівачі,
А у пісні засяє
з кремлівських зірок,
Із колосся тугого
подяки вінок.

Ті колосся вінчають наш герб, золоті...
Земляки мої рідні, ми нині в путі.
Кожеп з нас, хлібороби,
Вітчизни солдат!
Хай помножиться слава
в поході стократ.

«Закріпи перемогу!» — ми чули в бою,
Коли бились за землю священну свою.
Нині лине до серця нам
партії клич:
«Хліборобе, державу
трудом возвелич!»

О безкраї поля у моїй стороні!
О багряні сади у осіннім вогні!
Бачу я, командиром
іде агроном,
Бригадир оглядає
поля за Дніпром.

Набрякають там щастям вже зерна оті,
Що зібрали ми влітку, в жнива золоті.
Дав їм сили своєї
веселий орач,
Дав тепла їм до весен
натхненний сівач.

Значить, буде добро з отакого зерна,—
В ньому серце гаряче і сила ясна.
І сьогодні нам видно
крізь осінь, туман,—
Урожаєм встає
степовим океан.

Хай прославиться знову моя сторона,
І полями, й садами багата вона.
А Вітчизна з колосся
й кремлівських зірок
Йї в дарунок сплете перемоги вінок.

1948

ВОГНІ

Де б я не був,
А вогні Дніпробуду
Юністю світять мені іздала,
І де б не ходив,

А повік не забуду
Вас, домни дніпровські,
Південні поля.
Бо юності нашої
Вічні то дати,
Їх з серця ні бурі,
Ні час не зміта!
І досі я вами
Щасливий, багатий,
Мої комсомольські
Далекі літа.

Я вас пам'ятаю
На кручах Славути,
Коли юнаки присягались в труді —
У зорі і райдуги
Край одягнути,
В степах збудувати
Міста молоді.
Тоді у наметі —
У наших райкомі —
Квиток комсомольський вручили мені.
І Леніна риси,
З дитинства знайомі,
Промінням на серце
Лягли осяйні.
Тоді на будові
Нас партія вчила
І нас гартувала на труд і бої.
Із зерен посіяних
Виросла сила —
Душею нам стало
Учення її.
Влизьких і далеких
Тих днів не забуду,
Їх подих донині мене окриля...

І де б я не був,
А вогні Дніпробуду
Відсвічують щастям
Мені іздала.
Скільки вже літ
Відтоді промайнуло!?
Серцю не знати повік сивини!
Як нас у битвах
Не било, не гнуло,—
Ми повернулись
Стрункими з війни.
В бурі ми знали,
Як вічної слави
Зорі упали на стяг бойовий,—
Зоя, Матросов
І Ляля з Полтави,
Гвардії юних
Вождя Кошовий.
З чистої правди,
З нашої сили
Живиться сонце, квітують сади...
Як після бурі
Зросли і зміцніли
В славі труда
Комсомольські ряди!
Зводять вони
На просторах споруду,—
В райдугах, зорях їм рада земля...
В тому сузір'ї
Вогні Дніпробуду,
Де б я не був,—
Угадаю здала.

1948

* *
*

Безсмертні, як пломінь, крилаті
Силою вічно живою,
Струнки і в бою, і на святі
Знамена шумлять наді мною.

Шумлять і співають повково —
Земля од знамен малинова!
І їхнє схвильоване слово —
То серцю моєму розмова.

Дихнуть лиш гарячі заграви —
Я серцем вгадаю широкі
Простори моєї Держави,
Минулі, грядущії роки.

Співа знамено про дороги,
Які ми відважно сходили,
Про наші ясні перемоги,
Про радощі наші і сили.

Крізь рокоти бурі і грому
Воно нас веде і гукає.
І Леніна профіль на ньому
Велично і вічно сіяє.

Як сонцю, навек пламеніти
Йому з поколінь в покоління, —
Бо Леніна в ньому завіти,
Бо партії в ньому горіння!

1948

НАМЕТ ПІД ВИБОРГОМ

(З М. Тихонова)

Приснилась юність, сніг,
Далеких друзів тіні,
І ніжність лиць у сні
Була як сніг в долині.

Проснувся я і враз
Із ліжка звівсь на ноги.
Я пригадав в цей час
Гірські свої дороги.

Вузький в наметі вхід,
Багряних смерків далі,
В горах рожевий лід
У гуркоті обвалів.

Було все наяву,
Все відчував я грубо —
І те, що я живу,
І холод льодоруба.

І все було не так,
Було все в іншій леті:
Вечірній бівуак
Під Виборгом, в наметі.

Не вечір пламенів,
А Виборга пожари,
І не обвал гримів,
А батареї удари.

Не льодоруба сталь —
Блищить гвинтівка грізно...

Фашистським запродавцям
вас не здолати!
О греки хоробрі,
фашистського гада,
Що сіє свавілля
по вашій країні,
Ви бийте у серце
вогнем Сталінграда,
Мечами, що знищили
звіра в Берліні.
Ти, Греціє, чуєш,
тобі в допомогу
Наш голос гримить,
як громів перекази,
— Свободі у Греції
дайте дорогу!
Вперед, патріоти!
Вперед, демократи!

1948

ДУНАЙСЬКА БАЛАДА

Стоїть над Дунаєм із бронзи моряк
В Угорщині дальній, на кручі —
З морської піхоти мій вірний земляк,
Дніпровець — Олекса Гримучий.

І склали угорці легенду свою,
А може, то й правда, хто знає...
Та чайка, що бачила друга в бою,
Східсонця сюди прилітає.

Як блискавка, бистра вона у путі,
Дунайською вмившись водою,
Сідає на бронзові плечі круті,
Сідає на руки герою.

Рожевiють хвилi — свiтаннiя пора,
Спалахують першi вiтрила,
I чайка на бронзi тодi завмира,
Як в летi, розкинувши крила.

I кажуть угорцi: по тихий порi,
Хто слухає серцем, почує:
— Я тiльки що, друже, була на Днiпрi,—
Твоя Україна квітуча.

За мить в Севастополi бачила я
Есмiнци твої i лiнкори,
I мiсто, що чорним було у боях,
Встає бiлокам'яне вгору.

Коли кораблi проводжали в Бургас,
У райдугах йшла за кормою,
Я чула: болгарськi матроси не раз
Пишалися в цiснi тобою.

В Галацi ладналися шхуни у ряд
I тихий Дунай бороздили.
Там вдячнi матроси свiй кращий фрегат
Iменням твоїм охрестили.

До тебе спiшила, i в пору оту,
Як змеркнути вранiшнiй зiрцi,
Я чула: тебе в Iзмаїлi в порту
Моряк називав на повiрцi...

Дунай розгорiвся — свiтаннiя пора,
Гуляють багрянi вiтрила,
I чайка на бронзi тодi завмира,
Як в летi, розкинувши крила.

1949

Гордий вигнанець і в бронзі радіє...
Що за Дністром там тобі голубіє?
Може, ти линеш на казку Орини,
Може, ти прагнеш до піль України?
Ждуть не дїждуться у Кам'янці друзі...
Може, у синім отім виднокрузі
Вгледів ти вежі Москви дорогої,
Подих Неви відчуваєш в прибої,
Що в скелі одвічно гримить в Акермані,
Чи море рокоче тобі у тумані?..

О простір Молдавії! Ранок багрянний!
О росяні квіти на тому кургані!
Ми їх назбирали у чистому полі,
Ми їх опустили на бронзу поволі,
І в бронзі забилося серце гаряче,
І сокіл Росії стріпнувся пеначе:
Розвихрений плащ — порозкидані крила,
І даль у поета в очах голубіла...

1949

ПІСНІ МОГО ДРУГА
ОЛЕКСАНДРА ПРОКОФ'ЄВА

I

На ріках, морях і долинах,
В лісах, у горах, у полях,
Мов пісня, цвіти, Батьківщино,
Зостанься, як пісня, в віках!

Дзвени, не змовкай на свободі,
Людський океан піднімай,
На щастя країн і народів,
Як сонце високе, сяй!

Де ниви течуть безупинно,
Жорстоко стинались мечі,
Ти вічно цвіти, Батьківщино,
Як пісня безсмертна, звучи!

Ніде нема в світі такої!
Тобі стільки сили дано!
П'ять променів зірки ясної
Лягли на твоє знамено.

Розвіяла морок орлино
Ти, все освітила вночі.
Ти вічно цвіти, Батьківщино,
Як пісня безсмертна, звучи!

І чують усюди народи,
Як в пісні підносишся ти!
Красуне, не відай негоди,
Ми будем тебе берегти!

II

Ти, пісне солдатська, з вогню і пурги
Шугай, наче сокіл, викреслюй круги,
Повідай про те, як ми ринули в битву
Тоді, коли йшли вороги.

Ми щогли зрубали в дрімучих лісах,
Служили нам славно сокира й тесак.
До серця Вітчизни своєї ясної
На вогненних йшли парусах.

Ми мчали під парусом в бій осяйні,
А смерч налітав на скаженім коні
Й лише напинав паруси, де багрові
Горіли й не меркли вогні.

Нас хвиля епохи здіймала на ярус,
І сонце Вітчизни вело.
У кожного серце, як крихітний парус,
Як вогненний парус, цвіло!

Коли це було все? Недавно? Давно.
Недавно? А зрештою, нам все одно,
Не раз ми Вітчизну свою рятували,
Чужинців спускали на дно!

Цвіти, наша доле, зорею на святі,—
Ми, руські, на мужність одвіку багаті,—
Ввійшла вона, друзі, в пісні невмирущі,
Ще й, може, в легенди крилаті!

Дивися! Наш табір — як сталь від наснаги,
І мужності вдосталь, і вдосталь відваги...
Безсмертна та пісня про вогненні флагаи,
І ми не забудем її.

III

Благослови на труд!
Могутні в кожному ділі
Ми всі, що знали долю бойову.
Від пороху долоні почорнілі
Здійми в блакить живу!

Для нас розкрила ти моря і сушу,
І не для втіхи слів тих благодать,—
А так, щоб слово впало прямо в душі,
Скажи «дерзайте!» вмючим дерзять.

Хай буде так!
Вітчизно прехороша!
В бої йдемо за щастя знов і знов.

Хай буде так! Легка усяка поша,
Їли її на нас кладе любов.

IV

Нині квіти удалися всюди,
Вволю їм дано покрасуватись.
Я дивлюсь на землю, як на чудо,
І не можу вкрай намілуватись.

Все у квітах! Всюди їх стрічаю,
Чую: пророста земля багата,
Кущ якийсь хоробрий іван-чаю
Прямо з даху глянув на співбрата.

І жовтець розкрився милий-милій,
За ромашкою прийшли волошки сині,
Де калина руки заломила,
Клевер ліг в рожевій сорочині.

Розлились, як в казці, повні сили —
Квіт на зелень, — вишиті поля...
Та невже ж тебе залізом били,
Мати рідна — росяна земля?!

V

Пора пісні заводити
На радісні лади,
Будинки світлі зводити,
Садити скрізь сади.

Та так, щоб ми жили в саду,
За долю — дві щоб випали,
Та так, щоб яблуні в квіту
Нас квітами засипали.

Щоб біла, чиста вік була,
На радість нам запрохана,
В саду черемха розцвіла,
Стояла б, в нас закохана.

Та так, щоб слали тіні
Багрові вишні всюди,
Щоб співи солов'їні
Повсюди чули люди.

То ж нами пройдено в ладу
Півсвіту, друзі, з піснею,
Те братство житиме в саду,
Що ми звемо Вітчизною.

VI

Радості і жури — все, що маю,
Порівну ділю з тобою я.
Клятвою новою присягаю
Я тобі, Земля!

Коли квіт твій укривали тучі,—
Встала ти на бій.
Припадаю я до ран пекучих
На груді твоїй.

Припадаю я до них, цілую,
Губ не одвести!
За недолю, Земле, твою злую
Ти мене прости!

Ти, як рицар, підвелась навіки,
А тоді в вогні
Од заліза википали ріки
І чорніли дні.

Нелегким був шлях на Захід в герці,
Та з твоїх дібров
Не один я встав з залізом в серці
І тебе знайшов.

І пішов від гаю я до гаю
І в поля, поля...
Клятвою новою присягаю
Я тобі, Земля!

VII

Вкопались в землю, мов шукаєм клад,
Як плуг, блищить посріблена лопата.
Ще натиск, ще зусилля, брат,
І клад віддасть земля, вона — багата.
Вона таких людей чека давно.
В шуканні — ярі і у праці — вірні.
На скибу скибу зорем. Все одно
Діла гарячі нам усім покірні.
Немов траншеї, борозни лягли.
Усе ми знайдемо, по що сюди прийшли!
Солдати ми! Лягають скиби в ряд!
Вкопались в землю, мов шукаєм клад.

VIII

Чи оспівано все нами
За сосновими столами
В хатах любого Олонця,
Що поринули в Полісся,
Де хазяйка — наче сонце,
А хазяїн — наче місяць.
Де трудами диха простір,—
В труд закохана й дитина,
Де сидять поважно гості

З рушниками на колінах?
Чи оспівано все нами
За хорошими ділами,
Де прийдешнє, яв — сестриці,
Де людей оберігають,
Де у морі всі зірниці,
Не згораючи, палають;
Де трава в лугах щасливих
Чисто вимита росою,
Де конвалії розливи,—
Можеш їх косить косою!

Чи оспівано все нами,
Славної землі синами,
Що в походах, в буревіях
Подолали смерті муки,
Над якими вся Росія
Вдаль простерла світлі руки.
Припади до них вустами...
Запитай її, скажи ти,
Там, де виресли, де встали,—
Ярих маків самоцвіти.

Чи оспівано все нами?

1949

СТАЛЕВАРИ

Що за сонце вночі над Дніпром?
Чи в степах пломеніють стожари,
Чи жар-птиця війнула крилом?
Варять сталь сталевари!

Лиш мартени дихнуть — і летить
Їхній подих вогнистий до тучі,

Степ освітить по обрїй на мить,
Позолотить на Хортиці кручі.

І торкнеться далеких лісів —
Заспівають, прокинувшись, птиці,
А над рядом нових корпусів
Голубі розцвітуть блискавиці.

І раптовий світанок не раз
Упаде на просторі бульвари.
Світла піч в Запоріжжі у нас.
Варять сталь сталевари!

Варить сталь на добро сталевар,
І на щастя — полум'яні ріки,
І на радість Вітчизні цей дар —
Не іржавіти сталі навіки!

На Дунаї чи десь на Десні
Їй стояти дзвінкими мостами,
Урожаї косити рясні,
В океанах плисти кораблями.

Їй степи переорювать вшир,
Літаками пронизувать хмари...
На добро і на щастя, на мир
Варять сталь сталевари!

1949

ЗЕРНО

У польовому стані
По росяній порі
Зійшлися на вечерю
Засмагли косарі.

Під зорями воркує
Багаття степове,—
То змеркне па хвилину,
То знову оживе.

Як весело у гурті,
Коли пала вогонь,—
І спогади, і жарти,
І пісня, і гармонь!

А косарі бувалі,
Не хлопці — а орли —
Європу визволяли,
В Маньчжурії були.

І воїнську подяку
З них має не один
За Будапешт, Варшаву,
Софію і Берлін.

Про все біля багаття
Згадали косарі
У польовому стані
По росяній порі.

І про Дунай широкий,
Про вірних у бою,
І Прагу урочисту,
І гвардію свою.

Є що згадати друзям
У битві, у труді...
Які серпневі ночі
Пахучі, молоді!

Снопи богатырями
Поснули на полях,
Далеких сіл сузір'я
Нанизані на шлях.

Співають молотарки
Ген-ген десь на току...
В поході друзям думалось
Про ніченьку таку.

Куди не глянь — простори,
Коханий, рідний край
І золото Вітчизни —
Врожай, врожай, врожай.

А над землею щедрою
Цвіте зірок блакить.
Як косарю заснути?!
Співає, а не спить!..

— Ану, тихіше пісню.
Послухайте тепер
Моє оповідання,—
Озався комбайнер.

В'язальниці підсіли,
Замовкли косарі
У польовому стані
По росяній порі.

— Набрал я у походи,
Як почалась війна,
З колгоспівської ниви
Добірного зерна.

Чотири жмені кинув
В солдатську торбу я

І зберігав, як зброю,
Те зерно у боях.

Беріг його від спеки
І від свинцевих злив,
У битві в Сталінграді
Вогонь його палив.

Коли я був поранений,
Простерся на траві,
Зерно в солдатській торбі
Набрякло у крові.

В шпиталі не зів'яло,
Я видужав і знов
Із зброєю і зерном
Аж за Дунай пішов.

В Румунії зустріли нас,
Як рідних, бідаки.
У них вузенькі ниви,
Неначе рушники.

В селі десь за Плоєшті
Полк зупинився наш.
Позвав мене до хати
Батрак Роман Чадаш.

Віддав йому я зерно,
Кажу: «Румуне мій,
Як хочеш мати щастя,
Зерно моє посій».

Кажу: на вольних нивах
Зросло у нас воно.

Кажу: проніс крізь битви
Тобі оце зерно...

І часто мені снилось
Вже дома по війні,
Що степ заколосився
В румунській стороні.

Що з-за Дунаю колос
Вклоняється щодня,
Мов зна, що за рікою
Живе його рідня.

А далі ви все знаєте....
Ми сіяли якраз,
Селяни із Румунії
Приїхали до нас.

Приїхали повчитися
В колгосп великий наш.
Дивлюся... і не вірю —
Між них Роман Чадаш.

Ми з ним розцілувалися,
Мов рідні ті брати.
«Ну, як живеш?» — питає.
«Гаразд,— кажу.— А ти?»

«Спасибі,— каже,— брате,
За дар великий твій,
На нивах він помножився
В Румунії новій.

І щастям, і добробутом
Він за Дунаєм зріс,

І славою народів,
Що нам його приніс...»

...Замріялись і слухають
Поважні косарі,
Навкруг багаття в полі
На росяній порі.

1949

* *
*

Вдovж дороги насаджують клени,
Ряд за рядом, з села до села,
А дорога крізь простір зелений,
Через край степовий пролягла.

Їдеш день, їдеш два — не вгадати,
Де дорозі кінець степовій.
Тут хоробрі радянські солдати
За Вітчизну ходили на бій.

І легендою вічно живою
У історію ввійде пора:
Ця дорога була фронтовою
І танкістів вела до Дніпра.

І не раз ще героям у згадці
Закурить вона, стане у сні.
І тому на зеленій посадці
Фронтові ще лунають пісні.

Ряд за рядом насаджують клени
Сестри воїнів, жони, сини...

А навколо їх простір зелений,
Що засіяли щастям вони.

Розростуться ті клени — і віти,
Наче крила, розправлять удаль.
І в степах буде вік зеленіти
На добро трудова магістраль.

1949

ІВАН ЛОТКО

Які в артілі «Січ» сади!
А спробуй ти за день сходи!
Рядами рівними вони —
На всі чотири сторони.

Яка краса там навесні!
Квітують яблуні рясні,
А влітку ти у сад зайди —
Жаріють зорями плоди.

На Україні славет сад —
Багрові сливи, виноград,
І груші кримські, не тутешні,
І сонцем сповнені черешні.

Чиї ж то руки золоті
Сади накреслили оті,
Чиї ж то мрії і діла
Цвітуть отак навкруг села?

Як закладали Дніпрельстан,
Прийшов у степ Лотко Іван —

Чонгарських битв артилерист,
Із Запоріжжя комуніст.

І мав Лотко завзяту вдачу,
І мрію трепетну, гарячу
Приніс в душі він до селян,
Той комуніст Лотко Іван.

Поклявся він степовикам:
— Садам шуміти тут і там!
Укриють землю сонця грона,
В блакить здійматимуться крони.

І на рівнині степовій,
Де споконвіку суховій
Нестримно линув кураями,
Земля радітиме садами!

О світла весно, давній рік!
Сади тут креслив більшовик
І перші яблуні отам
Він посадив на радість нам...

Зросли в артілі «Січ» сади,
А спробуй ти за день сходи!
На всі чотири сторони —
Рядами рівними вони.

1949

РОЗМОВА НА ЗОРІ

Спитав гірник —
Шотландський гість —
В Донбасі шахтаря:
— Невже тобі щасливу вість

Щодня несе зоря?
Чому всміхаєшся зорі?
В Шотландії у нас
Стрічають ранок шахтарі,
Як свій печальний час.
Неваче бич, нас промінь б'є:
Під землю геть, кроти!
Чому ж, як сонце устає,
Радієш, друже, ти?

— Радію я — моя зоря!
На вахту я стаю.
А вахта — доблесть шахтаря
У нашому краю.
Люблю, люблю світання я...
Йду в шахту не як кріт.
В душі — Вітчизна вся моя,
Увесь радянський світ.
І радість рік,
І цвіт садів,
Життя всього красу,
І навіть пісню солов'їв
В забій в душі несучу.
Тому підземної пітьми
Не зна шахтарська рать.
Йдемо на труд не повзати ми,
А високо літати.
Хоча б от я — комбайн веду,
Рубаю антрацит,
І тут у мене на виду,
Як у орла, — весь світ.
І гордий я, що лине вдаль
Мій труд —
Вітчизні дар.
Десь, значить, зварить добру сталь
Наш мирний сталевар.

Даю вугілля на-гора,
На простір, що люблю,—
Воно зігріє школяра,
Дасть сили кораблю!
В його немеркнучім вогні
Нам щастя розцвіло.
В комуністичні наші дні
Несе шахтар тепло.
І не гіркий дерзання піт,
Наш труд тепер — польот:
Я свій рубаю антрацит,
Я грію свій народ!
І я трудом за мир стою,
Стою за цілий світ!
Вітчизну славлю я свою,—
Усіх народів щит!

1950

БАЛАДА ПРО САДОВОДА

*Пам'яті мічурінця Мелітопольської
станції садівництва І. І. Галушки*

...Там, на півдні, де з морем
злилися жита,
Там, де чайка із моря
в степи заліта,
І де села заходять
в прибій по косі,
І біліють хати
в лебединій красі,
Де рибалка й косар
при одному вогні
Після дня трудового
співають пісні,

Де синіють удаль
 перекопські вали,
І де траси, як струни,
 в хлібах пролягли,—
Там, в приморських степах,
 підвелися сади,
Цього літа уперше
 дарують плоди.
Я питав земляків
 в степовій стороні,
І рибалка, й косар
 говорили мені:
«То Івана Галушки
 великі діла...
Обновились земля
 од села до села».
І покажуть удаль,
 і замисляться вмить:
«Його серце в садах,
 сам — при Волзі лежить».
І казав мені гордо
 в степах не один:
Комуніст він, професор,
 мічурінець він.
Полюбилась йому
 сторона степова,
Для майбутніх садів
 він ростив дерева.
І такі, щоб їх цвіт
 не сушив суховій,
Не вмирало коріння
 в землі степовій...
О, велика душа
 в садовода була,—
Світла мрія і труд,
 віра в праві діла.

Били крилами білими
зими в степах,
Прилітав із-за моря
весняного птах,
І на радість людську
колосились поля,
Десять раз квітувала
південна земля,
Доки він перемогу
свою здобував,—
На розсадниках
тисячі саджанців мав!
Хай розсадять колгоспи
в степах восени,—
Як вінки, навкруг сіл
розростуться вони
На добро і на щастя,
на довгі літа...
Легкокрилила вдаль
садового мета.
Та їй шлях заступила
проклята війна,
Над садами залізом
свистіла вона.
Орди вражі вела,
ненажерні і злі,
Жала полум'ям хліб
на приморській землі.
І уже по ночах
від далеких заграв
На розсадник Галушки
вогонь долітав.
О, велика душа
в садового була —
Світла мрія і труд,
віра в праві діла.

А в такої душі
друзів тисячі є.
Ім вручав садовод
все багатство своє.
В степову далечинь,
де яри залягли,
Вони саджанці всі
уночі повезли.
Доки ворог вогнем
пробирався до них,
Розсадили деревця
в ярах степових.
Лиш орел тоді бачив
в яругах ряди,
І народ їх назвав:
«Партизанські сади»...

Світла мрія і труд,
віра в праві діла,—
З того сплаву душа
в садовогода була.
А ту душу йому
дав великий народ...
Добровольцем на битву
пішов садовод.
І на Волзі, в бою
за Мамаїв курган,
Впав хоробрим майором
Галушка Іван.
І ця звістка прийшла
у степи навесні,
Коли край наш співав
перемоги пісні.
Коли люди з ярів
на колгоспний масив

Перенесли дерева,
які він ростив.
Як вінки, навкруг сіл
розрослися вони
І, мов коси зелені,
лягли на лани.
І дарують вони
нині перші плоди.
Їх народ назива:
«Перемоги сади»...
«О, велика душа
в садового була —
Світла мрія і труд,
віра в праві діла...»
Так рибалка й косар
при вечірнім вогні
Після дня трудового
казали мені
Там, на півдні, де з морем
злилися жита,
Там, де чайка із моря
в стеги заліта.

1950

* *
*

Нам, зодчим, вдячна за труди
Земля, яку сходили ми,—
Цвітуть сади,
Цвітуть сади,
Аж ночі стали білими.

І з нами радісно весні
Землею йти щасливою,

Лани засіяти масні,
На поле впасти зливою
І нести сонце в край рівнин,
Де вже ліси прослалися,
По волі нашої Волга й Дін
Навіки побраталися.

На берегах нових морів
Весна встає риптовкою,
Співа пісні бетонярів
Під нашою Каховкою.
Чи з сталеваром мирну сталь
Десь варить на Уралі,
Чи за Дунай, на дружбу, вдаль
Мости наводить з сталі.

Сестрою радості й труду
Весна гряде просторами
І світить зірку молоду
Над Ленінськими горами.
Віщує нам рясні плоди
Гілками легкокрилими...

Цвітуть сади, цвітуть сади,
Аж ночі стали білими.

1951

МАРЕВО

Ми їхали Ногайськими степами,
Шляхи димилися за нами,
Від спеки простір аж притих,
Хліба під сонцем пожовтіли,
І з далини нам мерехтіли
Озера марев степових;

Хлюпнуть блакиттю на рівнині
В серпневій, сонячній годині,
То потечуть, немов ріка...
Хто розплескав ту дивну воду,
Яку не пив ніхто ще зроду,
Яка від спраглого втіка?

Яка приваблює, гукає...
До неї ж крок — вона тікає,
Не залишаючи й роси...
То слід не радості, а горя,
Він голубіє аж до моря,
До Обіточної коси...

Дідам вже важко пригадати
І рік подій, і точні дати,
А знають — сталося в жнива.
Із батраками жито жати
Прийшла в степи Ногайські мати
З дітям єдиним, удова.

Її нужда прогнала з дому,
І у маєтку стеновому
Вдові поклали за труди
П'ятак на тиждень і хлібину.
Дитині вкритися — ряднину.
На день по глечику води.

На день по глечику водиці...
Біля єдиної криниці
Юрмились вранці бідаки.
І почорнілим від утоми
Ділили воду економи...
І в степ рушали батраки.

Страшне в степах батракування —
Пекельна спека від світання.
У неба хмари не благай.
Молись, кляни — та щоб не чули
Твоєї муки осавули,
Вони — закон на цілий край.

Вже половинили жнива,
Не вийшла в поле удова,
Бо на руках дитя вмирало
І шепотіло: «Пити, пити...»
А як ту воду поділити —
І краплі в глечичку не стало.

Води, води... Одна криниця,
Але із неї — не напиться:
Її замкнули паничі.
І до світання у хороми
Взяли з собою економи
Від ляди чорної ключі.

Бодай не слухати дитину...
— Ну, дай-бо, мамо, хоч краплину!
В душі аж висохло мені... —
І, почорніла вся від горя,
Вдова побігла аж до моря,
Що голубіло вдалині.
Степ перебігла — не почувала.
В долоні моря зачерпнула,
Назад, назад — далекий шлях...
І як летіла на рівнині,
Все розплескала по краплині
В Ногайських страдницьких полях.
Із крапель тих у дикім полі
Знялися марева поволі —
Озера чистої води...

В степах спитайте, скажуть всюди,
Минуле згадуючи, люди:
— То горя матері сліди,
А де упала удова,
Стоїть он вишка бурова...

1951

БРИГАДИР

Коли іще вулиці сонні,—
Щоранку іде на роботу
У синьому комбінезоні
Матрос Чорноморського флоту.

І то не тільняшка — море
Навік до грудей прикипіло,
Синіє в очах прозоре,
Міддю лягло на тіло,
На скронях пробилось сіллю,
Гранітом ввійшло у м'язи,
Ходу розгойдало, як хвилю,
Каховському верхолазу.

Приїхав недавно в Каховку,
З лінкора прибув — не з дому,
По звичці збіга на риптовку,
Неначе по трапу морському.
Недавно прибув, а газети
Про нього добре писали,
Дівчата матроса портрети
На спогад повирізали.

Видать, роботяга чудовий,
Відзначений вже за роботу,—

В Алеї героїв будови
Матрос Чорноморського флоту.
Недавно прибув, а багато
Друзів у нього — півміста,
В бригаді шанують свято
Умільця свого, комуніста.
Шанують за дужу силу,
Шанують за лагідну вдачу,
За працю його умілу,
За душу його гарячу.
Працює — за двох в роботі,
Співає — за двох співає...

Був друг у матроса на флоті,
Бригада про нього знає...

1951

КОБЗАРЮ

Наш великий, сизий орле, праведний Бояце,
Не зів'яне твоє слово, бо із правди ткане!

Невмирущі твоя пісня, муза твоя строга,
Світла доля їм послалась — у віках дорога.

І в сім'ї великій, вольній, славою багаті,
Згадують тебе онуки у труді, на святі.

Земляки твої — родина дружна та весела —
Нарекли ім'ям поета і міста, і села.

Над Дніпром і над Невою, за Уралом — всюди
Тобі пам'ятники світлі збудували люди.

Твоя пісня — твоя слава, крилата навіки,
Облетіла усю землю — за моря, за ріки...

Наш великий, сизий орле, праведний Бояне,
Не зів'яне твоє слово, бо із правди ткане!

1951

СТЕПОВА ЛЕГЕНДА

Батько з двома синами,
З теслями молодими,
Вдосвіта йде степами
І розмовляє з ними:

— Давно це було — не згадаю,—
Ще й матір не знав я вашу,—
Сходив цю рівнину безкраю,
Не меду я випив чашу...

Бачиш, Іване, де гони
Стікають в Сиваш промепистий,
Полк там стояв червоний,
Всі у полку комуністи —

Пітерські і московські,
З Донбасу були і свірські,
Литовські були, орловські,
Харківські і сибірські.
А я із Балтійського флоту
До Фрунзе прийшов у піхоту.

Нас для нового удару
В полк комуністів зібрали.
Ми перед штурмом Чонгару

Ленінський стяг цілували.
З ним в перекопській долині
В полум'я йшли солдати,
Та я не про це вам нині
Хочу, сини, сказати.
Якраз перед штурмом, кохані,
Звістку почули герої,
Немовби до нас на світанні
Ленін прибув з Лозової,
Що він командарму в землянці
Над картою мовив пораду,
Що вийшли удвох вони вранці,
Зачувши в степах канонаду.
І Ленін у жменю землиці
Узяв із воронки у полі,
І мовчки, у сяйві зірниці,
Її розглядав він поволі,
Земля стугоніла в розривах,
Та чули ми Леніна голос:
«О земле, ти будеш щаслива,
Який подаруєш ти колос!»...
Давно це було, соколята,
А може, в години походу
Знялась ця легенда крилата
З великого серця народу.
І сильне у неї стремління,
І юні у неї крила —
Вона уже три покоління,
Як ластівка та, облетіла.

Батько з двома синами,
З теслями молодими,
Йде на будову степами
І розмовляє з ними.

1951

ОЗЕРО ЛЕНІНА

Озеро Леніна наше безкрає
Вдень голубіє,
Вночі як заграє
Спалахом домен, гарячих мартенів,
Ще і блакитним вогнем автогенів,—
Наче джерела казкові на дні,
В нашому озері крешуть вогні.
А вже на світанні відіб'ються в хвилі
Сади приозерні, замріяно-білі.
На щастя хустинами вишні махнуть
Отим кораблям, що в Каховку пливуть,
Отим юнакам, що на іншому морі
Засвітять немеркнучі ленінські зорі.

1951

* *
*

Лж до цехів «Запоріжсталі»
Прийшли квітуючі сади,
І на останньому кварталі
Спинились яблуні, бо далі
Лежить асфальт — не перейти,
І височать штахети сталі,
Багрові пагорби руди.

Стоять красуні біля брами,
Здається, ждуть усі вони
Тих сталеварів, що з піснями
Садили їх в степу рядами
У дні далекої весни,

Які сталевими щитами
Їх прикривають од війни,—

Ждуть ковалів отих, що нимі
Біля немеркнучих вогнів
Куують мости на води сині
І на добро — плуги людині,
Ще й меч один на сто плугів,
Аби сади в моїй країні
Палій топтати не посмів!

1951

КАМЕНЯР

Я каменяр,
В Каховці нині
Не перший дім будую я.
Де не ходила по країні
Натхненна молодість моя?!

З юнацтва знаю радість праці:
Світив на Волхові вогні,
Заводи зводив у Кузбасі
І школи клав у Фергані.

В тайзі одвічній,
У пустелі,
В краю незайманих борів
Стрічав я перших новоселів,
У школах — перших школярів.

Не ради власної наживи
Я зодчим виходив краї.
Я — син Вітчизни,

Хлопець і дві дівчини —
Карі та світлі очі.

Бронзові їхні лица,
Видно, палила спека,
Як у степах годиться,
Слалась дорога далека.

Слалась за марева сині,
До Сивашів — на роздоллі,
На асканійській рівнині
І у ногайському полі.

Я їх зустрів привітом
Десь у степах Сірогози,
Хлопця з теодолітом
І помічниць русокосих.

Села, поля і схили —
Простір очам відкритий.
Мудро вони зуміли
Все на планшет вмістити.

І, мов за труди нагороди,
Риски лягли на карті —
Дальні, важкі переходи
Топографічних партій.

І там, де ходили за море
Юні такі з обличчя,
Тисячі пройдуть героїв —
Армія будівнича...

Хлопець і дві дівчини
З ранку ідуть до ночі

Через степи і долини,
Путь прокладаючи зодчим,
З радістю в серці, уміло...

Славне топографіа діло!

1951

МРІЯ

В'ється стежка в садах,
У квітучих садах
Кожна гілка зліта,
Наче білий той птах...
І Ананій Білай —
Степовий садовод —
Йде у чистому сяйві
Травневих пишнот.

І здається мені,
Що не леготу мить,
А що яблуня цвітом
Йому шепотить.
Він під яблуню став —
Скільки щастя в очах!
Білі руки лежать
В Білая на плечах.

— Степовичок, красунь оцих,
Виростив я,
Їм віддав я літа,
У них — юність моя.
Ні вітри, ані посухи
Їм не страшні.
Знаю я, що в степах

Люди вдячні мені.—
І, поглянувши вдаль,
Запитав садовод:
— Яких кращих бажати
Собі нагород?
У садах степових
Квітне щастя моє,
А ще й мрія завітна
В душі моїй є,—
От би яблуні ці
Посадить вздовж Кремля,
Біля стін Мавзолею
І Спаських воріт,
Щоб цвіла і цвіла
Українська земля
У далекій Москві,
Як весняний привіт...

1951

ОПОВІДЬ ТАНКІСТА

(З О. Твардовського)

Був трудний бій. У снах і досі блиска...
І я не раз собі вже дорікав,
Бо ж не спитав, як звать того хлопчиська,
Якого б серед тисяч я впізнав.
Літ десяти-дванадцяти. Бувалий,
З отих, що ватажкують у дітей,
З отих, що нас найпершими стрічали
У фронтових містечках, як гостей.
Машину обступують на стоянках,
Тягають воду відрами з криниць,
Прносять мило і рушник до танка

І картузи рожевих полуниць...
Йшов біі за вулицю. А ворог бив невпинно,
Ми пробивалися крізь вогняне крило.
А ворог бив — не виглянуть з машини,
І як вгадати, де ж його гніздо?
І як вгадати, за які руїни
Фашистський заховався звір?..
Та раптом хлопець кинувсь до машини:
— Товариш командир, товариш командир!
Я знаю, де гармата. Я розвідав...
Я підповзав, вони аж там, в саду...—
— Скажи нам, де? — Давайте я поїду
На танку з вами. Прямо приведу.—
Що ж, біі не жде.— Залазь сюди, друже!—
Мчимося ми на ворога разом.
Стоїть хлопчисько — міни, кулі свищуть,
І тільки сорочина — голубком,
Під'їхали.— Ось тут.— І з розвороту
Ми в тил заходимо — на повний газ —
І даємо гармату та й піхоту,
Яка не ждала, мабуть, з тилу нас.
Я витер піт. В'їдався дим у очі:
Вогонь пожежі розгулявся скрізь...
Я не забув, сказав:— Спасибі, хлопче!—
І руку, як товаришу, потис...
Був трудний біі: У снах і досі блиска...
Я вже не раз на себе нарікав
За те, що не спитав, як звать хлопчиська,
Якого поміж тисяч би впізнав.

1951

* *

*

Три сестри живуть у хаті,
Що чистенька, як на святі.
Що не дівчина — картина:
І Марина, і Ярина,
І смаглява Катерина.

Вийдуть вдосвіта із хати,
Наче ранок чарувати.
Ранок гляне, червоніс,
Про любов сказати не вмис.
Тільки тьохне солов'ями,
І поклониться гаями,
Та постеле перед ними
Килим з квітами живими
І стежками степовими.
По одній іти Ярині;
А по другій — Катерині,
А ота, через долину,
В поле виведе Марину,
Поведе через простори,
Де гудуть жаркі мотори,
Де залізні грабарі
Від зорі і до зорі
Спраглу землю покопали,
У степах ведуть канали...
Он і ківш на сонці блиска,
І Марина — мотористка —
Через росяну долину
Поспіша комусь на зміну...
А тим часом смуглолиця
Катерина-трудівниця
В сад іде,

З Волги брати Пугачова
Прийшли у дунайські плавні.

Прийшли рятуватись від кривди,
Від лютої Катерини,
Прийшли в курені запорозькі
До мужніх синів України.

При гирлі заклали станицю
Гуртом з козаками-братами,
На злих яничарів ходили
Аж ген, за Дунай, каюками.

І якось в бою пугачовця
Криваві знеслили рани,
Його оточили, кляті,
В полон потягли бусурмани.

На Срібній косі до скелі
Його вороги прикували,
Як привиди, чорні галери
На хвилях навкруг вартували.

Три дні його спека палила,
Аж тріскалась шкіра біла,
Три ночі вітри студили,
Аж паморозь в чубі сивіла.

На ранок четвертий чайки
Примчали із моря й з Дунаю,
Немов та хурделиця біла,
Якій ні кінця ані краю.

І срібною стала коса та
Умить від чайної хмари,

І рокіт полинув із моря,
Зачулися бурі удари.

Буремні вали підхопили
Галери і кинули в море...
І раптом порвалося небо,
Як пролісок, стало прозоре.

Розвіялась хмара чаїна —
Не стало ні бранця, ні скелі,
І тільки у гирлі Дунаю
Гуляли байдаки веселі.

На першому пугачовці,
Хлопці, мов з бронзи литі,
Гоїли зіллям рани,
Раці, Дунаєм вмиті.

На другому — запорожці
Чистили зброю й співали
Про те, як вони побратима
З неволеньки врятували...

Наче хурделиця, б'ються
Чайки над гирлом Дунаю,
Наче снігами завіяні —
Хвилі біліють без краю.

Може, тому й донині
Срібною зветься косою
Та, що виходить з Дунаю
В простір морського прибою.

1953

ВУЛИЦЯ ЛЕНІНА

Є в нашім місті вулиця,
Де птиці гнізда в'ють,
Є в нашім місті вулиця,
Де сталь гарячу ллють,
Де кораблі будують,
Де килим ткалі тчуть,—
Є в нашім місті вулиця,
Що Ленінською звуть.

Вона стріча світанками
Веселих школярів,
Цвітінням над вагранками,
Піснями солов'їв.

По Ленінській пирокій
Я в перший клас пішов,
Зберіг на довгі роки
До неї я любов.

Я виріс і я знаю:
На щастя у житті
По Ленінській без краю
Лежать ясні путі.

По всій моїй державі
Крізь села і міста
В труді, в науці, в славі
Йде вулиця ота.

І, правдою зігріту,
Її вітають путь
Трудящі всього світу,
Що Ленінською йдуть.

Є в нашім місті вулиця —
Там птиці гнізда в'ють,
Є в нашім місті вулиця —
Там сталь гарячу ллють,
Там кораблі будують,
І килим ткалі тчуть,
І сонячно на вулиці,
Що Ленінською звуть.

1953

* *
*

Скресли ріки,
Гуляють ріки,
Розмахнулись по обрій вони.
Сад квітучий — парус великий —
Забілів під вітрами весни.

А вона
 після першої зливи,
Заплітаючи в промінь теплінь,
Сонцем,
 зеленню виткала ниви
Для Вітчизни —
На всю широчінь.

І нема їм кінця ані краю...
Бистра ластівко,
 спробуй злітай,
Починаючи путь від Дунаю,
До моїх земляків на Алтай!

Ти побачиш долини і ріки,
Дальнє поле і гори круті...

Випливають баркаси,
Край кожної хати —
Причал каюків.

Там в день незабутній дунайці кохані
У чистому світлі ранкових заграв
Сім'єю вчисто
Зійшлись на майдані,
Де, вкритий вітрилами,
Велет стояв.

Упали вітрила на землю зігріту...
На щастя пароду, на славу сторіч
Підвівсь над Дунаєм
Із бронзи й граніту
Живий у пориві
Великий Ілліч.

Він радо поглянув на води безкраї,
На землі зелені українських братів...
— Ілліч на Дунаї!
— Ілліч на Дунаї! —
І сивий, і юний
Рибалка радів.

І їм відгукнулись гаї та долини,
І сонячно стало на весь отой край,
Де, шир розмахнувшись
В степах України,
Назустріч до моря
Полинув Дунай.

1953

Сині стрічки рік веселих
Через гори і поля,
Ще й долин зелених келих,
Ще й в лісах моя земля,
У садах,

в травневім квіті

У вінку із далини...
Ти у нас найкраща в світі,
Земле миру і весни!
Я сходив твої рівнини,
Я проплив твої моря,—
В дружбі нашої родини
Диха міць багатиря.
Рідна наша,

наша мати

Засіва добром весну.
З чим, священна, порівняти
Широчінь твою ясну?!
З чим зрівняти твою силу,
Перемог твоїх літа?
Думу чисту, швидкокрилу,
Що над всесвітом вита?!
Мир і труд,

сади у цвіті —

Твій закон ще з давнини,
Наймогутніша у світі,
Земле нашої весни.

1953

ДУМИ

(З В. Луговського)

В місті славному, в Києві,
з другом
вночі ми сиділи,
Тихий вітер дніпровський
вливався в вікно,
І на древніх горбах,
повних юної сили,
Слово друга звучало
про те,
що збулося давно...
Знов три брати азовських ішли
із турецької злої неволі
І кричали над ними орли
в дикім полі,
І татарник палав,
мов на плечах козацьких шлики,
І хилилася тирса
до хвилі Самарки-ріки.
Височіла
горбом над степами
Савур-могила,
І народ не забув того горя,
і земля посивіла.
Ой, та й горе гірке те —
безводдя, безхліб'я несила
Та пустельного беркута
з свистом розкрилені крила.
Так невільники йшли,
із неволі в вітчизну вертали,
І гарячим туманом
їх далі
в степах огортали.
Та на Чорному морі під веслами хвиля рокоче

В неосяжних степах,
на широкому Чорному морі.
Древній Київ мовчить,
у вогнях він лежить перед нами,
Тільки купол Софії
про щось розмовляє з віками,
І Ватутін стоїть
на своїй богатирській могилі,
Наче військо зове
з переправи,
з дніпровської хвилі.
Брате,
любий мій друже,
поглянь з високості,
Від Москви
до Дніпра
вже крилаті полинули гості
І від Києва теж
вже сурмлять над степами
Журавлині ключі,
наче рать під вітрами.
Наші зорі високі
й безсмертні сузір'я вогні...
Брате, любий мій друже, дай руку мені.
Присягаюся
радістю дружби,
сузір'ям мети:
Буду
в серці своєму я
зірку України нести.

1953

Мене при світлі огляда
І стеле скатертину,
Вечерю ставить молода,
Кладе на стіл хлібину.
На кофті в неї ордени,
Прикриті ледь косою...
— Зріднилась я у дні війни
З цією стороною.
Я у загоні Ковпака
Радисткою служила,
І тут я хлопця-лісника
Уперше полюбила.
В оцій ось хаті жив Василь,—
Тутешній, брянський зроду.
Ділив він з нами хліб і сіль
Великого походу.

Весілля свідки —
цей ось дім,
Лісів зелені шати...
Пішли ми рейдом бойовим
За Ковпаком в Карпати.
Ясна була моя любов,
Її не змірять морем...—
Вона то плаче, то ізнов
За жарт ховає горе,
То засоромиться:
— Простіть,
Що сльози ллються й нині,
Він мужньо бився...
Тихо спить
На нашій Україні...

Я знаю воїнські труди,
Була і під Берліном...

На станцію вказала путь,
І щастя побажала,
І попросила:

— Ти забудь,
Про що вночі згадала...

Я їй нічого не сказав...
Та що я мав казати?
Я сам любив,
я сам страждав,
Вона ж до того й мати...
І сумно й радісно мені,
Іду в задумі, тихий...
У серце взяв на довгі дні
Кохання лісничихи...

Як в руській казці —
ліс шумить,

Схопився вітер зрання,
Птахи знялися у блакить,
Вітаючи світання.
Як в руській казці самоцвіт —
В озерах скалки сонця,
І переяславка услід
Все дивиться з віконця.

1954

* *
*

Хлібам вистигати літом,
Рікам спішити до моря,
Вічно горіти над світом
Дружби великої зорям.

Вічно стоятимуть гори
Так, як здіймаються нині,—
Світлі Росії простори
І України — єдині!

Сонцю над світом горіти,
Сил дарувати природі,
Вічно у злагоді жити
Дружбі великих народів.

1954

ПОЇЗД З УКРАЇНИ

Мені згадалися чомусь
І Хортиця, й дніпровські плавні,
Поїздка давня в Білорусь,
Московські зустрічі недавні.

І радість дружби ще і ще
Я пережив не раз, не двічі...
Ходив під лагідним дощем
Десь в білоруському Заріччі.

У колі друзів-москвичів
Читав я вірш в Колоннім залі,
А десь опівночі зустрів
Я світлий поїзд на вокзалі.

Він тільки, тільки-но прийшов
Здаля,
з моєї України...

Сини чернігівських дібров
Та запорізької рівнини
З вагонів вийшли всі гуртом,

Вклонились матері столиці.
Стояли юні під сніжком —
Стрункі,
врочисті,
яснолиці.

А потім
перший гармоніст,
Наш запорізький тракторист,
Притис дворядку до грудей,
Зітхнув,
поглянув на людей,
І, ледь торкаючись ладів,
Він пісню молодо повів
Про їхню путь в далекий край —
Алтай,
Заволжя,
Кустанай,—

Де засіватимуть вони
Уперше орані лани...

І поїзд з піснею тією
Повіз сім'ю на гордий труд..
А чи не так і ми сім'єю
Колись ішли на Дніпробуд?
А чи не так,
здолавши бурі,
Ми по-братерському зійшлись
У диких хащах на Амурі,
Де місто зводили колись?
А чи не так,
збратавши сили,
Через степи,
ліси, бори
На заклик Партії спішили
Ми до Магнітної гори?
А чи не так на світлі води,

Стою, і здається, що хмари,
Як дим, пропливають у далі,
Сніги, наче білі пожари,
На дальнім горять перевалі,

Іскряться в світань малинову,
Мінливі в красі щохвилини,
І чую: столітню розмову
Ведуть між собою вершини.

1954

ЗУСТРІЧ З БРИГАДИРОМ

І ми зійшлись у бригадира
Уже не юні, жаль, що ні,
Та комсомольська дружба щира
Жива і в першій сивині.

Ми, як брати,

дванадцять в крузі...

На зустріч троє не прийшло.

Встав бригадир:

— Устаньте, друзі,

Згадайте мовчки, як було.

Хто не прийшов?

— Дикань!

На Сані,

На прибережному кургані,

За щирю правду, честь свою

Поліг у першому бою.

А гордість наших слюсарів?

Квітличний!

— В танкові згорів.

Під Сталінградом, на рівнині,

Стоїть він юний в бронзі нині.

А третій друг, що не прийшов,
Син бригадира — Рудяков.
В бою за визволення Буди
Ворожа сталь пробила груди.—
Сів бригадир...

— Налийте чаші

За їхню доблесть, їхню путь,
За всі діла хороші наші,
Що ми зробили,

що нас ждуть.

Що ми зробили?!

Горді, раді,

Згадаймо шлях свій від зорі —

Від того літа,

як в бригаді

Зійшлися юні слюсарі.

Нам по сімнадцять...

Ми — як браття,

Завзяття, юність —

все трудам,

Хоч піонерські ще багаття

Після роботи снилися нам.

Хоч вміли певними руками

Складну завершити деталь,

Та вмить ставали хлопчачами,

Як голуби, бува, над нами

Понад цехами мчали вдаль...

Благословенні дні в роботі

І гартування світлий час.

Прийшла не в лінощах,

а в поті

Гаряча молодість до нас.

І перший день її приходу,

Напевно, кожен зрозумів,

Коли вручали нагороду

Бригаді кращих слюсарів.

Здрігався зал.

В гучнім розливі
Нам грав похвальну гармоніст,
А ми стояли, соромливі,
На сцені клубу «Металіст».
І командир морського флоту,
Який приїхав іздала,
За доблесть нашу, за роботу
Вручив нам вимпел корабля.
Нам не злічити, скільки склали
Тоді в цеху ми дизелів,
Які на флоті називали
Серцями гордих кораблів.
В морях далеких під вітрами,
В путі,

якій нема кінця,
Із корабельними серцями
І наші билися серця.
Вони в безкраїм океані
Боролись, билися за життя...
Отак до нас прийшло, кохані,
Відповідальності чуття...
Чому, брати, позамовкали,
Хіба для згадок ніч мала?
Де тільки ми не побували —
За нами скрізь земля цвіла!

1954

СОЛОВЕЙ

І. Гончаренкові

В гаю, поблизу батарей,
Матросам стомленим на втіху
Співав до ранку соловей,
Закоханий у солов'їху.

В бушлатах чорних пупкарі,
До краю зморені боями,
В траві лежали до зорі,
Мов зачаровані піснями.

І раптом ворог вдарив — гух!
Під деревами впала міна,
І соловей на мить ущух,
І знову — пісня солов'їпа.

Ще голосніше — тьох та тьох...
Він розспівавсь між боями,
Він тіпив душі багатьох,
Не розлучався з морями.

Дерева падали в огні,
А він співав, співав в пожарі...
Той соловей згадавсь мені
На севастопольським бульварі.

Там, де стояли пупкарі,
Там, де гриміли батареї,—
Росою грають на зорі
Нові над берегом алеї.

І севастопольці мої
Ідуть з коханими своїми,
А солов'ї, а солов'ї
Аж заливаються над ними.

Немає пісні тій кінця,
Вона летить, летить в розгоні.
Я в хорі все ж пізнав співця,
Що був в огні на бастіоні.

1954

* *
*

Повниться сонцем, аж пламеніє,
Аж припада до землі виноград.
Глянеш на обрій — і тільки мріє,
Вдаль голубіє
за рядом ряд.

Йшов я міжряддям
по тихій годині,
Просторо,
легко на серці було.
Скільки вже щастя принесло людині
Це благодатне колгоспне село!

Йшов я і думав рапенько на зорці...
Грона сузір'ям здалися мені,
Скільки-то буде вина в Чорноморці,
Свята, весілля будуть гучні.

Я обійшов би весілля всі чисто —
Білі хатини у ріднім краю,—
Бажаєм гостем, палким гармоністом
Радість усіх пережив, як свою.

Жаль, на гармошці я грати не вмію.
Та справа не в тому — загра півсела.
Думку плекаю, про інше я мрію,
Щоб вік Чорноморка щаслива була.

Щоб скрізь по весіллях русяві малята
Всміхались з колисок завітчаних нам,
Щоб доля їм випала світла й крилата,
Така, як бажається їхнім батькам.

Щоб в їхні родючі і мирні долини,
Щоб в їхні глибокі пшеничні моря
Зірки задивлялись нічної години,
А рано-раненько — привітна зоря,

Така, як сьогодні на гронах сіяє,
Гаптує в міжрядді хустини дівчат...
І думка у гронах моя вистигає,
І повниться сонцем уже виноград.

1955

ПАВЛУ ТИЧИНІ

Дитинства давнього зоря
В степах моєї України.
Листки нового букваря
І пісня юного Тичини.

І на оновленій землі
Почули ми: «Повстаньте, гнані!»
І перші наші вчителі
Нам прочитали «На майдані».

І відтоді крізь всі літа
Мені — як промінь, ваше слово,
І ваша думка молода
Квітує в пісні пурпурово.

1955

До моря поїдеш — вони проводжають,
Вертаєш — зустрінуть вони,
Зелене безмежжя своє оглядають,
В дорозі стоять з давнини.

1956

НЕ ШУМИ, СМЕРЕКО ЛЮБА...

По морозцю молодому,
По незайманих спігах,
По роздоллю лісовому
Йшла дівчина...

А в очах
Дві волошки — сині-сині,
Дві сережки — мов зірки,
Дві косички на хустині,
Наче стиглі колоски.

Пройде — сніг заголубіс,
Стане — райдуга з-під ніг,
Побіжить — орлям уміє
Вилітатъ на переліг.

Йй ялиці,
 мов сестриці,
Йдуть назустріч з вишини,
В білих платтях, чарівниці,
В сніжних іскорках вони.

Горді гори й полонини
Задивились на красу —
На дівчину із долини,
На засніжену косу.

І уже верхами буки
Завели з вітрами річ...
Тихше, гори...

Гляньте, руки
Простяга вона навстріч
Лісорубу молодому,
Отакому ж, як вона...
На роздоллі лісовому
Хай їх щастя не мина...

Не шуми ж, смереко люба...
То із нашого села
Вперше донька лісоруба
На побачення прийшла.

1956

* *
*

Ще дрімотно в степах голубіють кургани,
Ще зірниця горить там, де сонцю зійти.
Степ безмежний — мій краю коханий,
Весь душею одкритою ти
Розпростерся,
простий і нехитрий,
Розгорнув свою душу по саму блакить,
Порозкидав в щедроті барвисті палітри —
Нате, люди,
кохайтесь,
творіте,
живіть!

Я давно тебе знаю,
одверта дитино,

Я наслухавсь легенд твоїх,
сивий мудрець,
Ти для мене — життя, а не хвилька, година,
Чистосердий,
глибокий і щедрий співець.

1956

* *
*

Спокійним полум'ям ліси
Уже горять на виднокрузі,
І злото тихої краси
До мене тягнеться у лузі.

Мене бентежить річки синь —
Така у жовтні лиш буває,
Остання лагідна теплінь,
Що землю в смуток огортає.

Мені не байдуже, о ні!
Що журавлі летять ключами,
Яких стрічав я навесні
На цих просторах з сіячами.

Було у полі тут дівча
І землю вперше засівало.
Підгледів я — в її очах
Весна, як райдуга, сіяла.

Мені не байдуже, о ні!
Що зранку паморозь іскриться —
В степах іще бринять пісні,
Яких співала юна жниця.

Хай не над колосом вони —
Пливуть, притихлі, над стернею...
Ще заколосяться лани,
І я зустрінуся ще з нею.

1956

ПОСЛАННЯ СТАЛЕВАРАМ

...Коли зміна приходить
В цехи опівночі,
Коли вахту здають
Своїм друзям робочі
І бажають добра, —
Де б не був я
В таку урочисту годину,
Я відразу душею озвуся, поплину
На сузір'я Дніпра.

Там край Хортиці в небі
Палають пожари,
Там брати-запорожці,
Брати-сталевари,
Прометей мої,
Піт з чола витирають,
Сталь дзвінку розливають,
Аж клекочуть вогню ручаї.

Я вклонюсь молодим
І скажу, аби знали:
— Невгасаючі печі оці будували
В Дикім полі колись
Комуністів бригади
З піснями дзвінкими,

І не знали спочинку
Мої побратими,
Щоб скоріше
Вогні розцвілись.
І щоб зорі високі
Над світом горіли,
І щоб сталь додала нам
Великої сили
У священній борні,
Щоб співала вона
Над блакиттю мостами,
Щоб стояла вона
На кордонах щитами
У моїй стороні...

Славлю сталь,
Що фашистів в бою покарала,
Славлю сталь,
Що Дніпра береги поєднала
І на груди дала нам щити...
Тож палайте у небі,
Як прапор, пожари,
Прапор правди високий
І вашої слави,
Сталевари — брати!

1957

* *
*

Степ зелений, синє море —
Де й поділось моє горе...
Розгубив я жури, втому,
Повтікали геть додому.

І радість свята нашого сьогодні,
І ті шляхи,
 якими далі йти,
Щоб множити здобутки всенародні
І все здобуде мужньо берегти.

1957

Я ЛЮБЛЮ

...Я люблю свою землю —
Україну свою,
І, мій друже, горджуся я тим, не втаю —
Вона мати, колиска і доля моя.
Та не тільки за це так люблю її я...

Вона вчила мене з колискових пісень,
Що зі сходу для нас пломенітиме день,
А дала букваря — говорила мені: «Не забудь,
Що Дніпро і Десна із Росії течуть».

О, я знаю, з дитинства раділа вона,
Як з Неви над світами котилась луна.
У сльозах, у крові, але повна надій,
Вона кращих синів виряджала на бій.

І під стягом Жовтневим летів її клич:
«Ми з тобою, сестра, ми з тобою, Ілліч!»
І боролась, боролась, здіймала рілля...
З материнської віри Росію люблю!

Я люблю її волзьку могутню блакить,
Бо над нею
 нам рідний Ульяновськ стоїть,
Бо не впав Сталінград, бо горять Жигулі,
І сузір'я її — радість нашій землі.

Я люблю руську душу, її широчінь,
Повну гордих дерзань, повну чистих
стремлінь.

Величаву у праці, у битві круту,
А у пісні, у думі — таку золоту...

Я Росію люблю, бо великій сім'ї
Сяють зорі священної дружби її
І співають куранти, палає рубін,
Провіщаючи радість вершин і долин...

Я ім'ям України цей лист написав,
Бо слова ці з пісень її щирих зібрав.
І я, син її, шлю тобі, брате, привіт —
Хай милується дружбаю пашою світ!

1957

* *
*

Ще пісню складатимуть
Вдячні онуки,—
Не буде тій пісні кінца,—
Про наші недремні,
Натруджені руки,
Про чесні, хоробрі серця.

В Жовтневе сторіччя
В щасливому світі
Поети народів усіх
Прославлять звитяжців,
Що, з бронзи відлиті,
Стоять на шляхах бойових.

Дід мій Мефодій
Любив співати,
Якби ті співи
в степах позбирати,
Співи батрацькі,
співи журливі,—
Сто літ звучала б печаль на ниві
Про те, як ниють батрацькі руки,
Як обкрадають наймитів дуки,
Як, не награвшись,
маленькі діти
Ідуть за батьками в наймах робити.

Дід мій Мефодій
Напився горя
В степах, що плинуть
в південне море.

Проте ж ніколи
в своїй печалі
Не задивлявся в заморські далі —
Любив він землю свою відроду,
Ту, неподільну, що вся — народу,
Як згинуть дуки, віддасть колосся...
Та з щастям стрітись не довелося.

Мій дід Мефодій
Впав на рівнині...
Тужив журавлик над ним в хмарині,
Та десь гармати
гули громами —
Ішли червоні на Крим степами.
Ішли червоні,
тікали дуки...
А діду склали на грудях руки,
Батрацькі, чесні,
щоб відпочили...

Полону соромлячись, мовив:
«До рани двадцятої бився».

І полоненого хлопця
поставили поруч ката...
Два якорі золотіли
на чорнім сукні бушлата.

Кат приступив до діла,
хотів показати вміння —
І на руках матроса
пута розрізав — реміння.

А офіцер знущався:
«Десять хвилин ще жити.
Може, ти, бранцю, хочеш
щось наостанок просити?»

«Хочу за ці хвилини
зробити ще добре діло», —
Глянув на офіцера,
на ката накинувся сміло.

Чужа солдатня на нього
враз налетіла, мов круки...
Та не змогла розняти
на горлі матроські руки.

Так би й скінчилась балада
про те, як моряк вмирає,
Та материнська гордість
меж у житті не знає:

З натовпу вийшла мати —
Сина поцілувати...

1958

НАСТРІЙ

Вже за день чи за два
Забіліють сади,
Лебединим крилом
Припадуть до води,
Край лиманів
Туманами стануть вночі,
А над ними зірки —
Журавлині ключі
Не курличуть, а сяють,
Летять вдалину
У широких степах
Зустрічати весну.
І здаються мені
Трактористів вогні —
Сіли ті журавлі
В степовій стороні
Чи спочити на мить,
Чи напитись води...
Вже за день чи за два
Забіліють сади.

1958

* *
*

Мов золотий Дніпро
пливе через долину,
Мов десять Десен
линуть через лан,—

Тече зерно моєї України
В великий, спільний,
хлібний океан.
Як пахне хліб травневими дощами,
Гарячим полем,
духом вітерця
І теплими засмаглими руками
І сіяча натхненного, й женця!
Як пахне хліб
степами Подніпров'я,
Медами, квітами подільських нив.
Приймайте, люди!
їжте на здоров'я!
Його ж на радість хлібороб ростив!
Працюй, мірошнику!
Працюйте, хлібопеки!
Їж паляницю, матінко, з дітьми!
І ти, наш друг, за обрісм, далекий,
Цей хліб як дар
На стіл собі візьми.
А ще мене просили хлібороби —
Коли писатиму, так прямо
натякнуть,
Щоб не точили їхній хліб нероби,
Які не сіють, не кують, не жнуть!
А чесні, рідні — їжте на здоров'я!..
Що б там не каркав за морями крук,
А хліб тече степами Подніпров'я,
І пахне він теплом засмаглих рук.

1958

СЕСТРИ ЛІДІ

Давно не бачились з тобою,
Моя ти сестро прехороша...
Дивлюсь, дивлюсь...

не сивиною
Тебе присипало — порошею,
Тією першою, далекою,
Що нас в дитинстві розважала,
Що наче гналась за лелекою,
Як та за море відлітала.

Давно не бачились, найстарша
Моя порадице, сестрице.
Дивлюсь, дивлюсь...

і хата наша
На степовій рівнині сниться,
І ти у хаті — господиня...
Чоло у зморшках?

Та піколи!
То поченилось навутиння,
Коли верталися ми з школи.

Дивлюсь, дивлюсь...
веселі руки,

Що вміють прати і варити.
Невже у тебе є онуки?
Та то ж сусідів наших діти
Прийшли до тебе, піонерки,
Прийшли, щоб казку попросити,
Щоб показала, як цукерки
Із глини й терну їм робити.

Ану, ставай на табуретку,
Ану, заводь, яку співала,
Коли у першій осередку
Ти комсомольців гуртувала!

Дивлюсь, дивлюсь...

ти посміхнулась,

Та не промовила і слова
І до онука одвернулась.
Невже скінчилася розмова?

Ти пробачай, таку хорошу
З дитинства я тебе кохаю,
І спогадів священну ношу
В житті повік не розплескаю,
Тож сядь, порадице, зі мною...
На мене глянула так мило...
Тебе таки не сивиною —
Сніжком ледь-ледь припорошило.

1958

* *
*

Коли в степах цвітуть тюльпани
На розмах весь,

на шир весни,

По тому квіту,

крізь тумани,

Верта дитинство з далини.

Ціни не відаючи квіту,

Хоч з квіту вся його душа,

Воно біжить пазустріч літу,

Аж запашилось — поспіша.

Воно в путі мина турботу,

Та ще не хмуристь гнівно брів,

Воно не лічить ще прильоту

Ні теплих злив, ні журавлів.

Спішить, спішить...

Андрію, заграй-бо з душею,
Розкрий її всю на ладах...
Снаряди ударили в рею —
Не пада андріївський стяг...

Ти очі примружив суворі,
І море рокоче в басах...
Поранений крейсер у морі,
Матроси ж усі на місцях.

Хоч кров'ю тільняшки залиті
І димляться рани в бортах,
Та вахту останню на світі
Стріча він в громах і піснях.

Не чути чайок у баяні,
Утінилось море в міхах...
Крізь серце пливе — не в тумані
Нескорений, гордий «Варяг».

І, в душу вливаючи сили,
Валів напливають ряди...
В команді героїв служили
І наші, Андрію, діди.

1958

* *
*

Всю ніч не спалося мені,
Як повернувся я з дороги...
Ввижались Дніпро й вогні,
І простягались вдалині
Степів зелені перелоги...

Всю ніч не спалося...
Земля,
Зігріта,
збуджена весною,
Мене гукала у поля
І промовляла іздала
Про моряка Железняка
І тракториста-юнака,
Що лан обсіяв яриною.

У хату тиху серед ночі
Із степових легенд прийшли
І подивились мені в очі
Каховки юної робочі
І Фрунзе воїни-орли.

Прийшли до серця на розмову
Веселі ткалі, слюсарі,
І тиху, щирю їхню мову
Про труд геройський і обнову,
Як пісню, чув я до зорі.

1958

БУКЕТИ КВІТІВ ЛУГОВИХ

Я часто ходжу в тополину алею
До Леніна в гості з дочкою своєю.
І вчора зненацька донька спитала:
— Чи правда, що зла лиходійка стріляла?
— А звідки ти знаєш?
— Я знаю від мами.

Не спала і чула,
Казала так тьоті.
Ще мама казала, що Ленін — з нами,
А всі лиходії захрясли в болоті.
Навіщо стріляла, скажи мені, тату?..

Та як моїй любій про це розказати?
— Ти зовсім маленька. Тобі ранувато.
От підеш до школи...

— Не хочу я ждати!..

Я все розповім, аби донечка знала,
Чом Леніна славлять трудящі по світу...
Схилилась вона на граніт п'єдесталу
І наче вросла вона в глибу граніту.

Це вчора було...

А сьогодні лугами
У сонці, в блакиті гуляла дитина,
Все квіти збирала,
носила до мами,
складала і...
мчала удаль Катерина.

Неначе метелик —

не знала спочину,=
Від квітки до квітки
по луку ясному...

У зоряну, київську, синю годину
З букетами донька спішила додому.
Була вона з ношею гарна своєю —
Ромашки, волошки і маки тримала...

І раптом...

зверта в тополину алею.

— До Леніна в гості! —

тихенько сказала.

Прийшла і сама на граніт п'єдесталу

Букет луговий обережно поклала.

1958

* * *

*

Солодке з друзями вино,
Гірке на самоті.
Людині дружба — все одно,
Що парус у путі.

Коли є друзі — паруси
Напнуті, аж бринять.
О, скільки щастя і краси
Гуртом перемагать.

Велика радість, коли ти
В дерзанні переміг,
Коли приносиш в колектив
Ту радість, що для всіх.

Яка то сила — вічні ми,
І друзі, і брати!
Тому й назвалися людьми
Великої мети.

Закони дружби нам дано,
Вони для нас святі.
Для мене дружба — все одно,
Що парус у путі.

1958

Хороша наша, світла зоре,—
Безмежний степ, глибоке море.
Понад Дніпром зелені шати,
А далі ген до хмар Карпати.
А станьте ген на ту вершину,
На рідну гляньте Україну...
Отак, як, мамо, вам наснилось,
Усі зійшлись, усе зріднилось —
І степ, і море, і вершини
В сім'ї Радянської країни!

А скільки, мамо, горя знали...
Це вас мечем, вогнем карали
І королі, і шляхта, й хани,
Турецькі люті басурмани...
Ваш, мамо, звичай з тих часів —
Скликати сурмою сипів,
Благословенням дати їм сили,
Щоб зайду вщент вони крипили...
Вони й фашистів злі навали
З братами вічними здолали...

Ще ваші, мамо, ниють рани —
У полі воїнські кургани...
Та їм, як вічну колискову,
В степах співає колос знову,
І будуть вічно їм горіти
Сузір'я дніпровських самоцвітів,
Що ви їм, мамо, обіцяли,
Коли на битву виряджали
За степ, за море, за вершини,
В ім'я Радянської країни.

Вам, люба мамо, вік зоріти —
Які у вас хороші діти,
З палкою, чистою душею:
Сади здіймають над землею,
Міста будують, варять сталь,
А світлий погляд їхній — вдаль,
Куди ви, мамо, їх позвали,
Щоб в щасті-долі розквітали
І степ, і море, і вершини
В сім'ї Радянської країни.

1958

У ВІНОК КАМЕНЯРЕВІ

За роком рік...
І лине час,
Краса ж людська не в'яне...
Отак я думаю про Вас,
Великий наш Іване.
Ані тортури, ні нужда,
Ні вражі люті сили,
Ні паничів гидка орда
Вогонь Ваш не згасили.
Вогонь душі — ясна зоря,
Усюди видно в світі.
І лине клич Каменяра
Гучний, як в «Заповіті».
Народу славного Ви син
І правди Ви окраса,
Орел долин і верховин —
Великий брат Тараса.
Пролинув час,

Пролине час —

краса ж людська не в'яне.

Отак я думаю про Вас,
Великий наш боюне.

1958

* * *

*

Заголубіли вечори
І заясніли зорі...
Зелений парус явори
Зняли в полях, як в морі,

І попливли удалині
Під теплими вітрами,
А їм назустріч в вишині
Журавлики — ключами.

За парусами — бризки хвиль,
У росах перші квіти —
Травнева розсип наших піль,
Глибин земних привітн.

Пливіть, зелені паруси,
Під теплими вітрами,
А ти з квітучої роси
Встань, райдуго, над нами!

Сіяч, іди, з піснями ти
Сій зерно на рівнині,
Помножить колос золотий
Пісні твої людині.

Добро помножать серпня дні
І щедрі, і натхненні...
Пливіть, вітрила весняні,
Пливіть, мої зелені!

1958

СОЛОВ'Ю УКРАЇНИ

В. Сосюрі

Доля велика судилася Вам.
Скільки пісень соловей України
Щедро засіяв у душі братам
В дні ясноголі, в буремні години!

Так і лунатимуть вічно вони
В серці народу, в серці героя —
З ними ідуть орачі на лани,
З ними ідуть шахтарі у забої.

Я Вам бажаю пісенних щедрот —
Сійте і сійте гарячі перлини!
О, недаремно співучий народ
Вас охрестив солов'єм України!

1958

* *
*

О земле рідна — доля наша!
Яка казкова широчінь,
Яка долин глибока чаша,
Яка висока неба синь!

Яких садів, пшениць простори,
А ріки бистрі, а моря,
А велетенські сніжні гори
І незгасаюча зоря!

Ти нас красою полонила
На все життя з дитячих літ...
Та є у тебе більша сила,
Яка чарує цілий світ,—

Ти відчуваєш її всюди,
Тебе ця сила звелича:
Твоїм знаменам вірні люди —
Сім'я велика Ілліча!

1958

ЛЮСТЕРКО

Сама собі дівчина мплувалася,
Сама в себе дівчина закохалася.
Та ще пісню славною та виводила,
Та очей з люстерочка не відводила.
Чорні брови крилами та здригнулися,
А комусь вуста її посміхнулися.
Комусь коси дівчини розсипалися
Та ще руки білі простягалися.
Сама собі дівчина милувалася...
Та не в себе дівчина закохалася...

1958

ЯКЩО ТИ ЛЮБИШ...

Любо тобі, коли очі дівочі
Світять у душу ясні,
Вишні цвітуть, і прозорими ночі
Всюди стають навесні.

Якщо ти любиш, і вірно любиш,—
Все дороге тобі в житті,
Якщо ти любиш, безмірно любиш,—
І жити радісно тоді.

Любо тобі, коли друзі з тобою
Чесні, хороші в путі,
З вірними легко іти під грозою,
Брати вершини круті.

Якщо ти любиш, і вірно любиш,—
Все дороге тобі в житті,
Якщо ти любиш, безмірно любиш,—
І жити радісно тоді.

Любо тобі, коли славу країни
Ти звеличавш в труді,
Любо, як квітнуть зірки Батьківщини,
Вічно для нас молоді.

Якщо ти любиш, і вірно любиш,—
Все дороге тобі в житті,
Якщо ти любиш, безмірно любиш,—
І жити радісно тоді.

1958

СПІВАЛА ДІВЧИНА

Зірка над полями
Молода, ясна,
Журавлиними ключами
Знов шумить весна.

Де ж ти, мій друже,
У якім краю?..
Я ж нікому не сказала
Про любов свою.

Весни розцвілися
У моїй душі.
Де ти, любий? Не барися,
Я зову — спіши.

Кличуть серденько
Солов'ї в гаю..
Я ж нікому не сказала
Про любов свою.

Гуси над водою
Пролетіли вдаль,
Ждала я тебе з весною,
Ти — моя печаль.

Тобі одному
Серце віддаю..
Та нікому не скажу я
Про любов свою.

1958

І юність моя,
і визволення дні,
Наука нехитра моєї хлібини:
Життя — дарувати добро для людини,
І в тому — багатство твоє...

1960

Я НЕНАВИДЖУ ТИХ...

Я ненавиджу тих,
що, не сіявши, жнуть,
Що, садів не садивши,
плоди об'їдають.
Їхній бог — сарана,
сарана — їхня суть,
Труд і піт пошляки зневажають.
Я ненавиджу тих,
що, не сіявши, жнуть,
Що в цехах не стоять
за верстатами,
Що металу не варять,
полотен не тчуть,
На будови не йдуть
із завзятими.
Я ненавиджу тих,
що, не сіявши, жнуть,
Що натхнення порочать
наругою
І що, рідних пісень
не уміючи втнуть,
У джаз-бандах похворіли тугою.
Я ненавиджу тих,
що, не сіявши, жнуть,
Що забули, чиї вони діти,

І щербатих душонок своїх
каламуть
Прагнуть в тогу заморську рядити.
Я ненавиджу тих,
що, не сіявши, жнуть,
Що, садів не садивши,
плоди об'їдають,
Проти них і у битві полегли
встають
І зі мною слова ці
складають.

1960

ЗАПРОСИНИ

Давай поїдемо, Петро,
Давай поїдемо додому —
В стеги, в стеги через Дніпро,
По тому снігу молодому,
Що перевозимки ген крилом
До сіл прослали за Дніпром.

Про цю дорогу я давно
Для себе казоньку складаю...
В ній — кривді місця не дано,
А радості — немає краю.
Й комори сповнені зерном
В селі моєму за Дніпром.

Мене та казка звеселя,
Бо той в ній старості не знає,
Хто любить працю коваля,
Хто спільну ниву засіває, —

Всі, хто уславився добром,
В селі моєму за Дніпром.

Не казка снилася мені,
Згадалось, як степовикові —
Тепер у рідній стороні, —
Всі по-казковому чудові,
З відкритим сонячним чолом
В селі моєму за Дніпром.

І хай простять вони за те,
Що я, їх піснею багатий,
Не вибрав слово золоте
Казкову правду оспівати,
Що їхнім створена трудом
В селі моєму за Дніпром.

Давай поїдемо, Петро,
Давай поїдемо додому —
В стеги, в стеги через Дніпро,
По тому снігу молодому,
Що первозимки ген крилом
До сіл прослали за Дніпром.

1960

РАПСОДІЯ

П. Майбороді

Громадилась гроза на небосхилі
В повільності врочистій...

Над борами
Уже димилися хмарини білі,
Немов провісники,
що послані громами

Та блискавками вислані вперед.
А ми сиділи в хаті лісоруба,
Який позвав негоду переждати...
Он, в чорну хмару
звівши срібні труби —
Вершини сніжні,—
грали вже Карпати,
Мов сурмачі, що кликали на герць.
І серед дня смеркалося у лісі —
Ось-ось зірки займуться над дубами.
Та ні...
аж грім на вогневому снісі
Злетів увисьь,
і вибухнув над нами,
І хтозна-де осипався униз.
І вслід за тим
під дужими вітрами
Дуби хитнулися, і пуці загули,
І чаші гір наповнилися дощами...
Уже в розриви хмар
полинули орли,
Щоб над усім в блакиті царювати.
Син лісоруба стежив за орлами:
Хлопчисько, мабуть,
зздриив край віконця...
Та скрипку взяв тремтячими руками,
Замислився...
і в перший промінь сонця
Уславлену рапсодію заграв.
А, граючи захоплено, музика
Все поглядав з вікна —
у світ широкий,
Де хмара ще клубочилась велика,
Де ліс шумів
і збурені потоки
Шляхи собі пробрили поміж гір.

Ну таке ж, як колись в Казахстані
В засланні змалював наш Тарас.

І, поета шануючи славу,
Піднесла нам горяночка дар —
Незабудки з вершин Алатау
І на мові казахській «Кобзар».

1960

* *
*

Даль дніпровська туманами вкрита,
І на вирій послалася путь...
Лебединою піснею літа
Айстри в київських парках цвітуть.
А дороги,

дороги,

дороги

Ще на серці лежать весняні,
І колоссям дзвенять перелоги
Із степів запорізьких мені.

І травнева воркуюча злива
Виливає тепло на гаї,
Степовичка, з кохання щаслива,
Задивилася в очі мої.

І йдемо ми по білому світу
Нерозлучно, долаючи путь...
Лебединою піснею літу,

А не нам,

білі айстри цвітуть.

1960

ПРОДАЖНИМ БРЕХУНАМ

Уже барвінок сині очі
Розкрив у тихому гаю...
А ти мені все смерть пророчиш,
Та я здавен на те плюю.

Здавен продажному пророку
Я заперечую життям...
Іще сімнадцятого року
Ти обіцяв загибель нам.

Про це трубив усій планеті,
Коли підгледів оком злим,
Як Ленін в Смольнім, в кабінеті,
Сухар ділив із вартовим.

Ти каркав, каркав, як воропа,
Нам провіщав вогонь і жах...
А зайду, лютого барона,
Я поховав у Сивашах.

А чи не ти, байстрюк Іуди,
Лічив мої останні дні,
Коли куркульські самосуди
У груди цілили мені.

Вмивався я солоним потом
І Дніпрогес творив в труді,
А ти все шавкав чорним ротом
І яму рив мені тоді.

Ти ж дату визначив загибну,
Коли текла у Волгу кров...
А я,
 пробившись до Берліна,
Тебе там, наволоч, знайшов.

Що у воронку від снаряда
Її колись я посадив;

Що у воронку кинув глини
Й навіз чорнозему туди,
Щоб швидше рани України
Закрили радістю сади.

Щоб за садами знов садами
Простерлась рідна далина,
Щоб в землю гупало плодами,
А не снарядами — війна.

1960

* *
*

Мати моя Марія
читати мене павчала,
Сестра у моє дитинство
гарних пісень наспівала.
Брат у степах широких
сіяти вчив, косити.
Батько пораяв сину
кувати залізні квіти.

Так і живу я нині:
матері мову шаную,
Море, глибоке море,
в рідному слові я чую.
Прагну в те море безодне
влити свою краплину —
Душу свою і мрію —
серця свого жарину.

Так і живу я нині:
 пісня — моя дружина,
В журі моя розрада,
 світла моя година,
Подруга вірна в дорозі,
 щирого серця вітрило...
Горе було б без пісні,
 серце б мов скам'яніло.

Так і живу я нині:
 землю добром обсіваю
Від дальніх амурських сопок
 до тихих долип Дунаю.
Велике моє товариство —
 з братами їду, сіячами,
І згоди висока зірка
 у полі стоїть над нами.

Так і живу я нині:
 з юнацтва навчився кувати
І прагну для рідних діток
 троянд накувать з гармати.

1960

* *
 *
 *

Не раз ти снилася мені
За тими руськими лісами,
Не раз світили вдалині
Мені навстріч, під небесами,
Казково виткані вогні.

Не раз, ще з давньої пори,
Добро на серце навівали

Твої посріблені бори,
І гомінкі твої квартали,
І підмосковні вечори.

Не раз, мандруючи було
Удаль від рідної країни,
Чужа краса, чуже тепло
Мені не хмарили й хвилини
Твоє замислене чоло.

І ти все снилася мені
За тими руськими лісами...
Благословенні будьте ж, дні
Нової зустрічі з братами
В московській нашій стороні.

1960

ЮРІЮ ГАГАРИНУ

Збулося!
Збулося це диво,
Що мріялось людству віками —
Під зорями линув щасливо
Земляк наш —
Орел над світами!
Радію!
Горджуся!
Співаю
Хвалу Батьківщині героя.
Хто нині увись не здійсмає
Гарячі серця за тобою!
Горджуся,
що першим у світі
Мій брат по борні і по долі

Шануйте знамена,
і воїнів кров,
І гнівний свинець наш, і порох,
І воїнське братство,
яке не зборов
Вогнем і підступністю ворог.

Шануйте невтому
солдатських бригад.
Адже після бою ізнову
Вони на граніт непохитний
стократ
Світлішу поклали будову.

Шануйте дороги,
шануйте путі —
На славім вопи перевалі.
Нелегко їх слати було у житті,
Рушайте ж дорогами далі.

Шануйте здобуте
трудом поколінь,
Помножте його у пошані,
В тім — корінь життя,
Крила стремлінь,
Діти мої кохані!

1961

БАГАТТЯ

Димлять багаття над водою
В зелені хмари яворів...
І тиха пісня за косою
Веде по лузі косарів.

ПЕРШЕ КОХАННЯ

Новому Запоріжжю

Перше кохання,
перше кохання...
Де ми зустрілися?
Як це було?
Там, біля Січі, лягло у світання
Білої греблі крило.

Перше кохання...
Ночі безсонні,
Ранки в росі голубі,
І не волошки у ніжні долоні —
Ћлались мозолі тобі.

Перше кохання...
В добрій розмові,
У мріях з тобою зійшлись.
Дива залізні,
дива казкові
Ти підіймало увисьь.

Ти полонило,
ти чарувало
Шумом майбутніх дібров,
Ти мене, юного, кликало, звало,
І я за тобою ішов.

Широко мріяв,
вірив у сили,
І через дпкі краї,
Наче вітрила, пливли в небосхили
Перші будови мої.
Перше кохання,
перше горіння,

В кожного в серці ти є...
Я із нетлінного виклав каміння —
Перше кохання своє.

Я дарував йому серце і руки,
Пісню приніс в кожен дім.
Роки минають —
не знаю розлуки
З щастям далеким моїм.

Роки минають...
Може, зненацька
Звалить мене буревій.
Перше ж кохання,
перше юпацьке,
Вічне у долі моїй.

Чую у серці добрі джерела —
Дружби, і праці, й снаги, —
В душу співають, неначе капела,
Дальні мої береги,
Ті, що у путь виряджали щасливо...
Сил мені щедро дає
Працею юності створене диво —
Перше кохання моє.

1961

ЕТЮД

Білі сніги у іскрах-намисті,
Тихі,
красиві і урочисті,
Мов скатертина
в привітному домі,
Наче вітрила в дороги відомі.

Білі сніги, та ще й сонцем залиті,
В тихих лісах,
на полях — в оксамиті.

Білі моря
в білому штилі,
Тільки на обрії синьому — хвилі.

Любо дивитися,
грішно ступити,
Грішно безгоминь таку розбудити.
Хай подрімає,
хай поіскриться,
Хай відіспиться під нею пшениця.

Хай набирається доброї сили,
Щоб люди косили,
возили,
возили,
Щоб, наче від снігу,
мірошники білі
Не знали спочину у кожній артїлі.

Щоб льон постелився,
як сніг цей у полі,
Щоб сніжних полотен наткали на льомі,
Щоб голуб у небо
сніжинкою звився,
Щоб сонячним снігом нам цукор іскрився.

Щоб білі сади зацвітали над нами
Снігами,
снігами...

1962

ПІСНЯ ВЕСНИ

Лечу крізь сад квітучий —
Крилата і нова —
І крізь зловісні тучі
Над островом Різдва.

Збору я їх, розвію,
Здолаю їхню тінь
І цвіт — людську надію
Здійму у височінь.

І буду вічно жити
Під сонцем — не у млі,
І над чолом відкритим
Нести вінок землі.

Не тільки сині далі,
Не тільки річки плин,—
У нім поміж конвалій
Горить вогнем рубін.

Він дивну має силу,
Мені він світить путь,
В Анголу і до Нілу,
Де в рабстві ще живуть.

Через моря й протоки,
За даль гірських вершин
Веде у світ широкий
Палаючий рубін.

Він чесним людям любий,
Чи не з його тепла
Червоні маки Куба
У свій вінок вплела?

Ще буде,
буде квіту
Мені з усіх широт.
У землю, вже зігріту,
Засіяв їх народ.

Леліє їх в братанні,
В єднанні чесних сил,
І у моїм світанні
Ясніша небосхил.

Та ходять тучі темні,
Іще сичать сичі.
То будьте скрізь недремні,
Ви,
щастя сурмачі!

1962

* *
*
*
*

Я не боюся сивини,
Глибоких зморщок не боюся —
Дуби срібляться восени,
Є зморшки навіть у Ельбруса.
Я не боюся самоти,
Вона не стане на порозі.
Життя людське, зі мною ти —
Маяк і карта у дорозі.
Я не боюся праці, ні!
Мета — за подвиг добра плата.
Трудом благословляю дні,
З яких земля стає крилата!
Але страшуся я, коли

Дивлюсь на руки неумілі.
А чи злетіть вони б змогли
У буревій на гребінь хвилі?
А чи зуміють руки ті
Узять, нести і передати
Життя — не персні золоті,
Судьбу мою, а не агати?
Чи здатні руки ті на герць,
Варити сталь чи сіять квіти?
Безплідні паростки сердець,
Байдужих душ присохлі віти...
Дивлюсь на руки ті, дивлюсь...
О, я байдужості боюсь.

1962

ЗУСТРІЧ З КУБОЮ

В рідних степах
Я зустрівся з Кубою —
З твоїми братами, Кастро,
Землю мою звать вони любою
І носять на грудях айстри.
Айстри червоні,
Айстри багрянні,
Кольору цього в землі моїй досить.
Кастро, побачиш колись на світанні —
В степах багрянніють і роси.
По теплій землі
За трактором, плугом
Брати твої йшли бронзоліці,
Вслухаючись в слово, сказане другом,
Стрімкі, як в польоті птиці.
Я очі їх бачив,
Бачив їх руки,

Могутні, цупкі і грубі,
Здавалося, працею мстились за муки,
Колись пережиті на Кубі.
Здавалося, руки
Рвали вітрило,
Чорне вітрило недолі,
Що Кубу від горя до горя носило
На Карибським роздоллі.
Я слухав їх пісню
Про тебе, Кастро,
Над степовим кострищем...
І розгорялись на грудях айстри,
Голови — гордо і вище.
Здавалосьь, за піснею
Хлопці летіли...

Якби ти побачив все це —
Як айстри на грудях
Червоно раділи,
Наче їх корінь в серці.

1962

МАЙСТЕР КОРАБЛЯ

За Бугом — степ.
І далі,
далі,
І мерехтлива синь-глибинь,
І мореплавців магістралі,
І корабля одвічна тінь.
Одвічна тінь
розлуки, стрічі —
Суворя доля моряків...

І хто їм в путь добра не зичив?
І хто їх з радістю не стрів?!
І хто не знає, що з причалів
За кораблем пливають удаль
Не тільки квіти,

а й печалі —

Дітей, морячок тихий жаль.

Чи не тому, йдучи додому
З чужої, дальньої землі,
Зустрівши чаечку знайому,
Радіють в морі кораблі...

І запливають в рідні води,
І, берег вгледівши здаля,
Складають оди мореходи
Свосму майстру корабля.
За Бугом — степ.

І далі,

далі,

І мерехтлива синь-глибинь,
І мореплавців магістралі,
І корабля одвічна тінь.

Усе те видно майстру

з кручі —

Зі стапелів,

з отих осель,

Де в синіх блискавках

гримучих

Новий зачато корабель.

А скільки їх на тій рівнині,
Де проляга їх вічний шлях?!

І серце,

серце по краплині

Він їм віддав на стапелях.

Віддав для вірності,

для лету,

Щоб бурі всі пройти зумів.
О, як ти схожий на поета,
Натхненний майстре кораблів!

1962

Я ВІРЮ

Коли б, не вірячи у сходи,
Роняв зерно в ріллю сівач,
Не знав би праці насолоди,
І скнів без віри споглядач,
Коли б, не дбаючи про колос,
Ішов байдужим по ріллі,
Хіба б його — люднини голос —
Озвався щиро до землі?
Хіба не з вірою в людину,
Як в друга друг,
як в брата брат,
Зумів збороти злу годину
В бою за людство наш солдат?!
Хіба байдужий зміг,
скажи ти,
Прокласти ріки в край пустель,
А чи безкрилий запустити
Над всесвіт перший корабель?!
Вела їх віра...
І я — з ними,—
Я вірю в сонце,
у блакить,
Хоч чорне горе Хіросіми
Над світом тугою ячить.
Хоча заморські полігони
У віру ціляться тепер,
А генерали, мов дилдони,
Цькують на мене бундесвер.

А я у віри на сторожі
Людської дружби ставлю щит.
Налийся, плід,
квітуйте, рожі,
Кладись, будов моїх граніт!
Любіть,
закохані у ниви,
Любіть,
закохані в метал,
Хлюпніть на землю
теплі зливи,
А не вогню і муки шквал.
Дивіться з вірою на зорі
І на землі зеленій шир,
Та не схиляйтесь у покорі
Перед невіруючим в мир!
Кладіть майбутнього споруди,
Вітайте вірою зорю...
Я вірю,
вірю,
вірю, люди,
Живу,
борюся
і творю.

1962

НЕВДОВОЛЕНОМУ НЕРОБИ

У тогу судді загорнувся
І йде
Крізь юрби,
Крізь роки гарячі.
І доброго слова не скаже ніде,
І доброго діла не бачить.

Байдужий до всього,
Байдужий до всіх,
Традиції судить, закони.
На плач усміхнеться,
Лютує на сміх —
Така особливість персони.

І цукор йому не солодкий,
І хліб
Здається йому гіркуватим.
Нічого не бачить,
Неначе осліп,
Уміє лише шельмувати.

А сам,
Тільки й того,
Завчив кілька рим,
А сам не нарізав ще й гайки,
Та стиха хизується вмінням своїм
Пиріг відрізнити від сайки.

І гірко,
І кисло йому на душі,
З презирством він гудить роботу.
Йому б десь крамничку,
Легкі бариші
Без праці, без думи і поту.

Ну що ж, випадковий
Сучаснику мій,
Завчи те, що знають і діти:
Добра не зробивши людині,
Не смій
Про долю народу судити.

1962

БАКСАН

Аліму Кешокову

Тече Баксан в гранітнім ложі,
Гримить Ельбрусу рідний син.
З-за хмари батько насторожі
Спостеріга бурхливий плин.
Гримить Баксан,
розсунув гори,
Звалив, розкраяв
сотні скель
І через звори на простори,
Ревучий, прагне до осель.
І все в путі,
що стало проти,
Збиває він
і трощить враз.
То почорніє від роботи,
То заблещить,
немов алмаз,
А то розвітрить
гриву білу,
Мов кабардинський
змій-скакун.
Відчувши в жилах батька силу,
Несе, мов пір'ячко, валун.
А батько стежить...
Далі й далі
Дорогу сина бачить він...
Чи натовившись, чи з печалі
Притих Баксан поміж долин?
І вже не зрушить ні пір'їнки.
Як небо,
тихим став, ясним.
Він став люстерком кабардинки,
Яка спліта косу над ним...

Тоді Ельбрус скликає тучі,
Вдягає чорну бурку вмить.
І знов, зашнінений, ревучий,
Баксан розбуджений шумить.
І не блакить, а хвиля блиска,—
Баксан прямує між долин,
Хоч і далеко від коліски,
А волі батька владен син.
І в цій рідні —

взаємин шана.

Є між людьми подібне щось...
А чи не так в краю Баксана,
В гірських рідинах, повелось?

Нальчик, 1962

* *
*

Каратись,
мучитись,
страждати,

Не застогнати і на мить.
Із кріпаків піти в солдати
І в тому пеклі не згубить
Людської правди ні росини.
Все зберегти в душі святій
І через горе України
Усіх знедолених на бій
Покликати і научати,
Як бідарю на пана йти...

О чудодійна земле-мати,
Якого сина маєш ти!

Долин твоїх зелених шир,
Твоїх річок свавільних вир
І очі Гурмії великі.

Спасибі, друже, за бокал
У світлі ватри на привалі,
І за Севанський перевал,
І за упертість твоїх рал,
Що тягнуться все далі й далі.

Спасибі ще й за вічний стук,
Який у горах чути всюди,
Де з діда-прадіда опук
Не покладас смаглих рук
І теше камінь на споруди.

Подяка всім твоїм братам,
Які і камінь відігріли.
Хвала невтомним різбярар,
Що на граніті всім вікам
Різцем легенди воскресили.

А може, ті майстри й мені
Різцями дивними своїми
На серці вирізьбили дні
В твоїм краю, твої пісні,
Щоб нерозлучним був я з ними.

А в серце хлюпає Севан...
Спасибі, Рачик Григорян!

1962

* *
*

Здрастуй, Буг!
Вінок блакиті
Круг коліски кораблів,
В блискавицях гордовиті
П'єдестали стапелів.
Здрастуй, край!
Де на просторі
Чайка, голуб степовий,
Де, народжений у морі,
Вторить колосу прибій.
Здрастуй, земле!
Де у згоді
Йдуть, обнявшись, з віків —
Пісня мужніх мореходів
І пісні степовиків,
Де веселка після зливи
Розпростерла сяйво крил
В далі степу мерехтливі,
В чорноморський небосхил,
Як би я хотів
Вам, рідні,
Люди моря і степів,
Хоч росинкою на півдні
Залишити серця спів.
Хоч росинкою з прибоїв,
Хоч би відблиском криниць,
Криком чайки степової
Чи трояндою зірниць!

1962

Останні серпня дні...
І холодніші роси,
І вже гаям у сні
Видніються морози.
Громи останніх злив,
Вже блискавки ступились.
І чорні очі слив
На сонце надивились
І падають умить
Від леготу-зітхання...
А в пам'яті кипить
Квітневе шумування.
Лебедій лет садів.
Невтомних бджіл змагання,
І сурми ручаїв,
І бусола вітання,
І радість гнізд нових —
Пташиле новосілля,
І сіваченька сміх,
І перших сходів зілля,
І щедрий піт весни,
Гарячий та чудесний,
А по роботі сні,
Що обганяють весни
І вас несуть в сади —
Не в білі та квітучі,
А в ті, де вже плоди —
Мов золотаві тучі.

Останні серпня дні...
Я ж чую квітня голос.
Та це ж закон рідні —
З весни зростає колос.

Лиш в серпні красен він
І падає потому,
Бо то його уклін
Весні,
дощам
і грому.

Бо з весен знов у путь —
І плід, і колос лить...
Не знають серпня суть
Самі лиш пустоцвіти.

1962

ГОЛОС АМЕРИКИ

Павутишням погроз,
павутишням істерики
Оплітає планету
заморський павук,
Ще й кричить у ефір,
що він — «Голос Америки»,
Рабовласника правнук
і гангстера внук.

Поліцай, і расист,
і службист Пентагону
У ефірі на волю,
на правду сичить,
І пророчить усім він
десантів циклони,
А мене обіцяє
спалити умить.

І то голос Америки?
Ні! То хрюк блюдолиза,

То химера банкірів —
всесвітніх бродяг.
Не було і не буде
вогню і заліза,
Які владні спалити,
звалити мій стяг.

Я про це нагадав
без погроз та істерики,
А як правду святу —
без пишнот і окрас.
А про голос скажу...
чесний голос Америки
Ще здавен долітає
крізь бурі до нас,

Коли Жовтня Колумби
промовили: «Еврика!»,
З Іллічем відкриваючи
радості світ,
Тоді словом Джон Ріда
сказала Америка
Честь і славу хоробрим
і щирий привіт.

Коли тінь передгрозя
пливла по планеті,
Тінь війни, і пожеж,
і кривавих огуд,
То ж Америка голосом
Сакко й Ванцетті
Просурмила на сполох,
скликаючи люд.

І бринить ще й тепер мені
голос той любий

В слові друга,
ясний провіщаючи день.
В слові Кастро мого
з легендарної Куби,
В переливах робсонівських
мужніх пісень.

Розривай павутиння
погроз та істерики,
Заглуши зле пророцтво
заморських сичів,
Чесний голос Америки,
трудової Америки,
Голос друзів моїх —
ковалів, сівачів!

1962

МАЛЮНОК З НАТУРИ

Клич журавлиний у тумани,
І листя жовтого рої,
І барж повільні каравани,
І зачаровані лимани,
І смутком виткані гаї —
Все пропливає за кормою...
І не байдуже все.
О ні!
І обеліск на полі бою,
І шлях за даллю голубою
Судьбою видані мені.
І те дівчатко па причалі,
Яке махає нам услід,
І перші осені печалі,

Мереживо мостів із сталі
І у садах засмаглий плід...
Все не зникає за бортами —
Рибальське вогнище в гаю
Та довгожданими дощами
Умите поле за ярами —
Все заплива в судьбу мою.

1962

СИНИ

Діти друзів моїх,
Діти друзів моїх,
Які не прийшли з війни,
Як ви схожі на них,
Як ви схожі на них,
Наче встали вони.

Наче встали вони,
Відпочивши, з могил
З-над Дніпра, і Дунаю, і Вісли,
Святогори, Микули,
Сповнені сил
І усміхнені з доброї мислі.

Життєлюбці, майстри,
Чудотворці в труді,—
Аж дивується всесвіт тій вдачі.
У ділах — мудреці,
У піснях — молоді,
А у битві за правду — гарячі.

Як ви схожі на них,
Як ви схожі на них...

Прислухаюсь, вдивляюсь,— здається,
Подолавши сто бід,
Потопивши сто лих,
Моє братство сміється.

Діти друзів моїх,
Ви пізнали, малі,
Землетруси війни,
розставання...

Не по віку і зморшка
Лягла на чолі,
Як хмарина, бува,
на світанні.

Я те відаю, знаю,
Добра і тепла
Вам з обіцяних мало
дісталось,

Не одна материнська
Сльоза вас пекла,
Бо солдаткам
не спалось.

Як ви схожі на пих,
Як ви схожі на них,
Спадкoємці
по праву,
Бо, здолавши сто бід,
Потоптавши сто лих,
Не протринькали
батьківську славу.

Ви ж у груди свої
Взяли їхні серця,
Їхні руки
З своїми з'єднали,

Бо не все ж долюбили
Серця

до кінця,
Бо ті руки
Не все докували.

Може, з того і сили
Подвійні у вас,
Діти друзів моїх,
Які не прийшли з війни...
Їхній жар не погас...
Як ви схожі на них,
Як ви схожі на них,
Спадкосмці, сини.

1962

ЛИСТ НА МИРГОРОДЩИНУ

Надій Костенко

...І степ, і слово Полтавщини,
І красну щедрість простоти,
І мрії чесної людини —
Все принесла з собою ти,
Коли зверталася з трибуни
До орача і до женця.
Неначе ластівка з комуні,
Влітало слово у серця.

І зал завмер тоді з пошани,—
Ти ж здобула її в труді.
Ланів колгоспних ветерани,
Майстри врожаїв молоді,
Мов зачаровані, сиділи.
О ластівко з грядущих днів!..
Орач у битвах посивілий
Неначе враз помолодів,

І, взявши голову у руки,
Він мрійно слухав...

А мені

Здалось: з бригадою онуки
Він йде в полтавській стороні,
По тій землі, де ти ходила,
Де ти ростила врожаї
І де труда казкова сила
Плакала радощі твої.
— Ми молоді, народе рідний,
Йдемо в майбутнє з усіма!..

І я помітив, як Посмітний
Змахнув сльозинку крадькома.
І я побачив: як Гіталов
Радів за зміну молоду.
І вже не зал,
а море грало
Привітом юності, труду.

А в залі тім були Карпати,
Краї деснянські і Волинь,
Причорноморський степ багатий
І запорізька широчінь.
Ти перед ними...

Звівши руку,

Вклонилась,

мовила усім:

— Спасибі, любі, за науку!

І знов зрадів весняний грім.
Поплив на Миргород, Полтаву,
На Хомутці подався він...
Хіба ти думала про славу
На лоні сонячних долин?
І ти сказала щире слово,
Немов у відповідь, тоді:

— У комунізм не на готове,
У праці прийдуть молоді.
Великі подвиги країни
Вчать нас,
як добрі вчителі,
Що тільки труд і труд людини
Володар щастя на землі.

Іще просили вам сказати
Товариші сільські мої:
Ми будем сіяти, збирати
Пліч-о-пліч з вами врожаї.
І я від імені бригади,
Від учнів нашого села...

А я почув слова Заглади:
— О, недаремно я жила!
О спадкоємці благородні,
І сонця вам, і теплих злив...

Все пригадалося сьогодні
І все я вдруге пережив...

І знов удаль відкрито брами,
У лет спрямоване крило...
Мені за чистими снігами
Твоє видніється село.
Крізь білі подихи пороші,
Що припадає до ріллі,
Мені видніються хороші
Твої, Надійко, вчителі.
Стежки протоптані до школи,
Шляхи наїжджені в поля —
Весь рідний край, який ніколи
До тебе злом не промовляв,
І друзів коло, що іскриться

Я пригорнув щасливку:
— Ластівко, не пуцу!..
А у серце,
як на шивку,—
Крапельці дощу.

II

Вночі в Карпатах сурми дальші —
Ідуть у горах поїзди,
Стоять смереки магістральні,
Мов зустрічаючих ряди.

Ні, не стоять,
з верха в долину
Біжать за поїздом вони.
Як довго ждав на цю хвилину
Я на дорогах чужини.
Як виглядав в путі,
в безсонні
Наш рідний вогник вдалині...
І наша арка на кордоні
Здалась веселкою мені.

III

Степом і долинами,
тихими лиманами
Ходить моя дума,
розмовля з курганами.
Все пита-випитує:
— Ви не зустрічали
Ту, найкращу в світі,
ту, яку квітчали
Синіми волошками,
білими ромашками,

Ту, яка співала
з польовими пташками?
Ви ж її степами
на плечі носили,
До зірок здіймали,
сонцем золотили.
Ви ж бо їй, кургани,
далі показали.—
Все у них випитую:
— Може б, ви сказали
Де її шукати,
зустрічати звідки? —
Та мовчать кургани,
молодості свідки.

IV

Парус сильний од вітру,
Сильна сонцем весна...
Цю науку нехитру,
Закохавшись, пізнав.

І лечу, як вітрило,
Крізь блакить і тепло.
Аж у серці забило
Молоде джерело.

Хай струмус у люди,
Теплим словом у світ,
Стане парусом всюди
Чи крилом у політ.

1962

ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ

З-за моря літ,
Крізь гори горя,
Тернові пущі, люте зло,
Крізь сльози
Ти всміхався зорям,
Тарасе мій...

А чересло

Твоїї правди
В дикім полі
Вело глибоку борозну.
Ти добре виорав для волі
Плапету всю,
Щоб на весну
Прийшли, засіяли онуки
Із серця іскрами вночі,
Щоб розкувались їхні руки,
Взялись за праведні мечі.
А ще ти славно бив у дзвони...
Той гук і досі не затих:
Гука на прю він,
Трощить трони,
Лукаве зло веде на сміх.
О велет духу, велет пісні,
В дитинстві купаний в сльозах,
В кайдани кутий у зловісні,
Пустелі бранець...

Не зачах

У юрмах гнаний у безодню,
В катівні темні, на хрести...
Прийшов не мученик в сьогодні —
Їобзар, борець і витязь ти!
Та ще й сівач, що віщі зерна
Народам сів уві млі...
Не розгерзали серця терни,

Душі не виїли жалі.
І дзвін сокир, і рокіт ліри —
Не рокіт, пі,
А весен грім...
Тебе таким,
О велет віри,
Своїй дитині заповім!

1963

* *
*

Шляхи степові,
паче струни гучні,
Напнуті на арфі рівнини.
І де ваш початок,
в якій стороні,
І де ваш кінець на Україні?
Шляхи степові —
за потоком потік,
Піснями і сонцем зірті.
З тюльпаном на фарі
летить грузовик
І птахом зникає в блакиті.
І другий, і третій,
і сотий уряд
З тюльпаном
на склі лобовому.
Везуть деревця вони —
завтрашній сад,
Зерно сівачеві із дому.
Який то врочистий
і радісний плин —

В нім шепіт і саду, й колосся!
Яка ж бо симфонія руху машин —
Як море навкруг розлилося!..

1963

* *
*

Легких доріг не знали ми,
Стежок протоптаних не знали.
З певолі вийшовши, з п'їтьми,
Серця ми з Леніним з'єднали.

А руки наші в труд вросли
На ще не зоранім просторі,
А думи наші, мов орли,
Летіли високо над зорі.

А очі наші — в далечинь,
В стрімкі вдивлялись перевали.
І для грядущих поколінь
В путі закони ми писали.

Писали молотом, серпом,
А в битві з ворогом — мечами
І крізь пустелі, бурелом
Шляхи стелилися за нами.

Труд нелегкий десятки літ
Вершили першими у світі,
Великий ленінський завіт
Став нашим сонцем у зеніті.

Нові бійці зросли під ним —
Нащадки гідні ветеранів.

А сонце ранком йде ясным
За далеч гір і океанів.

І в мене — сивого бійця —
Для юних водчих побажання:
По вінця сповнюйте серця
Тим сонцем — ленінським
дерзанням.

Тоді вам хлібом стане труд,
Солодким хлібом, неодмінним.
А дні завершення споруд —
Як власні правте іменини.

Навчайтесь мужності в батьків
По Бресту, Братську,
Ленінграду,
Щоб лютий ворог не посмів
Прийти глумитися до саду.

Грядуть вам щастя добрі дні —
Хіба для сонця є кордони?
Законом вашої борні —
Моєї Партії закони!

1963

* *
*

Летять літа,
Течуть літа...
А ти стоїш переді мною —
Косички — пташка золота
На крилах стрічки голубої,

Літа... літа...
Все проміне,
Та поміж сотень інших юнок
Ти будеш кликати мене
Одна
На перший поцілунок.

1963

ПІСНЯ СИНА МЕНХЕТЕНИ

(з В. Лукса)

Мені здається —

сип безсмертний Менхетени
Уолт Уїтмен,

Який ніколи не тонує і не спотикався
Між деревицями своїми й капелюхом,
Сьогодні,
Мабуть,
Жив би нашим духом;
І вітер Волги б зашумів в його могутній бороді,
І гордо б вік наш оглядали поета очі молоді.
Вслухався б він в дихання наших
електростанцій,

Велично йшов би він
Цілинним краєм вранці,
І зерна золоті хрумтіли б між зубами.
Гагаріна й Титова звав би він братами,
І заздрив їм,
І лаявся,
Що не взяли з собою
Туди —
В зірки
За даллю голубою,
Ільюшин, Туполєв Уолта б добре знали,
Не раз би з ним в польоті чаювали,

А їхня птиця над Ельбрусом би шугала,
На сніг іскристий синю тіль поклала,
І син Менхетени співав би:
«Я, пеначе кран підйомний,
Простягнув свою щедру руку —
Світ на радість зову, а не муку.
І кажу:
Подивіться
На шлях той єдиний,
Провіщає він працю і спокій людині,
Всі Америки
Та Європи
Кличу
Тим шляхом рушати,
Білим, чорним та жовтим —
вкупі світ будувати.
Не трошити, не атомом все спопелити —
Будинки, берези, кораблі швидкоплинні
і квіти,
Не в землю вганяти чудові планети красоти,
Не хмарами пилу зникати в космічнім болоті,
А хай все зростає,
Хай все зеленіє
І соки солодкі природи в червоній
троянді леліє,
Хай з кожної грудки зело
пророста щохвилини,
Бо ж вузлом чарівним пов'язані
Сонце, й земля,
І серце співуче людини.
Я буду з вами, радянські люди,
Що кличуть жити у згоді,
Які через Альпи
І Гімалаї,
Через Атлантики і Сахари
Братню руку простерли свободі.

Я з вами, люди зірок п'ятикутних,
І якщо хтось посміє війну запалити,
На бойовищі пліч-о-пліч стоятиму з вами,
Щоб чорному зайді за вас відплатити,
Ми, як дуби могутні,
що корінням вросли в долину,

Будемо непохитні,
І зайда відчує,
Що сили немає такої,
Щоб ставила нас на коліна.
Вітаю тебе я, земле могутня,
І вам уклоняюся, люди-герої!
І Партію тричі вітаю!
Сини і дочки, ветерани якої
Колись задихались у тюрмах царату,
Та, все подолавши, порвали кайдани
І сонцем над світом в жовтневу годину
Підносили з Леніним прапор багряний.
Вітаю тебе я, партіє Леніна,
На сонячних, завтрашніх землях,
Іду я в комуну з тобою
В заграві знамен!»
Мені здається,

так от сьогодні
Співав би син Менхетени —
Безсмертний
Уолт Уїтмен.

1963

ЮНАКОВІ

Перед тобою цілий світ,
Першопрохідця шлях
невпинний...

Чи ти готовий у політ?!
Чи прагне серце
до вершини?!

Перед дорогою умиць
Здійми, як прапор,
Думи щирі,
Бо світ, що бурями кипить,
Лише твоїй підвладний вірі.

І в путь, товаришу, у путь!
Мета велика нас гуртує,
Своїй землі па забудь
Наш труд всі дива подарув.

А дружби нашої кумач
Горить негасний
і пророчий...
Іди, іди, добн сурмач,
її солдат,
суддя
і зодчий.

1963

* *
*

Тривожусь я,
Мов перед боєм,
Мов перед штурмом висоти.
Чи будеш ти рівня герою,
Чи в передгір'ї будеш ти?
Тривожусь я...
І ці тривоги

Я не сховав в глибині душі.
Ваблива даль...
Нові дороги
Розбудять громом гармаші,
Розбудить тол земні глибини,
В пустелях висадять сади,
Спрямують ріки у турбіні,
В степах обсіються...
А ти?
Тривожусь я...
І не вагання
Перед висотами гори —
На подвиг зватимуть світання,
Як гімни, будуть вечори.
Тривожусь я і даллю мрію,
І серце, сповнене бажань,
Уже майбутнім володіє,
Несе йому і власну дань.
Тривожусь я,
Чи не замало
В загал народний принесу?
Чи над високим перевалом
Я щедро виповню красу?
Красу людську, красу країни,
Де колискову чув свою,
Де кров'ю сповнені росини
Бійців, полеглих у бою.
Тривожусь я,
Чи стане змоги?
А чи достойний мрії ти?
Благословенні ті тривоги
Перед дорогою!
Іди!

1964

ЛИСТ САДІВНИКУ

Спасибі вам за щедрий лист.
А рік Новий ступає...
Уже з вечірки гармоніст
Крізь білий сад вертає.

Святкові стихшено пісні,
Уже горить зірниця,
І, мабуть, внукам уві сні
На Марс мандрівка сниться.

А ви, я знаю, не спите
І, вдягну кожущипу,
Йдете в світання золоте,
На снігову рівнину.

Йдете у сад, колгоспний сад,
Що ви давно садили...
Який же щедрий снігопад,
Повільний, легкокрилий!

Який в степах широкий світ!
Яка зимова казка —
Летять, іскрять веселки з віт,
Неначе яблунь ласка.

Впізнали, може? Так і є!
І райдуг вам наслали.
Адже і ви життя своє
Садам подарували.

І, може, вам крізь сніговій,
Крізь ці сади, замети
Згадався знов сивашський бій,
Червоний блиск ракети...

І путь прослалася якраз
Крізь сад ваш у скорботі,
І ви солдатові не раз
Там радили в роботі:

«Окопуйся, роби своє,
Не руш коріння з ходу...
Для мене тільки те моє,
Що я віддав народу».

Півсвіту ви пройшли в боях
І не зносили сили,
Ви у опалених степах
Удруге сад садили.

Я пам'ятаю весни ті,
Врочисті і печальні,
Як ви ранети золоті
За обеліски дальні
Несли, несли...

А сніг снує
І красить яблунь вроду...
— Для мене тільки те моє,
Що я віддав пароду.

Які сади! Які поля!
Ідуть сини по сліду,
І хтось гукає іздала:
«Чому не спитьсья, діду?»

Проспати гріх таку світань,
Таку зпмову казку,
І небосхилу чисту грань,
І яблунь рідних ласку...

«Привіт, Калінович, привіт,
І добрий ранок саду...
Обом вам зичу довгих літ,
Народу на відраду.

Ідїть, Каліновичу, йдїть
Між білими рядами...
Благословенна щастя мить —
Стрічання із садами,

Коли девіз у серці є
На труд, на щастя, згоду:
— Для мене тільки те мос,
Що я віддам народу.

1964

КАРПАТСЬКА ЗАСТАВА

Плаче скеля в Карпатах
Живою сльозою.
Стогне дуб віковий
Над тією журбою.

І стоять біля скелі
У задумі ялиці,
Мов печаллю притишені
Вірні сестриці.

І турчак прилітає
Сюди на світанні,
Креслить круг попід хмари
В урочистій пошані.

І, мов стрічка розвітрена,
Стелиться стежка

Та блакиттю струмує
Потоку мережка...

Це узгір'я далеко
Лежить від оселі,
Проте квіти цвітуть
Щосвітанку на скелі.

Тут поліг Мозговий —
Прикордонник — в двобої,
І карпатці вознесли
Його у герої.

Тут спинив прикордонник
Трійцю прелюту,
Що у наші криниці
Несла отруту.

Їх спинив Мозговий —
Вартовий на кордоні...
А в кишені був лист
Недописаний доні.

Коли воїну слали
Останню постелю,
Прочитали листа
Біля дикої скелі.

І, байдужа віками,
В супокій, під грозою,
Плаче скеля в Карпатах
Живою сльозою.

1964

Вінком обпліта обеліски
І крилить у космос вона.

У неї навчаються діти
Братерству, любові, звитяг,
З літами їй все молодіти,
Безсмертна вона у віках.

1964

БРАТИ МОЇ, ЛЮДИ!

Синле сніг...

Замітає дороги, долини...

І не спиться мені...

Гості йдуть з даліни...

Я сумую за вами, московські ялини,
Білокрилі на тлі вікової стіни.

Я сумую за вами, ліси Білорусі,
За піснями моїх синьооких сябрів,
За високим багаттям на сивім Ельбрусі,
За блакиттю дніпровських моїх вечорів.
Я сумую за вами, величні Карпати...
По стежках Алатау виходжу до хмар,
Я пливу до причалів дунайської хати...

Раптом чую...

Гукає мене сталевар.

Я вслухаюся в голос... І чую, зненацька
Прилітає,

здолавши завію снігів,

Десь на Хортиці співана дума козацька,
У садах сталеварів —

моїх земляків.

Бачу знов я привітні

примружені очі

В запорізькім моїм племенистім краю,
І засмагли з вогню сталеварські

робочі

Руки тиснуть по-братньому руку мою.
Я сумую за вами, брати мої, люди.
З вами шлях не один у житті я пройшов...
Новоріччя!

Стелися ж дорогами всюди
До сердець, в котрих пісня,
вогонь і любов!

1964

РОЗМОВА З ЮНАКОМ

Юначе, правду ти вгадав —
Я став суворішим сьогодні.
Далекі відблиски заграв
Тривожать душі благородні.
Бійців тривожать, що в огнях
Не знали страху та зневіри,
Поцілувавши рідний стяг,
В бої несли мечі, і ліри,
І яру мсту несли в душі,
Презріли смерть, забули рани...

Юпацьких днів товариші,
Мої ви сиві ветерани.
Легенди їх переживуть,
Звічніють їхні риси в бронзі,
І героїчна їхня путь
Людей вражатиме, як досі.
І сто, і двісті — безліч літ
Про них співатимуть поети,
А космонавти в дальній світ,

На інші понесуть планети
Живі легенди про бійців —
Твоїх дідів, батьків, юначе...
І кожен з них в бою хотів,
Щоб світ не чув, як мати плаче,
Як спопеля фугас красу,
Як на могилах в'януть роси...
Юначе, в серці я несу
Бажання їхні світлі досі.

А нині правду ти сказав —
Я став суворішим сьогодні.
З-за моря відблиски заграва
Серця тривожать благородні.

Будуй, твори, але дивись —
За далиною стогнуть круки...
Ім'ям батьків благословись,
Якщо вже зброю візьмеш в руки.

1964

* *
*
* *

На хмарах Канівських лісів
Світань благословляється...
А понад берегом в росі
Туманом ще дрімається.

Ще птиці в гніздах,
А човни —
В затоках заколисані,
Ще в тихий простір далини
Дуби дрімотні вписані.

Благословляється вгорі...
Злітає птах сполоханий...
А він в пожежі яворів
Стоїть, в зорю закоханий.

Вона йому в столітню ніч
В борні і муках снилася,
Вона почула його клич...
Зоря благословилася.

1964

* *
*

Бруньки краплинами весни
Радіють вже на вітті.
Зелені сні озимини
До обрію розлиті.
І, здаленівши, мерехтять
На синіх вінцях поля...
Аж он і гуси вже летять
З південного роздолля.
О вічні вісники тепла,
Ворожки з високості,
Услід за помахом крила
І сонце прийде в гості,
Але є вісники земні...
Спізналась вість крилата —
З веснянками навстріч весні
Ідуть в степах дівчата.

1964

ЛИСТІВКА ДОДОМУ

Ти за розлуку,
Кохана, не сердься...
Вітер південний сурмить в моє серце
Доброю згадкою,
Юною силою,
Чайкою лине настріч легкокрилою.
В морі Каховським,
У розграї хвилі,
На степовій посивілій могилі
Вітер південний,
Вітер з лиману
Кличе і кличе на землю кохану.
Він обіцяє стрічі новітні
В білому місті,
Де люди привітні,
Де сталевари уславлені трічі,
Ткалі завязі і будівничі.
Здавен вони
Всі у мене у серці —
Тож за розлуку, кохана, не сердься.
Ні, без людей тих
Не можу я жити —
Пісню співати, пісню творити!

1964

ЗГАДАВСЯ ДОВЖЕНКО...

Мені привиділось,
що він стоїть на кручі
Один, задумливий,
в серпанку сивини,

БАГАТСТВО

О, я багатий, і по праву...
Хіба забути могу вас —
В батирській шапці Алатау,
В шоломі срібному Кавказ!

Хіба забудеться кохана
Для мене вьоска хоч на мить
Чи синя хусточка Севану,
Що аж під небом майорить?

Чи те за Волгою містечко,
Яке і дітям лише в сні,
Бо там вони звили гніздечко —
Притулок свій у дні війни?

О, я багатий, я багатий,
Степи, Дніпро — усе моє,
І далини ясні агати,
І все, що далі, далі є.

О, я багатий і на славу...
Багатства людям зичу всім.
Багатство дружби я по праву
Своїм пащадкам заповім.

1964

* *
*

Вгамуйся, серце, не тужи,
Мені нестерпний біль.
Проїшли коханія міражі
Серед пожовклих піль.

Вгамуйся, серце, підкорись
І слухай розум ти...
І серце каже:
«То колись...
А нині ще лети
На поклик мій, бо я сурмач,
І я завжди в путі,
І доки кличу — ти багач
На все, що є в житті».

1964

* *
*

Де Буг з Дніпром зливаються,
Там з кручі Станіслав
Все дивиться, вдивляється
У далину заграв,
У далечінь світанку,
У казку вечорів,
Прикутий на стоянку
На сотні якорів.

І Станіслава кручі
Мені здались здаля
Під штормами гримучими
Бортами корабля.

Стежини, мов канати,
Звисають за борти,
А хати, білі хати —
Мов чайки з висоти.

Над палубою поля
Гуляє горішняк...

Степів і моря воля,
Тополя і маяк
Стоять перед очима
І вічно тебе ждуть.
Колосся за плечима,
А шторми в груди б'ють.
Таким ти снишся досі,
Ти — колисанки спів
Над долею матросів,
Над полем сівачів.

1964

* *
*

Провів я днів серпневу зграю,
Уже і вересень наспів,
А я і досі виглядаю
Тебе з вечірніх поїздів.

І жду я оклику з перонів,
Та швидко мчать повз них вогні,
За вікнами усіх вагонів
Твій профіль бачився мені.

Та все то інші кароокі,
І я їм зичу добру путь:
«Хай через двадцять,
Тридцять років
І вас, дівчатка, вірно ждуть».

1964

НА САПУН-ГОРІ

Зітханням тишу не порушу,
Не опечалю я світань...
Тут кожен камінь має душу,
Яка не відала вагань,
Яку в нерівному двобої
Не зміг здолати динаміт,
Яка з тільняшки голубої
Закарбувалася в граніт
І обезсмертила кургани,
Кургани слави степові...
Живий граніт —
цвінуть тюльпани,
Між брил —
фіалки у траві.
Лицем до моря, на вершині,
В почесній варті моряки.
Десь даленіють гори сині,
В долині шлях — як плин ріки.
А квіти всіяли кургани...
Чи то не душі їх живі?
Там, де тюльпани,— капітани,
А де фіалки,— рядові.

1964

* * *

. *

Чекають рибачки на кручі,
В напрузі примруживши очі,
А море,
а вітер,
а тучі
Скажено регочуть.

Десь в морі змагаються дужі,
Чекають на березі вірні,
А чайка
над бурею тужить,
Крила лама непокірні.

Антени ячать на причалі,
Маяк посилав сигнали,
Рибачки,
завмерлі в печалі,
Пригадують,
як проводжали.

З дитинства
ці проводи й стрічі —
Від батька
до мужа
і сина...

А з моря
вже радістю кличе
Запінена бригаantina.
І з кручі біжать уже діти,
Сестра,
і дружина,
і мати,
Щоб витязів моря
зустріти,
А вдосвіта знов проводжати.

1964

* *
*

Світлу хату на Дунаї
Звів при березі рибалка:
Два віконця на схід сонця,

Два —
до сипіх хвиль,
З очерету золотавий
На хатині бриль.

І вже ластівка-сестриця
Там гніздо звила
І блакиттю молодиця
Вікна обвела.

Почали музики грати —
Новосілля час,
І з людьми ввійшли до хати
Пушкін і Тарас.

Не як гості — на хвилину,
На чарчину.
Ні!

А навіки в ту хатину
В дальній стороні.

Я господі, молодиці,
Уклонився всім —
І книжковій тій полиці,
Що в дунайця у світлиці
Осявала дім.

1964

* *
*

Я прочитав твого листа.
Моя ти сестро прехороша...
І я не той,

І ти не та,
А все ж
Нас не зігнула ноша,
Яку поклато нам життя
З дитячих літ на кволе тіло.
Нас не закидало сміття,
Зневіра душі не роз'їла.
Не раз ми падали в нужді,
Та набирались знову сили
І, я пригадую, тоді
Одну сорочку вдвох носили.

Коли я згадую тепер,
Мені видніються крізь муки
І кіски крихіток-сестер,
І мозолясті батька руки.

І слово чується, як спів:
Бувало, батько вечорами
Біля порожніх казанків
Ділив майбутнє поміж нами.

І вів нас казкою було
За холод, голод і руїни
На щедрий колос, на тепло,
До сонця рідної країни.

Спасибі батькові за те,
Що він казковими словами
Своє омріяне, святе
Вмів поділити з дітлахами...
І зірку кожному світив,
Яку на грудях сам носив.

1964

* * *

Доброго ранку, сівач молоденький,
Теплим долоням, де зерно іскриться...
Доброго ранку, русяве дівчатко,
Саду, що вперше прийняв трудівницю.
Доброго ранку вашим бажанням,
Вашим стремлінням — дзвінкого вітрила!
Доброго ранку тій школі, що змалку
Степ запорізький любить вас навчила.
Доброго ранку вашій родині,
Що рід хліборобський в труді звеличала.
Доброго ранку лагідній пісні,
Що ваші з дитинства серця огортала.
Доброго ранку, сівач молоденький,
Що вперше розкрило юності сили.
Доброго ранку, дівчатко русяве,
Що вперше в житті деревце посадило.

1964

* * *

Що ж бо я вдію?..
Вже вишні цвітуть...
Тільки одна мені
Стелиться путь,
Та, що веде
По Дніпру голубому
В степ запорізький,
До рідного дому.

Як мені бути?
Аж он вдалині

Юність моя
Та моїй сивині
Знову журавлика
Шле з високості
І на побачення кличе у гості,
Кличе у гості.

Що мені юність?
То вже минуло...
А серце неначе
Тих слів і не чуло,
Крилить назустріч
Журавлику знову,
Юність гукає
На тиху розмову.

Що ж бо я вдію?..
Без серця ж не жити,
Слід і його пориванню
Годити...
От і пливу
По Дніпру голубому
В степ запорізький,
До рідного дому.

1964

КУБИНСЬКА БАЛАДА

...Леліють легенди юні
Сьєрра-Маестра гори,
На «Гранмі» — на славій шхуні —
Ще не схолили мотори.

Ще не притоптано шанці,
Напалм чорніє на Кубі,

І в юнаків-новобранців
Блищить сивина у чубі.

Ще не розвіяло тучі
Над Плайя-Хірон при морі,
Пильно у ночі дрімучі
Люди вдивляються в зорі.

Ще і не всі обжито
Веселі, нові хатини,
Лиш вперше вродило жито,
Привезене з України.

Ще хлібороби, робочі,
Студенти, бійці, поети
Зброю беруть серед ночі
На клич сурмача — ракети.

Ще досі Росарі сива,
Лиш вітер постука до хати,
Біжить в сподіванні, щаслива,
Двері синам відчиняти.

Але на порозі — нікого...
Здивується — що за причина? —
Ні старшого, ані малого,
Ні середульшого сина.

— Де ви, сини мої любі?..—
Постоїть, пожде, посумує,
Верта — і на прапорі Куби
Леніна профіль гаптує.

Гаптує... За голкою — нитка,
За ниткою дума спується —
Сердець материнських сусідка...
Це вчора було, здається...

Вона не ховала мужа,
Скеля сховала в кар'єрі.
А горе з вдовою дружить —
Стукає голод у двері.

Він хоче синів забрати
І люто сичить у душу:
— Ти не пручайся, мати,
Чи довго ходити мушу?

Не впала.
Голод єдиша
Гнала з порога до брами,
Стала сама як тростина,
Щаслива ж була синами.

І первісток став до горна,
Менший у пана батрачив,
Та перші образи чорні
У груди пекли юначі.

Мчали літа бистриною,
Мужніли сини з літами...
Два старших на клич — до бою! —
З Кастро пішли бійцями.

І тільки Хозе — хлопчина —
Єдина відрада в домі...
Гроза наближалась невпинна,
Легенди творились в гromі.

Лічила не дні — хвилини,
Стомилась синів чекати.
Раптом нічної години
Юнак завітав до хати.

— Від Кастро маю вручити,—
Сказав і подав записку.
Зникнув, імлою вкритий,
За хмаркою переліску.

В записці: «Спасибі, мати,
За їхні серця орлині.
Їхнім ім'ям називати
Ми будемо фронт віднині.

З бою пишу... Як зустріну,
Я все розповім — все бачив...»
Змахнула з очей сльозину,
Бо стали на мить незрячі.

І знову за голкою — нитка,
На прапорі риси чіткіші...
А дума, ця вічна сусідка,
Все далі снується у тиші.

Не ждала Фіделя з бою:
Назустріч пішла шукати,
Хозе узяла з собою
Туди, де били гармати.

Вражі здолала застави,
В димах задихалась, в пожарі,
Вийшла на фронт, що славив
У битвах синів Росарі.

Випала зустріч хвилинна...
І мати сказала герою:
— Кастро, останнього сина
Я привела із собою.

Про старших можу казати —
Всі вони матері любі...

Візьми ти Хозе в солдати,
В загони нової Куби.

Веди у тривожну дорогу,
Юність осяй зорею,
Аби він твою перемогу
Мав право назвати своєю...

А потім та зустріч в Гавані...
Світання горіло прекрасно...
Стояла вона на майдані,
А поряд — Хозе і Кастро.

За голкою — нитка, і мрія
На прапорі шовком постала...
Росарі сниться Росія,
Яку від синів вона знала.

Вранішня Куба їй сниться,
Відвагою велавлена в світі,—
І вишитий прапор,
Мов птиця,
Летить у безхмарній блакиті.

І сниться, що діточки любі
Прапор несуть над вітрами,
Що горда іде по Кубі
З своїми трьома синами...

1965

* *
*

Так не вдягалися й цариці
В свої пишноти соболині,

Як одягаються ялиці
В сніги на нашій Україні.

Хіба зрівняти очі сині
Мадонн, мальованих митцями,
З блакитним поглядом Волині,
Озер пречистих між лісами.

О Геркулесі бронзочолі
І Аполлони мармурові,
Я бачив вас в полтавському полі —
Косили хлопці чорнеброві.

А над Дніпром не раз, не двічі
Не у музейній позолоті
Стрічав херсонських Беатріче
На виноградниках в роботі.

Марії, Катрі, і Оксани,
І неба теплого пастель...
Де ж забарились Тіціани,
Де ж український Рафаель?

1965

ТОСТ ЗА СВЯТКОВИМ СТОЛОМ

Найперше згадаймо на святі гучному
Вічно живих.
Вони не прийшли...
Повернулись додому
Легенди про них.

В широкому світі укрили їх трави
Братніх могил.

На тихім Дунаї,
На кручах Морави,
На сопках Куріл.

Вшануємо їхніх дружин,
як це личить,

Їхніх сестер,
Їхніх синів,
Яким край возвеличить
Судилось тепер.

Наповнимо келих за долю України,
Подвиг синів,
За стяг її гордий,
За щастя людини,
За колос ланів.

Прославимо дружбу, яка спопелила
Ворога шал,
За зорі вишневі,
За вірності крила —
До неба бокал!

Найперше згадаймо на святі гучному
Вічно живих.
Вони не прийшли...
Повернулись додому
Легенди про них.

1965

КОМУНІСТИ

Правда в моїй баладі —
Вигадки в ній немає.
Хто був у морській бригаді,

В Горпищенко,
Той це знає.

І знає, як дні і ночі
Бомби граніт кришили,
Як чисті дитячі очі
У темряві —
В штольнях смутніли.

Зна, як навчалися в зими
В школах підземних діти,
А Севастополь над ними
Боровся,
Вогнем оповитий.

Бодай вже цього не знати,
Для помсти бодай не забути!
Безстрашні матроси,
солдати —

В атаку...
А дітям все чути.

Чути, як вражі снаряди
Землю терзали щосили,
І вчительки добрі поради
Вибухи
В штольнях глушили.

Глушили і добрі розмови
В окопі комбрига з бійцями...
«Сніжок випадає святковий,
А діти
Сумують під нами...»

Пада сніжок іскристий
На зморені боєм обличчя...

І рушили три комуністи
З окопу
У ніч новоріччя.

Взяли топірці в бушлати,
Гранати в кишені сховали...
Дорогу не легко здолати:
Там ворог,
Застави,
завали.

Пробитися б їм з облоги,
Туди, за околиці міста...
Любов, проведи крізь тривоги,
Прикрий
У путі комуніста!

А тут, на матроське щастя,
Хурделиця з гір налетіла.
Удасться, без бою удасться...
Ось перша
Ялиночка біла.

А далі — красуні за нею,
Хоч в пих і поранені віти...
Не ждали тоді під землею
У гості
Ялиночок діти.

Іскрилися вчительки сльози,
Коли освітилася хата,
І в штольні Діди — три Морози
В засніжених
Стали бушлатах.

В штольні — аж вітер сніжний...
О мужніх героїв турботи,

Як радіє світанок чудесний,
Як фіалки весна воскреша?!
То ж закохана в юність і весни
На полотнах співає душа.

1966

* *
*

Мов лелеки до гнізд,
Літаки вечорові
Пролітають в останньому промені дня,
І полошяться птиці в дніпровській діброві,
Літаків вечорових крилата рідня.
Пролітають,
Сурмлять наді мною, сріблясті,
З дальніх рейсів
Вертають у рідні порти,
На їх крилах радіють в сдипому щасті
Дух мандрівок далеких і дух висоти.
Як ви схожі на серце моє, що рушає
Досвіт в мандри ваблivi
На крилах стремлiнь...
Чи воно вантажiв, пасажирiв не має?!
Чи воно не закохане у височiнь?!
Чи воно застраховане вiд небезпеки?!
А хiба у польотi воно не сурмить?!
Літаки вечорові, непаче лелеки,
Повертаючи з рейсів,
Даліють в блакить...
А моє розтривожене серце
У клекіт
Поряд з ними летить.

1966

А травнева світань
спалахнула по квіту —
Бути щедрому літу,
щедрому літу!

1966

ТИША

Ти пам'ятаєш ніч південну,
Тривожно-тиху, чорну піч,
Коли над крейсером антени,
Як струни, пнулися навстріч
Сигналу,
заклику,
наказу,
Що прилетіти мав до нас...

О, тиша б тріснула відразу,
В огнях би ніч згоріла враз...
Якби...

Я пам'ятаю час чекання,
Його напругу, спокій, гнів...
Благословлялося світання
В очах суворих моряків.
Хоч не було іще відбою
Й не вийшов з рубки командир,
Та над антеною струною
Уже чайний чувся вир.

І золотились ранком троси,
Зірки згасали на воді...
І один одному матроси
У вічі глянули тоді,

Немов звіряли братні душі,
Крізь них читаючи й свою,—
Чи хто в тривозі не порушив
Присяги вірності в бою?
Були ті погляди суворі...
І усміхнувся перший ти,
Коли відчув у кожному зорі:
«За вірність дякую, брати!»

1966

* *
*

Частіше стало снитися мені
Усе, що у турботах, в суєті,
Було почав потроху забувати...
Ранкових чайок крила золоті,
Дитячих мрій незвідані путі
І щедрі напугтя, що дарувала мати.

Частіше стали снитися мені
Степи засмагли в рідній стороні,
Що колосом схиляються до хвилі,
І буйногриві юності вогні,
І дві коси дівочі навесні,
І вечори, що серцю досі милі.

Частіше стало снитися мені
Усе, що встиг зробити у житті,
Що серце й руки людям дарували,
Усе, що не зникає в забутті,—
І передгір'я юності круті,
І сивини високі перевали —
Частіше стали снитися мені.

1966

* *
*

Світань здійма на небосхилі
На честь весняної пори
Свої вогнисті, легкокрилі
І негасимі прапори.
І, розгоряючись у леті,
Вони багровіють в зеніт,
І їхній відблиск на планеті —
На цілий світ, на цілий світ.

1966

* *
*

І знов трагедія Еллади...
Рвуть кігті серце молоде.
Хто ж перший камінь в барикади
Супроти зрадника кладе?
Аби на волі весен жити,
Хто перший піде у бійці,
Як Белоянціс гордовитий
З травневим квітом у руці!?

1966

* *
*

Напинайся піснями, червоне вітрило,
Крізь розбурхане море лети.
Он Жовтневими зорями скрізь зарясніло
І видніється берег мети.

Ми давно у путі,
І на вахту ставали
Покоління нові вже не раз,
Та ще Леніним куті штурвали
Провели їх крізь простір і час.

І нелегко далось ветеранам і юним
У дорозі долати і кривду, і зло,
Відкривати незвідані землі комуни,
Яких зроду на картах іще не було.

Та пліч-о-пліч в борні — непохитна родина,
Все здолавши, дивує відвагою світ.
І у спадок від батька приймає дитина
Іллічеве пророцтво, його заповіт.

Нашинайся, червоне вітрило, піснями,
Під Жовтневим сузір'ям лети!
Ленін в серці у нас!
Ленін з нами,
І видніється берег мети!

1966

КИЇВСЬКІ ПРИСВЯТИ

I

Наче камінні оди
прадавнім майстрам —
Будівничим слов'янським,
умільцям чудовим,—
Не скорившись століттям,
пожарам, вітрам,
На зелених курганах біліють будови.

Меч, колосся
Я б незабудками обвів.
А край дніпровського прибою
Простер Богдана булаву,
Над арсенальською стіною
Червонив я б зорю живу.
А на братерському кургані
Різьбив би блискавку-грозу
І на могильному тюльпані
Дощинку —

матері сльозу.

Ще б коло пам'ятника Слави
Поставив двох би сурмачів,
Щоб грали вік зорю держави
Тому, хто воїном спочив.
Хай герб

розвітрені, багрянні

Вінчають крила прапорів
І повні келихи каштанів
На честь і славу трударів.

III

З діда-прадіда знаю я долю твою
І тривожні віки невсипучі.
Ти — коваль і сівач
і не раз у бою
Уставав, наче велет на кручі.
І не раз тебе ворог палив,
і не раз
Воскресав ти
велично в обнові,
І про мужність твою долітали до нас
І пісні,
і легенди чудові.

І співець ти натхненний
на славу.
Ти стаєш із містами-героями в ряд
За хоробрість і мужність
по праву.

1965—1968

* *
*

«Хліб чесно вчиться здобувати,
Умійте й крихту шанувати»,—
З маленства мати пауча...
Крізь все життя
Нам дзвонить колос,
Крізь всі літа нам чути голос
І матері, і сівача.
Той вічний голос — заповітом
В серцях у нас,
Над нашим світом,
Сузір'ям нашим у путі...
І чесний хліб, і рідна мати...
Хіба їх можна роз'єднати
Хоч на хвилину у житті?!

1967

* *
*

Немає щастя вічного, немає,
Є вічний бій за щастя для усіх,
І тільки той в бою перемагає,
Хто всю Вітчизну в душу взяти зміг
І хто здолав дрібні свої турботи,

Самотності кайдани розірвав,
Щоб серце понести народу в соти —
На щастя всіх — не для своїх забав.
Засвідчать те літа і покоління —
Жовтневий стяг, будьоннівський шолом,
Карпат розкутих вільне вітровіння
І океан під чкаловським крилом.
Засвідчать це народи і країни,
Які від зла прикрили ми щитом,
І солов'їні Кисва вершини,
Народжені удруге над Дніпром.
Засвідчить те і сурма, що гукає,
Не обіцяючи протоптаних доріг...
Немає щастя власного, немає
Без боротьби за щастя для усіх.

1967

* *
*
*
*

Я — спадкоємець
Всіх віків на світі,
Я є суддя всього добра і зла.
Не раз мені впивались в душу кігті
Не тільки двоголового орла —
І яничарів, ханів, фараонів,
Нестерпний біль від Гітлера руки,
Ятриться серце ранами мільйонів,
І стогоном відлунюють віки.
Бува, душа замлів, пригадавши
Підступність зайд і люті їх мечі,
Вони не раз терзали землю нашу,
Яку кропили потом орачі.
Я — спадкоємець...
Я в душі незримо

Несу добро і зло усіх віків:
І попіл спалених братів у Освенцімі,
І хіросімські тіні дітлахів.
Я є суддя! І на свої терези
Кладу, як символ битви проти зла,
Тарасів том, і зорі дніпрогесів,
І світле все, що доля нам дала;
Кладу пісні, які співають діти,
І славу тих, що виграли війну,
І ленінські нетлінні заповіти,
І комуністів мрію запальну.
Кладу й своє зерно для загалу —
Все, що зробив я доброго в житті...
І все ж мені здається:
Мало! Мало!..
Хай більше важать крихти золоті!
Бо на терезах віку — море крові,
Яке століттями наповнене було...
Я до людей з великої любові
Ненавиджу й пайменше зло.

1967

* *
*

Пломеніють троянди,
І повниться плід,
І від носі погнулися віти...
А мені червоніє пожарами схід
І волають з пожарнища діти...

Що то?
Віти чи, може, то руки дітей?
Цвіт троянди чи жар попелища?

Що то?..
Липня громи, чи луна батарей,
Чи то птиця, чи куля десь свище?

Павутиння легке чи летить сивина
Матерів,
Що шукають могили?

Що то?..
Роси в траві чи з В'єтнаму війна
Вже липшеві поля окропила?..

Дзвонить колос, лягаючи в ноги жєнцю,
На токах ходить пісня завзята...
Вечорами в дарунок в'єтнамцю-бійцю
Сорочки випивають дівчата.
А східсонця —
Розмови ведуть про В'єтнам
Ветерани, ладнаючи жатки.
І ласкавіше дивляться в очі синам
Посивілі від горя солдатки.

1967

ВИСТАВКА КВІТІВ

Краси не зміряти у світі...
Та не забудеш, знаю, ти
Юннатів свято, свято квітів
На вулицях Алма-Ати.

Тут кольори землі всієї,
Красою здружені, зійшлись:
Троянди горді, орхідеї,
Тюльпан гарячий і нарцис.

Неначе райдуги потоки,
Радіють в росах квіти ці —
Високих гір, долин глибоких,
Пустель воскресли посланці.

Все можуть квіти розказати,
І мова їхня чарівна...
В червоних галстуках юннати
Стоять над ними, як весна.

Іду, дивуюся, радію,
Новий читаю гулістап...
Ось хтось назвав гвоздику «Мрія»,
Ім'ям Матросова — тюльпан.

А там, як вранішня заграва,
Троянда в промені тепла.
Казахська дівчинка смуглява
Її «Братерством» парекла.

А поряд з псею малинова
Троянда дивиться увись —
Маншук Мамедова й Шевцова
В одній троянді обнялись...

Все можуть квіти розказати:
Про час, події, про людей,
Про те, що думають юннати
В теплі своїх оранжерей.

1967

ЗАПОРІЗЬКІ ЗАПИСИ

I

Нас не здивуєш,
Все ми знали,
Які творили чудеса!..
О юні, сонячні квартали!..
О білокам'япа краса!..
Мене щозустрічі хвилює,
Дивує, тішить і вража.
Здається, днює і ночує
У білім камені душа.
Душа дівчаток смаглолицих
І будівничих — юнаків, —
Які з бетону, цегли, криці
Складали казку між стін.
Течуть квартали,
наче ріки,
А будівник удаль руша,
Та залишається навіки
У білім камені душа.

II

Не велике містечко
Великий Токмак.
То ж дитинства мого столиця.
У ярах чарував мене дикий мак,
Звала вдаль степова мене птиця.
Ще й сьогодні, згадавши ті дні,
Зігріваю я спогадом серце,
Бо наснажує сили мені
Степове моє рідне джерельце.
Лине час, линуть дні і літа,
І дорога попереду в'ється,

Але пам'яті доброї нить золота,
Як далеко не йди,
Не порветься...

1967

ПОЕТОВІ ПОВСТАНЦІВ АНГОЛИ

«Хто звідав перемогу без борні?
Хіба жива душа,
в якій зітліла віра?!» —
Твій голос, друже,
чую вдалині —
На бойовищі сповідь твоя щира.
Не голос — дзвін!
Не серце, а вогонь.
І не рядки —
багнети проти ката.

І кров жене твоя строфа до скронь,
І торжествує пісня,
як відплата.
Співець ти і віщун,
боєць і веснодар.
Ти наче промінь —
крізь кайдани, грати.

...Сказись, старий і лютий Салазар,
Хіба тобі поета ошукати?!
Він у серцях,
на лезах блискавиць,
У мрії він,
у пісні колисковій,
На крилах він
гірських орлів, орлиць,

У вірності юнацької любові.
Тож що йому пісень лихі ловці!
Якщо впаде,— лише на бойовищі!
Червону квітку віри у руді,
Вмираючи, підніме вище!

1967

НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ І ЛЮБОВ

Серед пробуджених дібров,
Серед весни і повені
Стоїть маленький Комаров
Із матір'ю...

Схвильовані...

Благально дивляться в блакить,
Його, його шукаючи...
Там журавлиний ключ летить,
Озерний край вітаючи.
А вище, вище,
Вище десь
В блакитній океанії,
У загадковості небес
І він летить, коханії,
Ваш муж,
Ваш батько, і наш брат,
І син країни Леніна.
Над ним — казковий зорепад,
Під ним — земля простелена.
Планети очі — всі увисьь,
Серця — у високості:
Туди, де зорі зайнялись,
Летять земляни в гості...
Серед пробуджених дібров,
Серед людської повені

Стоїть маленький Комаров
Із матір'ю...
Схвильовані...

23 квітня 1967

* *
*

Серця поранила нам втрата...
Безстрашні зоряні орли,
І ветерани, і хлоп'ята
Скорботні сльози пролили,
Тож хай обернеться скорбота
На вічну пам'ять і любов,
Хай мріє крилами пілота
Маленький хлопчик Комаров...

25 квітня 1967

* *
*

Зазеленів гірський дубняк
На схилах кам'яних Бельбека...
Стоїть там бронзовий моряк,
За море дивлячись далеко.

На Севастополь шлях проліг,
За перевалом б'ють прибої,
А він завмер,
Де переміг,
І з рук не випускає зброї.

1967

* *
*

«Де моя пам'ять ночує,
Де лебедіє крилом?..» —
«На білому камені греблі,
Що ти мурував юнаком».

«Де ти дозориш східсонця,
Яких надивилася див?» —
«У тихих садах Запоріжжя,
Що ти молодим насадив».

«У кого у хаті гостила?
А може, ще хто й не пустив?» —
«Усі мені люди раділи,
Яких ти незрадно любив».

«А де ж ти, скажи, забарилась —
Уже голуба небовись?..» —
«Летіла над морем буремним,
Де ти поморячив колись».

«Чи легко тобі політалось
В далеку мою далину?» —
«Вертаю я чиста душею
Зігріти твою сивину».

1967

* *
*

Верни мені прожите марно,
Всеволодний часе, поверни
Безплідний день, пусту годину,

Безстрашних сердець,
Не знаної досі ще
Сили.
І кожна б сторінку
По сто блискавиць,
По сто громовиць
Освітили.
Там літера кожна,
Немов смолоскип,
Горіла б віки —
Не згоряла,
І кожна б там крапка,
Мов іскра жива,
Іскрилася, наче в кресала.
Кипіли б шторми
На полях сторінок,
І плавились в битві
Гармати,
Чаїними крилами
В буряний час
Матроські б здіймались
Бушлати.
Якби ж всі легенди зібрати
Морські,
Що в вічність послали
Заграви
На теплих морях,
На студених морях
Під вимпелом доброї
Слави.

1967

ПРОЩАННЯ З САДОВОДОМ

Пам'яті А. К. Білая

I

Човен червоний
На хвилі людській,
На хвилі печалі, любові й шани,
Плив у останній мандрівці своїй
Повз рідні тополі й каштани.
Лежав садівник,
Хлібороб і солдат
В червонім човні у мовчанні...
І стали сади на останній парад
У білих снігах, як в тумані.
Плив човен червоний під жалібний гук,
Крізь сад степовий сніжнокрилий,
І віти востаннє торкалися рук,
Що сад цей в юнацтві садили...
Повз школу поплив,
У якій дітлахів
Навчав він, як землю любити,
Повз хати шановних своїх земляків,
Навіки китайкою вкритий.
Остання дорога стелилась в степах
Повз рідні з дитинства кургани...
По морю людському
Відплив на руках —
На хвилях любові і шапи.

II

Літом бабиним, позолочена,
Тихне яблуня під вікном.
Натомилася, плодоносіла,
А тепер забавляється сном.

Побратимства, матроської дружності,
Благородства високих стремлінь.
Мабуть, чайці здається,— стрілою
Він летить у солону блакить.
А мені він — з душею живою
У тільняшці на кручі стоїть.

1967

* *
*

Накличте пам'ять на розмову,
Як поночіє за вікном:
Степи дитинства і діброву,
Шолом і зірку малинову
Над любим батьківським чолом.

«Сідай, татусю, на хвилину.
Не поспішай, я довго ждав,
Коли завернеш у хатину...
В пекучім вихорі заграв».

«Я не забудь! Завжди зі мною
Сидиш ти, хлопче, у сідлі,
В димах нескінченого бою,
У рейдах — даллю степовою
І над кострищами у млі.

Але пробач, не час розмові —
Зове сурмач, копита б'ють...» —
І в котрий раз на тому слові
Зника, мов марева казкові...
І знов у путь, далеку путь!

О, нескінченні ті дороги,
Вони прослались і мені,
І я крізь хащі, перелогит
Лечу на батьківським коні...

1967

* *

*

Ніч красива!
Не спить!
В ніч таку не до снів...
Наспівала хурделиця вмить
Сніжну казку долин,
Срібну казку садів...

Не впізнати ялин,
Не вгадати дубів,
Які ж чудо-майстри
У забавках своїх
Наплели на бори
Сніжних див чарівних?

Де ж поділись вони,
Ті умільці, скажіть?
У каймі далини
Біла тиша лежить.

Та вже інший мастак
На півнеба зійшов
І кладе на байрак
Позолочений шовк,
І мережить в борах,
Розмальовує сніг...

Заіскривсь у снігах
Тихо місячний сміх
І поплив; мов ріка,
Спалахнула блакить!..
Ніч красива ж яка!
Люди, гляньте...
Не спить!

1967

Стоїть на площі,
На виду,
В вінку садів і хат —
Пошана подвигу, труду —
Селянський депутат.

Не лив тут бронзу і чавун
У давні дні митець —
Дощами вимитий валун
Тут оживляв різець.

Коваль і вчитель —
Земляки
Солдата й сівача —
Різьбили образ на віки
І слово Ілліча
Вписали крицею в граніт,

Та ще й свої жалі...
Давно, давно,
Багато літ
Стоїть юнак в селі —

Сільради перший депутат...
Забили куркулі...

Вінок садів і пам'ять хат
Над тихим сном бійця.
А мрію перший депутат
Віддав в живі серця.

І пісні лет,
І шир степів,
І чисту небовись
Він боротьбою заповів
Удосвіта колись...

1967

ЮНАКАМ СОРОК ПЕРШОГО

У мовах всіх замало слів,
Щоб тих достойно оспівати,
Хто з випускних шкільних балів
Йшов добровольцем у солдати.

Вогонь стрічав їх, землетрус,
Пожари, засідки зловісні...
Їм першим іспитом у вуз
Став іспит вірності Вітчизні.

Вони складали іспит свій,
Презривши смерть на ратнім полі,
З батьками поряд йшли на бій
В ім'я життя своєї долі.

О, я не раз вклонявся вам,
Відвазі вашій, вашій славі,

Своїм безвусим ще братам,
Які мужніли у заграві.

І вже за пасмами Карпат
Стрїчав я вас на Балатоні:
Йшов не юнак — ішов солдат,
Якому бій засніжив скроні,

Якого мста вела в Берлін,
Він суд спішив вершити правий —
Суддя, герой, громадянин
І син великої держави.

Хіба забути можна їх?
Ні!
Гріх ту юність забувати,
Яка з вечірок випускних
Йшла добровільно у солдати.

1967

ДРУЖИНІ

Скосили літо косарі
І склали на лугах
В копиці — спалахи зорі,
Медів духмянний пах,
І лугових ромашок плин,
І шовк хвилястих трав,
І розграй росяних перлин,
Ще й багрянці заграв,
І синє диво вечорів,
І барви всіх зірниць,
Веселу пісню косарів
І журну — молодиць...

У суміші пахучих трав,
Вітрів і теплих злив
Зітхає пісня, котру склав,
Коли тебе зустрів.

1967

СИВЕРКО

Вночі дощі такі тягучі,
Такі однаково нудні,
А на світанні рвуться тучі,
Зоря розбризкує вогні.
І загоряються діброви,
Аж листя іскрами летить.
Вже під лісами стільки крові,
Що можна й сиверка втопить.
А він гребеться в тій пожежі,
В плачах лісів, у смутку нив,
Де в березневому безмежжі
Він любку-зимку загубив.
Тепер озвалася...
Він чує.
І в дикій радості своїй
Її повернення святкує,
Злотаву постіль стеле їй.

1967

ОСТАННІЙ ВІРШ

Проїшли літа,
а я ще заздрю й досі,
Хоч мертвим заздрити,
я знаю, грішно так...

Мені він часто сниться
між матросів —
Вродливий, зачарований моряк.

Стоїть він, бачу,
не на рампі-висі,
На тлі прихильників,—
поетів, поетес,—
А на краю Вітчизни,
там, на мисі,
Де ніч і день палає Херсонес,
Де голод, втома,
рани і невдачі
На землю кинули
звитяжців штурмових.

А він стоїть,
благословенний наче,
І зве своїм останнім віршем їх.
Палає камінь
і згора на порох.
Від мін парув
і кипить прибій...
Лиш не скорив
бійців натхненних ворог,
Які за віршем ринули у бій.

1967

НАД КРАТЕРОМ

Стою над кратером,
Де здобувають камінь,
Де чорний лабрадор,
Прихований віками,
Зберіг таємних ліній візерунки
І світостворення пекучі поцілунки.

Стою над кратером...
Внизу шаліють бурі,
Там брили падають
І дивні амбразури
Каменярі вирубують в стіні,
А з каменю джерела б'ють на дні.

І не вщухає
Шум важкої праці:
Ждуть камінь той
На помники, палаци,
О, лабрадор смугастий у ціні...
Й над кратером подумалось мені:

А чи не так
Колись на Україні
Наш Каменяр
Здобув слова нетлінні,
Що довше каменю служитимуть вікам, —
Пророцтво й пам'ятник усім каменярам!..

1967

* *
*

Помітив я, що перед бурею,
В передчутті навал, негод,
Провівши радості зажурою,
Стає суворішим народ.

І в тій суворості чіткішою
Краса видніється стократ —
Так передгрозя красне тишею
І пильним спокоєм солдат.

Так і народ на ріднім лоні
Жде, побратавшись, грізну мить,—
Перед очима мільонів
Лиш образ матері стоїть.

1967

* *
*

Людина прагне до щастя
Одвічно,
Як ріки в долини,
Платила життям своїм часто
За щастя манливі перлини.
Та люди — за щастям мисливці —
Крізь пущі життя гасали,
І крихітку щастя щасливці
Від інших людей ховали.
А з горя людського колос
Повнився гнівом поволі,
Полинув планетою голос
На хмарнім її видноколі.
Ленін гукав і пророчив:
«Щастя — трудящих право!
Не знайдеш його серед ночі».
Зорі, світить яскраво!
Так починалось щастя —
Щастя людиною жити.
Його вже нікому не вдасться
У наших серцях заглушити.
Не вдасться вогнем чи офірою,
Напалмом, з гармат,
з кулеметів.
Воно стало нашою вірою —
Щастя трудящих планети!

1967

Нам снилися в загравах громовиць
Зачаті нами в Жовтні покоління.

До них простерши руки і серця,
Душею Леніна спрямовані в грудище,
Ми, піт і кров стираючи з лица,
До мрії йшли,
Всесильні, невсипущі.

З якої ми пробились далини!
Які презріли труднощі і втому!
Наш стяг несуть онуки і сини —
Вся сіль землі і щастя наше в тому!

1967

* *
*

Уклін вам, гори на ясі!
Позвало серце мандрувати.
Іду!
А в хмарища лісів
Вплітають райдугу Карпати.

А на садах перлини злив,
Що блискавиці накресали,
І білі крила
Сніжних див
Простерли в небо перевали.

А он по схилах стрічки рік,
Немов розвітрені на бурі,—
Біжить, кипить і гра потік
На флейті, скрипці
Та бандурі.

Мов диригент на висоті,
Хитка смерека на вершині,
Для неї ноти золоті
Розкрили ниви
По долині.

1967

ЛОЛО

Ти пам'ятаєш, Лоло,
Як вночі
В горах під зливою
Шукали ми оселі,
А на Ельбрусі грім кував мечі
Із блискавиць
І пробував на скелі.
І кожен спалах ночі дарував
Лише на мить
Мені краси видіння,
А я душею в ніченьки благав
Не блискавиць —
Повільного горіння.
Та натомилися у горах ковалі,
В ущелини попадали спочити.
Над їхнім сном
Знялися журавлі,
Немов світання перші самоцвіти.
І відступила темрява...
А ти
Дощинками іскрилася, сіяла,
В очах твоїх блакиття висоти
Всміхалося, запрошувало, ждало.
На поклик твій пішов я по траві.
Над нами віття, птиці веснували,

А з вій твоїх дві краплі дощові,
Як вічний дар,
Мені на серце впали...
Вже скільки літ минуло,
А мені,
Як тільки грім
Ударить в степ широкий,
Дощинки вій твоїх
Не вдалині —
В душі сурмлять,
Немов гірські потоки.

1967

* *
*
* *

І тиша мудрості,
І спокій дозрівання,
І золотаві пасма сивини,
І крізь тумани теплового світання
Прощання журавлине з далини —

Ось владна сила вічного тяжіння,
Що все верта до рідної землі...
Достиглі яблука зарядами насіння
Посіялись під вітами в ріллі.

1967

МАНДРІВОЧКА

Журливий вальс нагадує і кличе
У дальні юності краї,
Мов спалахом освітлює обличчя
Напівзабутої її...

Журливий вальс...
І хто його і звідки
Заніс туди, на безмір степовий!
Чи воїни, що грали у сусідки,—
Будьоннівці, збираючись на бій!
А може, ті матроси,
Що вертали
В розчухнутих теплушках по війні,
На полустанку щастя обіцяли
Тоді голодній нашій стороні...

Журливий вальс...
З-за лугу, десь з-за річки,
Приплив до хати тихим ручаєм...
Мов ластівки, злетіли дві косички
У донечки моєї над плечем.

Танцюй, танцюй...
Музика випадковий
Мене стривожив, журами позвав
За далину осінньої діброви,
За широчінь золочених отав.

Танцюй, танцюй...
— Чому сумуєш, тату?..—
Хіба тобі, малесенькій, знаття,
Що пам'ять серця вічна і крилата
І не складає крила все життя.

Танцюй, танцюй...
В косичках чорнобривці...
Я їй колись приносити любив...
Спасибі ж гармоністу-несподівці,
Який мене в мандрівочку зводив.

1967

ДОЩ ПРОЙШОВ

(З П. Хузагяя)

А дощ пройшов. На килим трав
Насипав росних див.
Я б цілий день в бору блукав
І тишу серцем пив.

Повітря трепетна блакить,
Дух меду і вина...
Хоч мрія до зірок летить,
Однак вона земна.

Там, у манливій далині,
У зоряній імлі,
Не позабулися б мені
Всі радощі землі.

І заступити дальній світ
У пам'яті б не зміг —
І цей ось бір, і росний квіт,
І трав'яний моріг...

А дощ пройшов... Красо моя!
Хай тиша, буревій —
Усе земне приймаю я,
Бо я і сам такий.

1968

* *
*

Якщо я забуду твої заповіти,
Туманом чужої омани повитий,
Якщо обрубую я спогадів віти,

Якщо розучуся в майбутнє зоріти, —
Карай мене, мати,
Карай!

Якщо не зумію в путі відрізнити
Якесь пустоцвіття від колоса жита,
Натхненного майстра від паразита,
Холодне каміння від самоцвіту, —
Карай мене, мати,
Карай!

Якщо мене будуть цуратися діти,
Якщо розучуся я вірно дружити
І сад побратимства душею ряснити,
Якщо не зумію тебе захистити, —
Карай мене, мати,
Карай!

1968

НАД КОЛИСКОЮ ОНУКА

Дай йому, доле,
На плечі
Трудної ноші,
Дай, доле, на серце
Друзів хороших.
А в серце хлюпни
Пісень водограї,
Під ноги стели
Дороги безкраї.
Дай йому, доле,
Навічно
Любов України,
Дай, доле, у мандри

Дум материних,
Звершень хоробрих,
Як сонечко, щирих,
А темної ночі —
Зрячої віри.
Дай йому, доле,
В роботі
Невтомнії руки,
Дай, доле, в діяння
Натхнення і муки,
Аби зрозумів,
Як нелегко творити,
Аби він здобує
Умів боронити.

1968

* *
*

Вже соняхи цвітуть,
Уже вершина літа,
Уже буває смутком оповита
На захід сонця серпня далина.

І пташенята вже
Навчилися літати,
І радість льоту у блакитні шати
На різні голоси виспівують вони.

Вже пізні яблука
Забаїли рум'яни,
Вже холодніші досвітків тумани
Блукають по отавах і стерні.

Вже соняхи цвітуть,
Уже скиртують літо,
Уже млинар ладнає жорна й сито,
А пасічник святкує медозбір.

Уже загадано
Весілля на обжинки,
Уже смаглявка палко з-під хустинки,
Соромлячись, на хлопців погляда.

Уже по клубах звечора музики
Наладжують свої баяни, смики,
Бо скоро їм роботи — лиш встигай!..

Та вже і я
Іду з вершини літа,
Бо, полуднем душа моя зігріта,
До сонця тягнеться, як сонях золотий.

1968

* *
*

Ленін...

Жовтень...

Життя!

Благословенні почуття,
Що обнялися в кожному слові,—
Джерела нашого буття
І знак священної любові.

І поміж тих великих слів,
Які нам вічно шанувати,
Від колискових перших див —

Аж до останніх сивих днів —
Благословенне слово «мати».

Благословенні почуття,
Що обнялися в тому слові,—
Джерела нашого життя
І знак найвищої любові.

І я люблю.

Люблю як син,
Своїм життям благословляю
Степи України, злет вершин,
Морів і рік блакитний плин
І даль її в степах безкраю.

Її легенди вікові,
Пісні, проспівані сьогодні,
І думи, мудрістю живі,
І поривання благородні.

Люблю я руки чарівні,
Могутні, в праці владні,
Простягнуті навстріч весні,
Неопалимі у вогні,
Коли ж з мечем — нещадні.

Люблю її ясне чоло,
Вінок — братерства квіти,
Її гостинності тепло,
На грудях вічності зело
І погляд гордовитий.

1968

Читаю Блока вечорами,
І постає все, як було:
Зоря над дикими степами
Багрить Русі ясне чоло.

І над чолом, протерши крила,
Кружляє ворон воєн, бід.
А Русь, могутня і безсила,
Себе не знає ще як слід.

Вона, багата і убога,
На поклик вставши з-під рядна,
Давно не вірячи у бога,
На нього хреститься вона.

Та Русь скривавлена на Лені,
Проклявши бога і царят,
В душі несе надію — Ленін,—
Не оглядаючись назад.

І навхрест, наче кушаками,
Пов'язана блакиттю рік,
Вона могутніми руками
Вхопилась за двадцятий вік.

У неї очі невсипущі,
В яких горять надія й страх,
Вдивляються тривожно з пущі
На не вторований ще шлях.

І не смиренна, а завзята,
У хмарищах лісів, борів
Тасмно гострить гнів булата
І цілить в груди упирів.

Та страх її не поневолять:
Вже б'ють на сполох дзвони веж...
Виходить Русь на ратне поле
З чолом, багряним від пожеж...

1968

ДУБИ

Дуби вечірні — хмарочоси —
Над дрібноліссям височать.
На їхніх кронах, наче роси,
Вінки галактики тремтять.

То не вінки, не срібні птахи —
Дуби із смушкових сузір
Нагнули в космосі папахи,
Немов котовці, набакир.

1968

ТІНЬ

Вечірня тінь — на синій сніг.
Це ти стоїш, я знаю.
Колись тебе я переміг,
Та й досі ще страждаю.

Колись тебе я не добив,
Бо ти лежав розп'ятий,
Своїми дітками молив,
Поклявсь не воювати.

Твоїх малих синів і донь
Я не скопив картеччю,

Тебе не кинув у вогонь
В твої ж пекельні печі.

В душі зборов я гнів, і грім,
І спрагу помсти, й муку,
Лиш чорним прапором твоїм
Утер з чобіт пилюку.

Та мучилась душа моя,
Від втоми руки нили,
Коли трудився дома я
На згарищах-могилах.

І не влягався в серці щем,
Топив в надії біль я,
Коли удовиним плачем
Печалилось весілля.

Все перемиг я, все я зміг,
Згорнув печаль безкраю...
Вечірня тінь — на синій сніг.
Це ти стоїш, я знаю.

Одягся, бачу, і хрести
Поначіпляв на груди,
І знов на Волгу зриш ти
З усмішкою Іуди.

Коли ж постелеться пільма
І стихне спів дівочий,
Ти в сон мій лізеш крадькома
І будиш серед ночі.

Ти б'єш у давній барабан,
Як чоботом на клавіш,
І на рубцях моїх же ран
Фашистський шабаш правиш.

І я хапаюся за меч:
— Пильнуйте,— кличу,— люди! —
А нерозстріляна картеч
Бентежить мої груди.

Її не випустив в боях
В твоє гніздо зловісне,
І мста, яку приборкав я,
На серце знову тисне...

Тож не гніви безумно,
Згннь,
Боржник мій вічний —
Чорна тінь!

1969

* *
*

Цвіте мій сад,
І меж йому немає,
У білім мареві вимріює плоди,
Неначе тихі лебедині зграї
З усіх земель злетілися сюди.

Злетілися,
Та не складають крила,
Ось-ось змахнуть — і далі, у політ.
І напина весна свої вітрила
Над білокриллям яблуневих віт.

Цвіте мій сад,
Його діди заклали.
Корінням глибоко
у рідну землю вріс.

Його батькам моїм заповідали,
І ми на вірність саду поклялись.

Квітує сад.
Давно загоїв рани,
Та пам'ятає болі лихоліть,
І розпростер на воїнські кургани,
Як реквієм, свою квітучу віть.

Цвіте мій сад,
І розмахнувся нині,
І провіщає золото плодів,
Бо й піонер у білій сорочині
Ще деревце сьогодні посадив.

1969

ВНОЧІ

Рип-рип,
Рип-рип
Десь вдалині...
Невже ж то диво сталося?!
Тому ж то звечора мені
Її лице ввижалось.

Рип-рип,
Рип-рип —
Все ближче спів,
Неначе грають скрипки.
І я, завмерши, прикипів
До місячної шибки.

Рип-рип,
Рип-рип —
Іде вона

Під білими ялинами,
В наметах тоне, вирина,
Іскриться сніг перлинами.

Рип-рип,
Рип-рип
Вже під вікном,
От-от вона постукає,
Маха рукою, мов крилом,
І на морозець хукає.

Рип-рип...
А шаль її весна
Всю квітами обсинала.
Рип-рип,
Рип-рип...
Куди вона,
Куди вона прорипала?..

1969

* *
*

Степовик не дивиться під ноги —
Тільки в даль, навкруг йому відкрито,
І тому, долаючи тривоги,
Голову несе він гордовито.

Не навчала змалку степовичка:
«Сину, ти у полі не спіткнися...»
В матерів у наших інша звичка:
«Далі всіх за обрії дивися!»

І від того в нього гострі очі,
Горда постать і душа широка,

Страх її віде не потолочить
І сльоза не затуманить ока.

А хода, як в оленя, у нього,
Смагли руки — дружні дві сестриці.
Окрім праці, він не знає бога,
Уклоняється лиш колосу пшениці.

Гордий він і щедрістю своєю —
Скільки хліба викохав людині!..
Може, й справді, брат він Прометею
Не в легенді — нині!

1969

МАЛЮНОК

Приніс маленький мій Максим
Малюнок новорічний.
Все змалював він голубим,
Лиш Дід-Мороз одвічний
Здіймав червоний прапорець
Вгорі над хлопчиками.
Дитини чесний олівець
Старанно вивів маму,
І в небо птицю запустив,
І шлях провів у далі,
А в центрі зірку примостив
В блакитному овалі.

Художнику маленький мій,
Спасибі за старання!
В твоїй картинці голубій
Читаю всі бажання.
І дорогі вони мені

І всій моїй країні —
Шляхи новітні вдалині,
І зірка на вершині,
І сяйво гордих прапорів
Великої родини,
І радість наших матерів,
І щастя Батьківщини!

1969

ВУЛИЦЯ ВАСИЛЯ КУЧЕРА У СЕВАСТОПОЛІ

Від самого моря
Блакиттю, прибоюми
Починається вулиця Кучера.
З обелісками над героями,
Вербами засмучена.
Бліндажі ще видніються свідками
Днів славетної оборони...
Юна пагінь горить лелітками
На обпалених кронах.
Тут з піхотою він,
З матросами, —
Молоденький наш Кучер Вася —
Під фугасними лютими грозами
Севастополю присягався.
Прямо з моря, з прибою,
З блискавки
Починається його вулиця,
Де над білими обелісками
Молоденька тополька журиться.

1969

* *
*

Пригорщ землі, пригорщ землі,
Пригорщ землі степової —
Скиба насущного на столі,
Пам'ять моя про героїв.

Пригорщ землі, пригорщ землі —
Квітка моя і колос,
Прадідів буйних моїх жалі,
Рідної матері голос.

Пригорщ землі, пригорщ землі —
Крапля степів України,
Іскра Тарасова в чорній імлі,
Радість моєї дитини.

Пригорщ землі, пригорщ землі,
Не вбита залізом у герці,
Яка ж невеличка ти на ріллі,
Яка ж ти велика на серці!

1969

ПЕРЕД КАРТИНАМИ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ

1. Нагадування

Ой там, де ниви в боях горіли,
Де плугатар загоїв рани,
Як вічний нагад стоять могили,
Як засторога — в степах кургани,
В степах кургани.

Ой там, де обрій гойдає літо,
Де простирає блакитні крила,
Стоять як нагад над цілим світом
І як тривога — ячать могили,
В степах могили.

2. Вдови

Не долюбили, а відстраждали...
Глибокі зморшки — вдовині риски.
На ратнім полі пшениці жали,
Волошки клали на обеліски.
Волошки клали
І горювали...
Чи тут не їхні заночували?

Не дочекались, а досі ждється.
На білих кофтах зів'яли квіти,
І мовчки тужить вдовине серце,
Стомились очі на шлях зоріти,
На шлях дивитись
І ждати, ждати:
Коли ж то прийдуть з боїв солдати?

3. Весілля

Бубон будить громовиці,
Крешуть радість скрипалі.
Нареченої сестриці
Не торкаються землі —
В таночку, в таночку
Повели коханочку.
Білі рученьки — мов крила,
Наче райдуга — вінки...
Якщо вірно полюбила —
Веселися залюбки!

В таночку, в таночку
Горне він коханочку.
Пісня долю провіщає:
Буде щастя молодим!
А один скрипаль не грає,
Карим поглядом смутним
В таночку, в таночку
Проводжа коханочку.

1969

ЛІТО

Питає у неба земля:
«Чи ти будеш моїм оборонцем?»
І зелені руки тополь
Простягає до сонця.

Небосхилам немов промовля:
«Адже ми нероздільні у світі...»
І у відповідь небо їй
Наливає у ріки блакиті.

І земля підносить увись
Чашу літа: «За долю щасливу!»
І у відповідь небо їй
Бризка лагідну зливу.

Посилає земля пісні:
«Чи ти чуєш мій голос?»
І у відповідь небо їй
Сипле золото в колос.

1969

* *
*

Я вже весен багато в житті зустрічав
І закоханий в кожду з надією щирою —
В буйність рік
І пробудження трав,
В журавлине повернення з вирію.
І щоразу на крилах квітучих садів,
Обганяючи птиць у високому промені,
Я до юності милої в гості летів,
Що спливла десь за повинню.
І у росах далеких
Юнацьких долин
Обнімав побратимів своїх незабутніх,
Котрі мрію і долю — усі, як один, —
Дарували зіркам п'ятикутним,
Котрі казку творили на кручах Дніпра —
Юність їхня жива ще, дивися! —
Знають їх і Турксиб, і Магнітна гора,
І дороги хоробрих дивізій...
Б'є у дзвони зелені бентежна весна,
Напивається сили з безодні.
Дорога мені юність
Не тільки у снах,
Бо жива вона в юних сьогодні.
Може, роби не ті
І масштаби не ті,
Може, більше знання і уміння,
Але юні моєї широкі путі
Стелять далі весни покоління.

1969

БІЛЯ СТЕПОВОГО БАГАТТЯ

Мов здіблені коні,
На заході сонця хмари —
Летять над степами
Козацької слави
В пожари.

Димами дороги
Послались до моря Азова,
Туди, де край степу
Сріблястий Сиван —
Мов підкова.

І чути, як чайка
Від самого Лугу
До Криму
Ячить свою тугу
В путі козаку-побратиму:

«Не край мого серця,
А дай мені краще пораду,
Як гнів свій донести
За море, до стін
Царєграду.

Там батько,
Там брат мій закутий в кайдани.
Мені аж з-за моря
Болять їхні
Рани...»

Пливуть, мов байдаки,
По небу вечірньому хмари,
Палають за морем
Козацької помсти
Пожари.

Лікнеп, комнезами,
Дніпрогеси, Магнітки, Донбас,
Перший рейс крижаними морями
І польоти, що славили нас.
Твій літопис гортаю... Пустелі
Потопають в садах Фергани...
Сурми грають — юнак у шинелі
Знов на трудних дорогах війни.
Скільки їх!
Не злічити героїв!
Скільки подвигів, скільки звитяг!
Гнів священний відвагу потроїв
В комсомольських юнацьких серцях.
Слава ж тим, що вернулись з походу,
І всім тим, хто у битві поліг,
Слава тим, хто на щастя народу
На руїнах печаль переміг.
Я гортаю літопис і вірю,
Оглядаючи завтрашню путь:
Комсомольським ім'ям ще сузір'я,
І міста, і моря назовуть.
Комсомольці, мої соколята,
Юнь, що світу снаги надає,
Ти любов'ю народу крилата,
Вірність Леніну — серце твоє!

1969

ЛИСТ НА ВОЛГУ

Десь за курганами, степами,
Над схилами Дівочих гір
Шумить столітніми вітрами
Вже вікодавній руський бір.

Він грім зелений котить в бурі,
То поринає в тихі сні,
То думу думає в зажурі
Про Стеньки Разіна човни.

А то засвітить дивні свічі,
Як-з Волги сонце устає,
А то зірок вночі накличе
На буйне гривище своє.

Таким мені він сниться й досі...
А там, над Волгою, село
І сива жінка на порозі...
О, як давно це все було!

Тоді терзала Україну
Навала, чорна, хижа, зла,
Мою дочку, малу, єдину,
До вас негода занесла.

І ви, шановна Левантино,
Солдатка жалібна в біді,
За мужем в бій провівши сина,
Пригріли дівчинку тоді.

Спасибі, сестро, вам, спасибі
За всі нехитрі кулеші,
За щедрість серця на безхліб'ї,
За щирість руської душі;

За погляд ваш такий ласкавий,
Що й досі в доньчиних очах,
За ті гриби, солодкі трави,
Які збрали у борах;

За всі пісні, що наспівали,
Що, наче Волга, розлились,
За ті літа, що провіщали
У казці лагідній колись...

1969

* *
*

Коли летять знамена наші
На бурях радісних пісень
І піднімають люди чапї
За славнозвісний в світі депь,
Коли на святї урочисто
Наш вік майбутні зустріча,—
Згадаймо перших комуністів —
Звитяжців, друзів Ілліча,
Які в ім'я твоеї долї
Кували праведні мечі,
Смерть прокляли на грізнім полі,
Віків грядущих сівачі.
Вони в серця ввібрали щиро
Знамен червоних первоцвіт
І непохитну в битвах віру
Лишили нам як заповіт!

1969

НЕРІС

Теше Неріс
Чорний камінь
Під мостами,

По гаях вона воркує
З валунами,
Накида на древні замки
Петлі сині,
Мов полотна,
Стеле плавні
На долині.
По млинах
Вона гуляє
З млинарями,
Крутить жорна,
Що гримлять громами.
А як змеркнуть
Спалахи рум'яні,
В надвечір'ї шаль снує
З туманів.
Запліта в косу
Разки зірчасті,
Мов красуня
У литовській казці.
Сплесне тихо
Тричі у долоні
І приспить човни всі
На припоні.
На порогах
Переміє блешні
І погасить вікна
Прибережні.
І тоді всі діти
Того краю
У казках про Неріс
Засинають...

1969

СЛЬОЗА

Пора в дорогу...
Далина
Спахнула стрічкою світання...
Бокал литовського вина
Ще раз наповнила вона
По самі вінця на прощання.

Нехай мені дарує шлях,
Що я затримавсь на хвилинку,—
Помітив в жінчиних очах
Я несподівану росинку.
Хто я тобі? Заїжджий гість...
Хто я для тебе? Подорожній...
— Ти як землі тієї вість,
Куди літають сни тривожні...
На Запоріжжі спить литвин —
Моєї юності відрода...
Під обеліском не один...
Поліг героєм Дніпрограда...
І підняла бокал вона,
Промінням вранішнім зігрітий:
Хай вічно кличе далина!..
Бокал литовського вина...
А як ті сльози осушити?

1969

ПОСТРІЛ

(З К. Каладзе)

Син народився!
Син народився!
І гримнув пістолет.

Той постріл горам сповістив,
Що в світ прийшов поет.

Здавалося, легкий димок
Звивався круг ствола,
А я обняти вже хотів
Ввесь світ добра і зла.

Але пістоль уже остиг,
Коли розтанув дим,
Мене лякає на тахті
Він холодком своїм.

Невже той постріл сповіщав
Лиш іскру золоту?..
Хвилина з громом пополам
Десь зникла на льоту.

Коли б побачити я міг
Ізнов салютний дим!
Та пролетіло все життя
Тим пострілом одним.

1969

ЛИСТ РОМЕНІ ГРЕНЕНБЕРГ

Газетний лист —
Січневий номер «Правды» —
Повідав нам
Історію печальну
І горду повість
Про твоїх батьків,
І про листи до них
Ромен Роллана,

І про життя,
Роменочко, твоє...
Благословен,
Хто в серці молодому
Зберіг навічно
Батьківську відвагу,
Відвагу, мужність,
Мрії широчінь,
Хто не забув
Опалені вогнями
Дороги їхні
І вперед пішов...

Читав я повість,
Славну і печальну,
Про подвиги Сергія
Із Смоленська
І дівчини латиської Олени,
Які себе прославили в бою,
Які на честь великого Роллана
Роменою дівчатко нарекли.

Подружжю мріялось колись
В своєму домі
Великого ф'ранцуза пригостити
І повести по рідній стороні —
З усіх лугів,
З усіх дібров Вітчизни
Зібрати квіти
Гостю на букет.

Та не судилось
Збутись їхній мрії,
Хоча й пройшли вони
Усі луги, діброви
І кров'ю власною

Увічнені на них,
Хоч донесли
У спадщину Ромені
Листи і фото ті,
Що їх прислав Роллан...

Пишу тобі, Ромено, з України,
Де батько твій
Колись служив в полку...
І, може, наші квіти придорожні
Йому тоді дайбожили услід,
І, може, наші маки і гвоздики
В букеті дивному
Ввижались не раз.

Пишу тобі
І над листом душею
Я шепочу високі побажання,
Що заповів тобі
Колись Ромен Роллан,
І до Парижа зичу я мандрівки,
Щоб на могилу славного француза
Поклала ти
Невручений букет.

А перед тим
Як рушити в дорогу,
Ти батьківську Смоленщину відвідай,
І материнську Латвію пройди,
І не забудь вернути на Україну,
Аби в букет натхненному Роллану
Нарвати квітів
Із моїх долин.

1969

ВЕРЕСЕНЬ

Час достиглих плодів,
Час прозорості грон,
Перших смутків садів —
Золотіючих крон.
Час далеких громів
І далеких зірниць,
Час щедротних столів,
Доброти молодниць.
Час росистих отав,
Голосистих весіль,
Підрахунків — що взяв
Ти з перейдених піль.
Час крилатих прощань
І рахманних степів,
Час нових сподівань
І пісень сівачів.
Час печальних озер
І байдужості трав...
Чому саме тепер
Я про осінь згадав?
Час обтяжених віт
І натомлених кіс...
В отакий мене світ
Колись бусол приніс...

1970

КАЗАВ КОЛИСЬ НАЗИМ ХІКМЕТ

Колись мені казав Назим Хікмет,
Вглядаючись на Задніпров'я з кручі:
«О, Київ ваш натхненний,
як поет,

Безсмертний,
мудрий,
віжний і жагучий...»

А певно так...
Не помиливсь Назим...
Які легенди Київ склав народу,
Які пісні злітаються над ним,
Які балади він приніс з походу!
Яку поему він здавен почав,
І меч, і кельму з лірою збратавши.
На древніх строфах — відблиски заграв
І перші борозни на випаленій паші.
Рече поему Київ сотні літ,
Римує білий камінь із садами.
Благословля майстрів недремних літ
І розкрива у світ в надії брами.
Злились в поемі —

юність, давнина

І слави стяги,
і печальні втрати...

А він главу новітню починав,
Щоб еру Леніна
достойно оспівати.

Простерлась на курганах та глава,
На степовій рівнині

за рікою —

В рядки лягли квартали,
не слова,

Вогні біля дніпровського прибою.

А він, натхненний,

пише,

пише знов

Залізом,

склом,

трояндами,

садами,

День невтоми творця —
Будівничого долі людської.

Славтись, сталь і троянда,
Бетон і сади,
Мисль глибока,
Налите колосся.
Славтись, юності подих
І перші плоди,
Слався все,
Що з добром обнялося!

2

Вдивляюся в тебе, грядущий...
Ти крила протер

у політ!

Нові магістралі крізь пущі,
Сибірських вогнів первоцвіт —
Усе під крилом твоїм буде —
І щедрі поля, і сади,
Як лебеді, білі споруди,
Кварталів майбутніх ряди.
Усе під крилом твоїм,

вірю,

За волею праці зросте —
Від рік буйногрових Паміру
По гроно Карпат золоте.
Добро під крилом твоїм бачу,—
В накресленнях диво узрів,
Бо вірю в подвижницьку вдачу
Натхненних в ділах трударів.
Вдивляюсь в майбутнє країни,
Надії в душі не таю,—
Я вірю в могуття людини,
Що любить Вітчизну свою!

1970

* *
*

Перед дорогою
 сідаймо за столи:
Так споконвіку трударям годиться.
Згадаємо усе, що ми пройшли,
Приміримось до того, що нам сниться.

Благословенна ця священна мить
Початку й звершень,
 зустрічі й розлуки!
На стіл, до хліба руки покладіть,
Робочі, чесні і всесильні руки.

Їх цілували сонце і вітри,
Їх обпікали півночі морози,
Вони здіймали вище прапори,
Коли ми чули ворога погрози.

Ці чудодійні руки все змогли —
В пустелі сад,
 міста творили в пущі,
Вони — мов крила наших душ були,
Вони простерті й нині у грядуще.

А хто там перший?!
 Пісню починай
Таку, щоб в ній
 гриміла наша сила,
Таку широку, як наш отчий край,
Таку, щоб Леніним нас в путь благословила!

1970

* *
*

Прийди до мене, тихий вечір,
На серце руку поклади,
Скликай літа мої на віче
І суди.

Суди безжалісно, та чесно, —
За все у відповіді я, —
Душа у мене не протезна —
Жива, моя.

Жива душа моя, єдина.
Я не носив у ній сміття,
Її дала мені Україна
На все життя.

На все життя, на всі турботи,
На вірність, а не манівці,
На ній немає позолоти,
А рубці.

Рубці — як зарубки, як дати
Всіх перемог, шукань, і втрат,
І цвіт садів, і гнів відплати,
Бо я солдат.

Прийди ж до мене, тихий вечір...

1970

З КНИГИ МАНДРІВОК

1

Як проспівати тобі, Україно,
Довгі дороги сходивши в садах?

Мудрість народу, як корінь,— в глибинах,
Подвиг, як віти,— завжди на очах.

Що я промовлю тобі, кароока,
Коли Придніпров'ям заграва буя?
Біля мартенів, в сталевих потоках
Душа пламеніє гаряча твоя.

Що я промовлю тобі, моя мила,
Коли на красу твою дивну дивлюсь?
Райдуги серця свого простелила
Ти на Смоленщину, на Білорусь.

2

Кораблі прощаються, як люди,—
Сум сирени, сльози з якорів...
Хвилі бухти рідної — прелюди
Дальніх океанів і морів —
Проведуть до стрічки небокраю,
За кормою стихаються вони,
І крилом чайним помагає
Наостанок берег з даліни.
Кораблі, як люди, у розстанні
Оглядаються на рідний дім,
У негоду, в штормах океанів
Снять, як люди, берегом своїм.

3

На скелях Хортиці ранкові сплять тумани...
А може, то не влігся битви дим,
А може, рушником козак бинтує рани,
Схилившись над братом кошовим?

А може, то на Хортиці хустини
Здавен біліють десь поміж споруд —

Хустки дівчаток нашої країни,
Що першими прийшли на Дніпробуд?

А може, то багаття піонери
Розклали там, зібравшись на зліт?
А може, то димлять іще кар'єри,
З яких на греблю брали ми граніт?..

На скелях Хортиці ранкові сплять тумани...

4

Сказав узбек в своїй оселі,
Мені даруючи плоди:
— Зло оберта сади в пустелі,
Добро ж — пустелі у сади.
І показав мені рукою
В блакить вікна — удалину,
Розкривши мудрістю ясною
Добро братерства — Фергану...

5

То не кам'яна баба на скіфській могилі,
То стоїть степовичка у хусточці білій.
Поглядає вона вдалину з-під долоні,
На східсопця, де хмари, мов коні червоні,
Де лебідки біліють на синім лимані,
Де легенди степів випливають з туманів
І де соняхи злотов своїм гордовиті,
Наче й справді вони найбагатші на світі...
То не кам'яна баба на скіфській могилі,
То стоїть степовичка у хусточці білій.

Задивилась, як простір простер свої крила,
Від краси степової на мить скам'яніла.

6

Креше над морем гроза гарпуни,
По обрїю грима громами,
І тонуть в безодні гримучїй вони,
Освістані зверху вітрами.
І знову громи, блискавиці...
Дарма!
Безсилі розхлюпати море,
І в'яне, знемігши в змаганні, пїтьма,—
Вмивається небо прозоре.

Вже й вітру немає і слїду пїтьми,
Лиш гнївно на гребнях прибою
Викочує море на берег громи,
Накидані з неба грозою.

7

На лобі людини — говорять таджики —
Відбилась історія краю навіки...
Я слухаю мудрість і їй не перечу,—
Минувшину бачу в обличчях старечих,
Жалюючи древніх дідів і бабусь.
Коли ж я в обличчя юнацькї дивлюсь,
Радію, бо правду говорять таджики:
Відбилося щастя їх краю навіки.

8

На побачення з тобою
Я прийшов вже з сивиною,
Натрудившись на роздоллі
І за трьох поївши солі.

Хто помірить всі дороги?
Не втомились мої ноги,

Не обходив бурі, герцю,—
Не зів'яло моє серце.

Були шторми, були штилі,
Падав чайкою у хвилі,
Та тобі клянуся тричі:
Не стогнав я, не кигичив!

Я бував, як ти, суворим,
Аж кипіли хвилі-гори.
Соңцем я бував залитий,
Та, як ти,—
завжди відкритий.

9

Багряно жовтеңь у Карпати
Вже прапори несе з долин.
І по гірських кострищах знати,
Як він прямує до вершин.

І вже загір'я фіалкові
Даліють хвилями кудись.
На небі різьблені, в обнови
Шпилі націлились увись.

Круг них тумани лебедіють —
Лебідки пух, лебідки плин...
А літо, справдивши надії,
Вляглось в долині на спочин.

Йому лиш хвилька супокою
Між золотих осінніх шат,
Воно вже снить озиминою
Аж ген за Десну від Карпат.

І простерли свої коси
Поміж росяних лугів.
І на сонячнім порозі
Виряджає діток мати —
Чи у поле до роботи,
Чи з буквариком у путь —
І, просвітлена вся сонцем
І усміхнена від щастя,
Поглядає на дороги,
По яких пішли сини...
Я услід синам дивлюся,
Пісню їм у путь складаю,
От би пісні чари сонця —
Щедрість, вічність і тепло!

1966—1970

СОЮЗ

Глибінь морів моїх,
Безмежність мого поля,
Сузір'їв багряниста височінь...
Яка земля! Яка велика доля!
Які дороги поколінь!

Бурхливість рік моїх,
І росні квіти в лузі,
І сива гордість спігових вершин,
І волошкова даль на виднокрузі,
І сонця вічний плин.

Мої Карпати
І мої Куріли,
Мій океан Північний і Алтай

В одній меті навіки подружили —
Братерства рідний край.

І ленінська згуртованість народів,
Всі перемоги наші —
Тільки з ним!
Сто солов'їв в піснях,
Сто мов в серцях народів —
Під прапором одним!

І вічний наш Союз —
Братерства Батьківщина.
Союз патхнення, праці і звитяг —
Твоя душа,
Твоє життя, людно,
І твій високий стяг!

Глибінь морів моїх,
Безмежність мого поля,
Сузір'їв багрянцста височінь...
Яка земля! Яка велика доля!
Які дороги покоління!

1971

МОЄ СЕРЦЕ В СТЕПАХ

Моє серце в степах
На кургані лежить,
Скільки видно навкруг —
Небосхилів блакить,
І дороги течуть аж до моря кудись,
І орлами над ним розтривожена вись.

Моє серце в степах,
Де могили звитяг,

Де східсонця над ними
Жаріє, мов стяг
Перекопських бригад, комісарів палких,
Що легендами стали на славу живих.

Моє серце в степах,
А під ним в глибині
Шахтарі степові зачинають пісні,
І хоч надрами пісні приглушений плин,
Як джерело, вона вибиває з глибин.

Моє серце в степах
На кургані лежить,
Колос колосу дзвонить
Круг нього щомить,
І така широчінь, і така далина —
На півсвіту, мов дума, простерлась вона.

Моє серце в степах...
Йому чутно крізь даль,
Як кипить і кипить
Над Славутичем сталь.
Там, змагаючи спеку, змагаючи жар,
Владарює вогнем мій земляк-сталевар.

Запоріжжя, як птах,
Там злітає в блакить,
Біля нього в степах
Моє серце лежить...

1971

* *
*

В долинах юності моєї,
Які туманить далина,
У білім платтячку лілеї
Стоїть, і жде, і жде вона.

І жде не рік, не десять років...
В очах довіра не вгаса,
Не постаріла анітрохи,
І та ж до пояса коса;

В руці та ж гілочка зелена,
Якою зве вона здаля,
І по-дитячому до мене
Про щось доросле промовля.

В долипах юності, в долинах —
Чи, може, в пам'яті навік —
Чекає перша і єдина,
Яку я люблюю нарік.

1972

НАКЛЕПНИКАМ

*Відповідь
анонімам з Мюнхена,
які підписалися:
«Ваші земляки»*

Хто ви?..
Перекупки підробок.
Брехня дає копійку вам —
Вкраїни топчете доробок,
Аби продати власний хлам.

Одягши маску оборонця,
Неправди лютої ткачі,
Усе кигичете про сонце,
Як злодій, дієте ж вночі.

Галасії і себелюбці,
Щури архівні і скопці —
Живої пісні душолюбці,
Душі української синці.
Хіба не так?
Питаю знову,
Галасії, у вас про те,
Яку Україні обнови
Щедрот і честі несете?
Та ще й печалитесь, пробі:
— Он те не зроблено і те...—
А руку тиснете неробі,
Що язиком лише мете.
Хіба не так?
Хіба віршами,
Протрухлими, непаче пень,
Не плюєте в священні храми
Братерства, дружби і пісень?
Підступну ви лєте скорботу
На наші ниви золоті,
Ні краплі крові, ані поту
Не дарувавши їм в житті.
Тож в наші радощі і рани
Своїх не суньте ви онуч.
Вас час розвіє, мов тумани
Біля українських гордих круч.

1972

ПРОГУЛЯНКА В ЛІСІ

Все пригадалось...
Низько-низько
Хмар світанкові карнавали,
Три безсоромниці-берізки,
Що нашу нічку підглядали;
І ті гриби, які з травиці
Цікаві стали перед нами,
І ті насмішниці — ті птиці,
Що поговор несли кущами...

Згадалася туману бурка,
Яка пад намч вмить розтала,
І та руда вертлява білка,
Що в нас горіхами жбурляла...

Згадалось, як холодні роси,
Мов насміхаючись, сліпили
І дятла грюки і погрози,
Який над нами бив щосили...

О, ми достойно знесли муки...
Бодай нам знову
Дятла грюки,
Пташиних пліток і погроз,
Бодай іще сліпучих рос,
Бодай стофарбного світання
І сторазового прощання,
Бодай тобі й мені,
Бодай!

1972

* *

*

Забути прагнув я не раз
Дими навал і чорну зграю...
Не держить пам'ять всіх образ,
Але душа не забуває.

Не забуває і болить,
Неначе в ній злились в єдину
Всі рани чорних лихоліть,
Що ворог ніс на Україну.

В лісах зрівняв окопи час,
А поле битви стало гаєм —
Хова рубці земля од нас...
Але душа не забуває.

1972

СЛОВА ПРОЩАННЯ

Пам'яті А. В. Головка

...А може, в ту ніч і шуміли бори
Тривогою,

смутком природи...

Коли умирають великі майстри,

Печаляться цілі народи

Над сином своїм...

І квіти несуть

З лугів, що його породили.

Скорботна і в квітах

остання вже путь...

Над нею ж розправлені крила

Труда і натхнення
Великих майстрів —
Пливуть над живою землею,
Яку він любив,
Яку він зігрів,
Яку називав він своєю.

У крилах простертих —
Його висота,
Великого майстра горіння,
І крилить, і крилить вона у літа
Стрічати нові покоління.

5 грудня 1972 року

* *
*

Не заздрю я,
на злото не молюся,
Не зву богів,
бо сам жену чортів.
Січу лжеця,
над плазуном сміюся,
Аби моє презирство зрозумів.
Люблю красу
і чистотою мрію,
Якщо ж люблю —
то вже до забуття,
Та від мадонн
я геть жену повію,
З підробною усмішкою дитя.
Радію я,
вклоняюсь — не забуду

І душу,
й пензель гордого митця,
Та не прощу
вмальовану отруту
На полотні підступного лжеця.
На добре зерно —
колосом озвуся.
Росиній вірності я морем
відповім,
На щирість — щирістю по обрій
розіллюся,
На зло і кривду
падаю як грім.

1972

БРАТЕРСТВУ ОДА

Скільки вже проспівано пісень
Мовами, серцями всіх народів
Побратимству,
Вірності і згоді.

Скільки об'єднали берегів
Вже мости братерства калинові,
Спільно
Побудовані з любові.

Скільки вже воскресено пустель,
Скільки дружба висіяла квіту
Вірності
На радість всьому світу.

Скільки вже здолала ти доріг,
Леніним згуртована родина,

В звершеннях
Воїстину єдина.

Воїстину
Ти піснею пісень,
Душею стала всіх народів,
І прапорами
Вірності у згоді!

1972

* *
*

З лугів зелених друзі вдаль ідуть,
Лишаючи живим на незабудь
Натхнених літ барвисті самоцвіти,
Яким судилося, мов зіронькам, горіти
Над рідною землею в небесах.

Дивлюсь на них...

і згадую, читаю...

Он та, над Стугоною, пливе по небокраю
І не зліта кудись в захмарну вись,
Мов одірватись далі боячись
Від круч і нив своєї України.

А та, блакитна, он тремтливою сльозою,
Мов зачарована, милується Десною.
О, як любив її одважний гордівник,
О, скільки він їй мудрості прорік,
Що і нащадку вистачить для мислі.

А ще одна стоїть у чистім полі
І сміхом зоряним помножилась в Осколі,
По всій землі і пестить, і карає,

І спалахом тумани пробиває —
Зоря Остапа Вишні з висоти.

Вдивляюся у сині високості...
В Донецький край прийшла зоря у гості,
І з ніжним променем в розбуджені глибини
Летять пісні, іскряться, мов перлини,
Про вічний подвиг праці шахтаря.

А ще дві зірки сяють у зеніті,
Одним вінком любові оповиті,
Бо наспівали щедро для планети
Троянди, й виноград, і сонячні кларнети,
І побратимства ставили мости...

З лугів зелених друзі вдаль ідуть,
Лишаючи живим на незабудь
Свою зорю у небі України.

1972

* *
*

А я за юністю не плачу,—
Хоч в юнь закоханий свою,—
Я крихти в неї не жебрачу,
А їй всю душу віддаю.

Уже й шляхи її далекі,
Вона ж залишила мені
Морських прибоїв вічний клекіт
І маяків своїх вогні.

Подарувала пісню щиру
І двоє крил — як розгорнусь,

Одне сягає до Сибіру,
А друге — аж на Білу Русь.

А ще дала мені навіки,
Щоб я в поезії зберіг
Не згарки душ — серця великі
Братів, ровесників моїх.

1973

* *
*

Чом не гримлять, як грім, балади,
Крилом ледь змахує сонет.
Чи до народної поради
Ще прислухається поет?

Чи заспокоюш і любці
Нодарував себе піїт?
А чи турботи самолюбця
Вже заступили йому світ?

Чи він, вдоволений, не чує,
Як два світи ідуть на прою —
Один зорю згасить мудрує,
А ми — як щит на ту зорю.

Один невіру сіє світом,
Щоб заманити люд в ярмо,
Ми ж перед всесвітом відкрито
Супроти підступів йдемо.

Які бійці, які звитяги!
Поети, чуєте, для них

Здійміть свої високі стяги
Пісень натхненно-бойових.

З джерел народної поради
Черпніть наснаги і — у лет!

Гриміть, гриміть, як грім, балади,
Налийся мужністю, сонет!

1973

НАСТРІЙ

Будують, будують,
Будують люди
З чистою вірою
В завтрашній день,
Ще й садять садочки —
Зелені прелюди
Входин щасливих,
Весільних пісень...

От би меші
Та об землю літами,
Сили б юнацької,
Юності лет,
Знову б напнув
Над Дніпром я з братами
Наш — будівельників —
Перший намет.
І зажило б,
За шуміло щасливо
Біле містечко
В південних степах,
А біля нього

Зростала б, як диво,
Гребля дніпровська —
Розкрилений птах.

От би мені...
І чого це і свідки!..
Ти ж бо щасливий
Загальним добром?
Білі намети,
Прийдіть мені в свідки,
Чайки юнацтва,
Летіть над Дніпром.

От би мені
Товариства завзятих,
Дружби вседайної
Гордих майстрів,
От би мені
Та ізнов будувати
Від тихих світанків
До вечорів...

1973

* *
* *

Буває так спокійно на душі —
Мов вечір стелиться на тихі води,
Постануть в спогадах мої товариші,
Великі дати звершень і походи.

Все значуще встає тоді з глибин —
Відвага, честь і вірність брата:

Краса душевних верховин —
Все, чим земля моя багата.

Та дріб'язок нероб і плазунів
І дармоїдів руки загребуці
В душі моїй раптово будять гнів,
Хоча вони в історії й не суці.

І неспокійно стане на душі,
І знов повторюю я істину відому:
О не прощайте зла, товариші,
В ім'я мети великої, нікому!

1973

КОМІСАРИ

З курних шляхів,
Крізь дим, пожари
В таврійський степ, де ми жили,
В моє дитинство комісари,
Мов з казки витязі, прийшли.

Я чув тоді, як наша мати
Благословення слала їм:
— Щастя вам Крим відвоювати
І повертати в рідний дім...

Я з ними бачився не часто —
На Перекопі йшли бої,
Але крилато і зірчасто
Шолом летів у сни мої.

Життя прожив,
Пройшов пожари,
Туманить згадку владний час,

Але ті перші комісари
Мене навідують не раз —

Горять мені шоломів зорі,
До мене звернуті у сні
Обличчя стомлено-суворі
І очі лагідно-ясні.

1973

СХІДСОНЦЯ

А східсонця там, на лузі,
Усміхнувшись, роси сплять
Тихо, тихо так, що чутно,
Як метелики летять.

І така прозорість всюди,
Що найдальшу видно путь,
Видно, як по небокраю
Любка з любчиком ідуть.

А навкруг меди розлито,
Перемішані з теплом,—
Чуть, як пахнуть сінокоси,
Що далеко за Дніпром.

І легка така стежина,
Наче спущена земля,
Відчуваю, як крізь трави
Корінь з цвітом розмовля.

А у травах по коліна
Дві лелеченьки стоять,
Тихо, тихо так, аж чутно,
Як метелики летять.

1973

— А чом онуків ви своїх
До нас не запросили?..
— ...Не маю, дітоньки, внучат —
Фашисти сина вбили...

1973

РІКИ

Крізь долю кожного народу
Тече ріка —
Дорога в світ,
Рубіж в негоду,
Присяга юнака.
Крізь долю кожної країни
Тече з висот...
А у Башкирії
В долинах
Їх аж шістсот.

Непаче сестри, всі красуні —
Блакиті плин,
Непаче арфи срібнострунні
В краю долин.

Ти придивися, мандрівничий,
В глибоку даль...
То ж не струна —
Блищить на січі
Шаблюки сталь.

Ні, то не арфа — сурма віща
Лежить між гір,
І не туман —
Дим бойовища
Затьмарив шир.

Там постає, мов провіщання,
Юлая тінь,
Там з Агіделі
П'є світання
Джигіта кінь.

Ти, мандрівничий, придивись...
Річки, як ліра,
В зеленім лоні розлились
Щедротами башкира.
Мінливі, райдужні в красі,
Єдині в згоді,
Течуть башкирські ріки всі
Любов'ю до народів.

1973

ПРОХАННЯ

Якщо умре в душі любов,
Стремління згорне крила
І потече не буйна кров,
А сирівець по жилах,—
Прийди в цю мить,
Не прозивай,
Хоч раз послухай, доле,
Розріж востаннє коровай,
Веди востаннє в поле
І дай потиснути мені
Востаннє руку жниці,
Дай на гривастому коні
Помчати до зірниці.
І ще благаю, доле: ти
Подай з Дніпра відерце,
В степ запорізький одведи —

Мое там б'ється серце.
Якщо ж воно не заспіва,
Пісням не верне крила,
Тоді мене нехай вкрива
Земля, що й породила.

1973

НАТХНЕННЯ

Коли тебе натхнення кличе
І перший звук відчуш ти,—
Дивися сонцю ув обличчя
І серцем криль до висоти.

А, вже долинувши вершини,
Оглянь духовним зором ти
Красу натхненної країни,
Порив всевладний до мети.

І якщо пісня вдарить в груди
У ті хвилини висоти —
Виходь ти з піснею на люди,
Бо вже для них
натхнений ти!

1973

ЗМІСТ

Щодре серце поета. *Ельвіра Мартинова* 3

ЛІРИКА. БАЛАДИ

Слово	22
Малахів курган	23
Іван Буелляр	24
На визволення Буковини	25
Сецов	26
Яблука	27
Багряне літо Буковини	30
Дівчині з Коломиї	31
Передчуття	32
«Я не забуду...»	32
«Далеко в тумані Малахів курган...»	33
«І печально мені, і журливо...»	34
Морська піхота	34
В землянці	34
Кобза	35
Журавлі	36
Здрастуй, Харків!	38
«Місто юності моєї!»	39
«Я знов у тих краях...»	40
Часто сняться мені Карпати	41
Незабутнє	42
Балада про двох моряків	43
В путі	46
Севастопольський бастион	47
Останній лист	48
Співай, мій друже	49
Балада про майора	51
«Йдуть полонянки з-за Дунаю...»	52
Тесля	53
«Сорочки вишивайте, дунайські дівчата...»	55
Балада про різьбяр	55
«Як зійшов на карпатські верхів'я солдат...»	57
«Укляй тобі, скелястий берег моря...»	58
«В зелених чохлах задрімали гармати...»	59
«Квітує жито на Україні...»	59
«Цвітуть сади на Дніпрельстані...»	60

«Тут буде пам'ятник стояти...»	61
«Цей сад я знаю»	61
«Дівчина з синім значком Дніпробуду...»	62
«Після років розлуки з тобою...»	68
Щастя	64
Мій корабель	65
Сорочка	66
«Коли займаються погні...»	67
У морі	68
Так буде...	70
Росії	71
Кораблі	72
«Я сходив гірських доріг немало...»	73
Карпатські акварелі	
1. «За Хустом тихим у долині...»	74
2. «Цілу ніч шуміла злива...»	74
3. «На карпатській вершині...»	75
4. «З гір в долину — на простори...»	75
«Ближні гори зеленіють...»	76
Лісоруби	76
Сестри	78
Землякам	82
Вогні	83
«Безсмертні, як плюмів, крилаті...»	86
Намет під Выборгом (З М. Тихонова)	87
«Синім вогнем на озерах Волині...»	88
Деся бурі гуляють	89
Патріотам Греції	90
Дунайська балада	91
Дорога в Турію	93
В степах Молдавії	95
Пісні мого друга Олександра Прокоф'єва	96
Сталевари	102
Зерно	103
«Вздвж дороги насаджують клени...»	108
Іван Лотко	109
Розмова на зорі	110
Балада про садовода	112
«Нам, зодчим, вдячна за труди...»	116
Марево	117
Бригадир	120
Кобзарю	121
Степова легенда	122
Озеро Леніна	124
«Аж до цехів «Запоріжсталі»...»	124
Камеяр	125
«Троє ідуть степами...»	126
Мрія	128
Оповідь танкіста (З О. Твардовського)	129
«Три сестри живуть у хаті...»	131
«Обнялися в лісосмузі...»	132
Балада про Срібну косу	133
Вулиця Леніна	136
«Скресли ріки...»	137
На Дунаї	138
Матері	
1. «З чим, скажи, тебе зрівняти?»	140
2. «Сині стрічки рік веселих...»	141
Думи (З В. Луговського)	142
Лісова балада	145

«Хлібам вистигати літом...»	148
Поїзд з України	149
Пам'яті Тамари Абакелії	151
Зустріч з бригадиром	152
Соловей	154
«Повніться сонцем, аж пломеніє...»	156
Павлу Тичині («Дитинства давнього зоря...»)	157
Степова балада	158
Не шуми, смереко лоба...	159
«Ще дрімотно в степах голубіють кургани...»	160
«Спокійним полум'ям ліси...»	161
Послання сталеварам	162
«Степ зелений, синє море...»	163
«Нелегко, ні, ми здобували право...»	164
Я люблю	165
«Ще пісню складатимуть...»	166
Дід мій Мефодій	167
Чорноморець	169
Настрій («Вже за день чи за два...»)	171
«Мов золотий Дніпро...»	172
Сестрі Ліді	173
«Коли в степах цвітуть тюльпани...»	174
«Андрію, заграй на балні...»	175
«Всю ніч не спалося мені...»	176
Букети квітів лугових	177
«Солодке з друзями вино...»	179
«Хороша наша, світла зоре...»	180
У вінок Каменяріві	181
«Заголубіли вечори...»	182
Солов'ю України	183
«О земле рідна — доля наша!»	183
Люстерко	184
Якщо ти любиш...	185
Співала дівчина	186
Наснилось мені далеке	187
Я ненавиджу тих...	188
Запросини	189
Рапсодія	190
Дар Алатау	192
«Даль дніпровська туманами вкрита...»	193
Продажним брехунам	194
«Як гарно яблунька розквітла!»	195
«Мати моя Марія...»	196
«Не раз ти снилася мені...»	197
Юрію Гагаріну	198
Порада	199
Багаття	200
Перше кохання	203
Етюд	204
Пісня весни	206
«Я не боюся сивини...»	207
Зустріч з Кубою	208
Майстер корабля	209
Я вірю	211
Невдоволеному неробі	212
Баксан	214
«Каратись, мучитись, страждати...»	215
Подяка	216
«Здрастуй, Буг!»	218
«Останні серпня дні...»	219

Голос Америки	220
Малюнок з натури	222
Сини	223
Лист на Миргородщину	225
Краплини теплого дощу	
1. «Щастя... на дві косички...»	228
2. «Вночі в Карпатах сурми дальні...»	229
3. «Степом і долинами...»	229
4. «Парус сильний од вітру...»	230
Тарасу Шевченку	231
«Шляхи степові, наче струни гучні...»	232
«Легких доріг не знали ми...»	233
«Летять літа...»	234
Пісня сина Менхетени (З В. Лукса)	235
Юнакові	237
«Тривожусь я...»	238
Лист садівнику	240
Карпатська застава	243
Кармен	245
Фронтowa пісня	246
Врати мої, люди!	247
Розмова з юнаком	248
«На хмарах Канівських лісів...»	249
«Бруньки крапками весни...»	250
Листівка додому	251
Згадався Довженко...	251
Багатство	253
«Вгамуйся, серце, не тужи...»	253
«Де Буг з Дніпром зливаються...»	254
«Провів я днів серпневих зграю...»	255
На Санун-горі	256
«Чекають рибачки на кручі...»	256
«Світлу хату на Дунаї...»	257
«Я прочитав твого листа»	258
«Доброго ранку, сімач молоденький...»	260
«Що ж бо я вдію?..»	260
Кубинська балада	261
«Так не влігалися й париці...»	265
Тост за святковим столом	266
Комунисти	267
Херсонським ткалям	270
«Мов дедеси до гнізд...»	271
Прощався з літом я	272
«Забіліли сади лебединими зграями...»	274
«Я цю пісню почав...»	274
Тиша	276
«Частіше стало снитися мені...»	277
«Світань здійма на небосхилі...»	278
«І знов трагедія Еллади...»	278
«Напивайся піснями, червоне вітрило...»	278
Київські присвяти	
I. «Наче камінні оди...»	279
II. «Коли б для Києва прийшлося...»	280
III. «З діда-прадіда знаю я долю твою...»	281
«Хліб чесно вчіться здобувати...»	283
«Немає щастя вічного, немає...»	283
«Я — спадкоємець всіх віків на світі...»	284
«Пломеніють троянди...»	285
Виставка квітів	286

Запорізькі записи	
I. «Нас не здивуєш...»	288
II. «Не велике містечко...»	288
Поетові повстанців Анголи	289
На вічну пам'ять і любов	290
«Серця поранила нам втрата...»	291
«Зазеленів гірський дубник...»	291
«Де моя пам'ять ночує...»	292
«Верни мені прожиті марно...»	292
«Якби всі легенди зібрати...»	293
Прощання з садоводом	
1. «Човен червоний...»	295
2. «Літом бабиним, позолочена...»	295
Севастополю	296
«Накличте пам'ять на розмову...»	297
«Ніч красива! Не спить!»	298
«Стоїть на площі...»	299
Юнакам сорок першого	300
Дружині	301
Сиверко	302
Останній вірш	302
Над кратером	303
«Помітив я, що перед бурею...»	304
«Людина прагне до щастя...»	305
«Ціную дорого я загідності силу...»	306
Лист ветерана	306
«Уклін вам, гори на ісі!»	307
Лоло	308
«І тиша мудрості...»	309
Мандрівочка	309
Дощ пройшов (З П. Хузангая)	311
«Якщо я забуду твої заповіді...»	311
Над коліскою онука	312
«Вже соняхи цвітуть...»	313
«Ленін... Жовтень... Життя!»	314
«Читаю Блока вечорами...»	316
Дуби	317
Тінь	317
«Цвіте мій сад...»	319
Впочі	320
«Степовик не дивиться під ноги...»	321
Малюнок	322
Вулиця Василя Кучера у Севастополі	323
«Пригорщ землі, пригорщ землі...»	324
Перед картинами Тетяни Яблонської	
I. Нагадування	324
II. Вдови	325
III. Весілля	325
Літо	326
«Я вже весен багато в житті зустрічав...»	327
Віля степового багаття	328
Напис на монументі в Дарниці	329
Вірність	329
Лист на Волгу	330
«Ноли летять знамена наші...»	332
Неріс	332
Сльоза	334
Постріл (З К. Каладзе)	334
Лист Ромені Грененберг	335
Вересень	338

Казав колись Назим Хікмет	338
Урочисті строфи	340
«Перед дорогою сядимо за столи...»	342
«Прийди до мене, тихий вечір...»	343
З книги мандрівок	
1. «Як проспівати тобі, Україно...»	343
2. «Кораблі прощаються, як люди...»	344
3. «На скелях Хортиці ранкові сплять тумани...»	344
4. «Сказав узбек в своїй оселі...»	345
5. «То не кам'яна баба на скіфській могилі...»	345
6. «Креше над морем гроза гарпуни...»	346
7. «На лобі людини — говорять таджикки...»	346
8. «На побачення з тобою...»	346
9. «Багряно жовтень у Карпати...»	347
10. «На дюнах Латвії...»	348
11. «Хтось могутній і веселий...»	348
Союз	349
Мов серце в степах	350
«В долинах юності мосі...»	352
Наклепникам	352
Прогулянка в лісі	354
«Забути прагнув я не раз...»	355
Слова прощання	355
«Не заздрю я...»	356
Братерству ода	357
«З лугів зелених друзі вдаль ідуть...»	358
«А я за юністю не плачу...»	359
«Чом не гримлять, як грім, балади...»	360
Настрій («Будують, будують...»)	361
«Буває так спокійно на душі...»	362
Комісари	363
Східсонця	364
Лісничий	365
Ріки	366
Прохання	367
Натхнення	368

Николай Львович Нагнибеда

СОЧИНЕНИЯ В ТРЕХ ТОМАХ

ТОМ I

ЛИРИКА, БАЛЛАДЫ

Издательство «Дніпро»
(На українском языке)

Редактор Л. С. Малахова
Художник Л. А. Кацнельсон
Художній редактор А. І. Клименко
Технічний редактор І. О. Селезньова
Коректор Т. Г. Білецька

Информ. бланк № 1297.

Здано до складання 17.02.81.
Підписано до друку 12.05.81.
БФ 22120.

Формат $70 \times 108 \frac{1}{32}$.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високий.

Умовн. друк. арк. 16,450+1 вкл.
Обл.-вид. арк. 15,315.
Тираж 40 000. Зам. 112.
Ціна 1 крб. 70 к.

Видавництво «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова
фабрика.
252054, Київ, вул. Воровського, 24.

Нагнибіда М.

Н16 Твори в трьох томах. Том 1: Лірика. Балади.—
Передм. Е. Мартинової.— К.: Дніпро, 1981.—374 с.

До тому ввійшли кращі ліричні поезії та балади відомого сучасного українського поета 1940—1973 рр. Серед них — вірші з книги «Поезії», відзначеної Державною премією СРСР (1952) та широко відомі балади «Комуністи», «Чорноморець», «Балада про майора», «Севастопольський бастион» та ін. Поет виступає від імені покоління, яке формувалося в роки перших п'ятирічок, гартувалося у вогні Великої Вітчизняної війни, відбудовувало країну в повосінні роки. Щира громадянськість, висока ідейність, героїко-романтичний лад — такі основні риси поезії М. Нагнибіди.

Н 70403—081 передплатне. 4702590200
М205(04)—81

У2